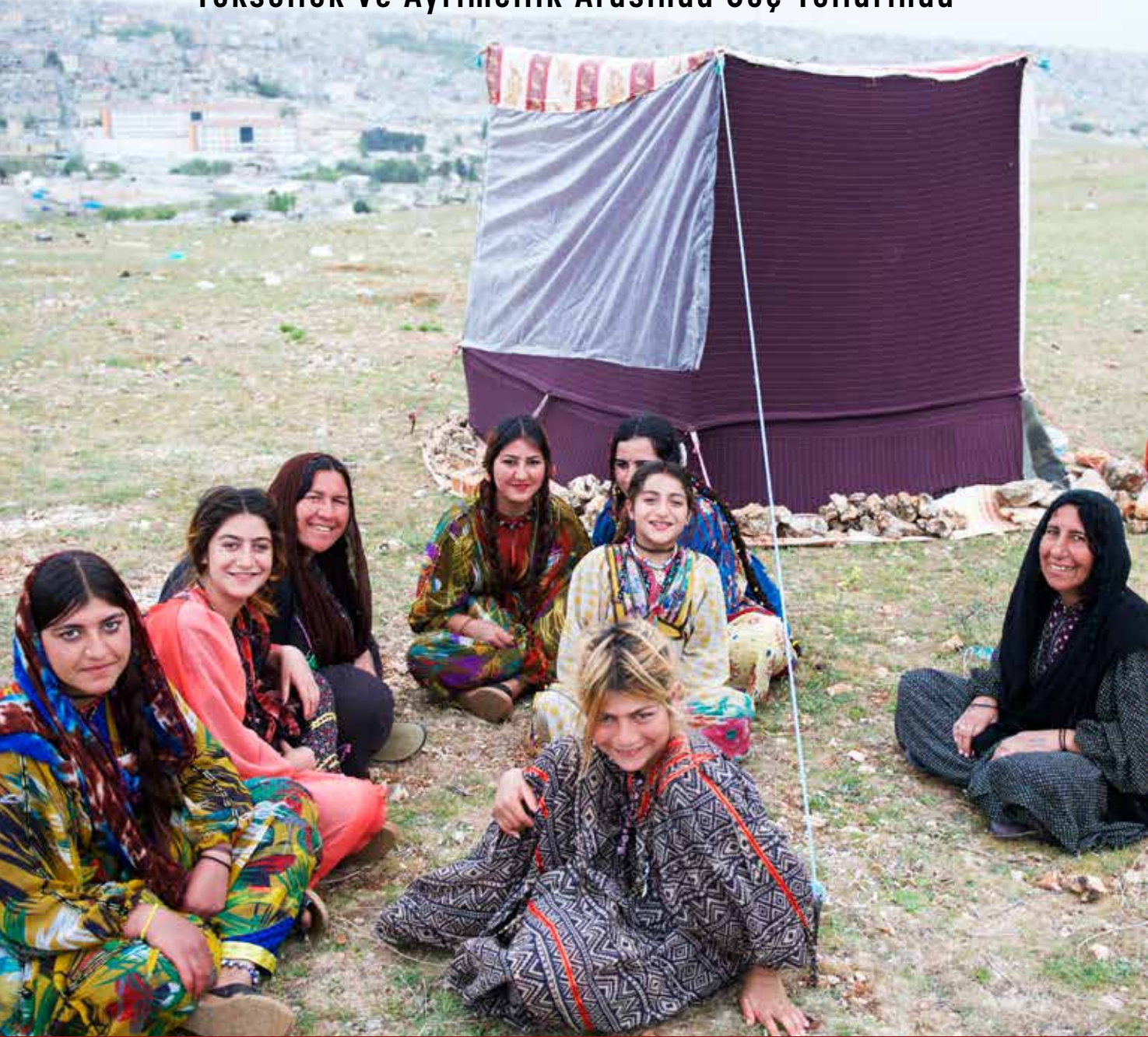

Suriyeli Dom G   menler

En Alttakiler

Yoksulluk ve Ayrımcılık Arasında G    Yollarında

SURİYELİ DOM G   MENLER MEVCUT DURUM ARA  TIRMASI

PROJE DANIşMANLARI

Hacer FOGGO / Kemal Vural TARLAN

KATKI VERENLER

Ertan Karabıyık

Sinem Bayraktar

PROJE KOORDİNATÖRÜ

Sinem Bayraktar

PROJE FİNANS VE İDARİ İşLER SORUMLUSU

Deniz Kiremitçi

FOTOĞRAFLAR

Kemal Vural Tarlan

GRAFİKLER, HARİTALAR

Kurtuluş Karaşın

TASARIM

Kurtuluş Karaşın

BASIM

Altan Matbaası

ISBN: 978-605-83062-2-6

Kasım 2016, Ankara / 1. Basım, 1000 Adet

Bu raporun içeriği yalnızca hazırlayanlarına aittir ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

 Bu rapor bir kamu malıdır. Kaynak gösterilerek rapordan alıntı yapılabilir. Raporun tamamı veya bir kısmı izinsiz olarak basılıp çoğaltılabilir, fotokopi yapılabilir, elektronik ortama kopyalanabilir, yaygın olarak dağıtılabilir.

**KALKINMA
ATÖLYESİ**

Bilim, Kültür, Eğitim, Araştırma, Uygulama,
Üretim ve İşletme Kooperatifi

Dodurga Mah. Poligon Sitesi 30-A, Türkkonut - Çankaya / Ankara

<http://www.kalkinmaatolyesi.org>
www.facebook.com/kalkinmaatolyesi
[@kalkinmaatolyesi](https://www.instagram.com/kalkinmaatolyesi)
Tel: +90 (541) 457 31 90
info@kalkinmaatolyesi.org

Suriyeli Dom Göçmenler

En Alttakiler

Yoksulluk ve Ayrımcılık Arasında Göç Yollarında

SURİYELİ DOM GÖÇMENLER MEVCUT DURUM ARAŞTIRMASI

KISALTMALAR

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AIHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BM	Birleşmiş Milletler
BMEHS	Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
BMMSS	Birleşmiş Milletler Mülteci ve Sığınma Sözleşmesi
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
ÇHS	Çocuk Haklarına dair Sözleşme
EDROM	Edirne Romanlar Derneği
ERRC	Avrupa Roman Hakları Merkezi
ERTF	Avrupa Konseyi'nin Romanlar ve Gezinler Bölümü
ESKHS	Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi
HRW	İnsan Hakları İzleme Örgütü
HYD	Helsinki Yurttaşlar Derneği
IAOKS	Her Türlü İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
ROMFO	Türkiye Roman Hakları Forumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TTM	Tarlabaşı Toplum Merkezi
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
YSÖP	Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı

ÖNSÖZ	6
YÖNETİCİ ÖZETİ	8
GİRİŞ	24
	
BÖLÜM 1 Kısa Tarihçe	33
	
BÖLÜM 2 Suriyeli Göçmenler: Güncel Durum ve Analiz	49
	
BÖLÜM 3 Suriyeli Domların Göçü	57
	
BÖLÜM 4 Dom Göçmenlerin Temel Sorunları	67
	
BÖLÜM 5 Sivil Toplum Ne Diyor?	103
	
BÖLÜM 6 Temel İhtiyaçlar, Politika ve Uygulama Önerileri	109
KAYNAKÇA	116
EK-1: Dom Durum Analiz Araştırması Görüşme Soruları	120
EK-2: Suriyeli Mülteciler ve Domlarla İlgili Araştırma ve Resmi Belgeler	123

TEŞEKKÜR

Bu raporu hazırlamak için Şanlıurfa, Gaziantep, Adana ve Mersin'de yaşama tutunmaya çalışan Dom topluluklarından yüzlerce kişiyle görüşüldü. Onların derin yokluk içindeki çadırlarında, sofralarına konuk olup, ekmeklerini, kahvelerini, çaylarını ve soğuk sularını paylaştık. Çay ikramı için yeterli sayıda bardakları yoktu, aynı bardaktan sırayla içtik çayımızı. Bu toprakların en lezzetli mirrasının tadı hâlâ damagımızda... Hayata, doğaya ve insana içten ve derin bir saygıyla bağlı adlarını sayamayacağımız sayıdaki bu insanlara ne kadar teşekkür etsek azdır. Hele çocuklar! Bizi hep gülen yüzleriyle karşılayan, ısrarla çadırlarına, evlerine davet eden, koca yürekli küçük insanlar...

Ayrıca, beş yılı aşkın süredir Suriyeli göçmenlerin her ihtiyacına koşan ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşların çalışanlarına, kamu kuruluşlarının temsilcilerine, Roman-Dom dernekleri ve Kalkınma Atölyesi'nin gönüllülerine teşekkürlerimizi sunarız...

Dünyanın özgür ruhları
“ÇİNGENE”lere...

Önsöz

Urfa -Suruç 2015
Kobane' den gelen Dom bir çocuk

2016 yılında Suriye'deki iç savaş beşinci yılına girmiş olup, ülkelerinden Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin sayısı 2011 yılından beri artarak Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ve Türkiye Cumhuriyeti hükûmetinin açıklamalarına göre üç milyona yaklaşmıştır¹. Bu insanların yaklaşık 260 bini on ilde yer alan 26 geçici barınma merkezinde (kampta) kalırken, geriye kalan 2 milyon 484 bini Türkiye'nin 81 iline dağılmış durumdadır. En çok Suriyeli barındıran iller sırasıyla Şanlıurfa, İstanbul, Hatay, Gaziantep ve Adana'dır². Suriyeliler Türkiye'nin Güneydoğu illerinde genellikle mevsimlik tarım işçiliğiyle uğraşmakta olup, tarım dışı imalat, inşaat ve hizmet sektörlerinde de istihdam edilmektedirler. Kalkınma Atölyesi tarafından Haziran 2016'da yayımlanan *"Mevsimlik Gezici Tarımda Yabancı Göçmen İşçiler Mevcut Durum Raporu ve Haritası"* alan çalışması, Türkiye'deki tarımsal üretimde ve mevsimlik tarım işçiliğinde Suriyelilerin gittikçe artan mevcudiyetini gözler önüne sermiştir³. Mevsimlik tarım işçiliği havuzuna Suriyelilerin girmiş olması yoksullar arasında rekabete, daha fazla ayrımcılığa ve insan hakları ihlallerine yol açmıştır. Türkiye'ye sığınan ve mevsimlik tarım işçiliği yapan bir diğer kırılgan kesim Suriyeli Domlar ise Suriyeli göçmenlerin karşılaştıkları zorlukların yanı sıra etnik köken ve yaşam biçimlerinden ötürü resmî makamlar, yerli nüfus ve diğer Suriyeli göçmenler tarafından dışlanarak ayrımcılığa uğramakta ve insanî yardımlardan neredeyse hiç yararlanamamaktadırlar.

Kırılgan nüfusun yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi için sürdürülebilir desteğin yanı sıra politika değişiklikleri sağlamak için farkındalığı arttıran bilgilendirme ve savunuculuk çabaları gerekmektedir. Bunun başarılması için Türkiye'deki göçmen mevsimlik tarım işçilerinin ve Suriyeli Dom nüfusun profilini ve temel ihtiyaçlarını belirlemeyi ve haritalandırmayı içeren bir mevcut durum analizi hazırlanarak kanıt temelli savunuculuk yapılması, kalkınma yaklaşımı insanî yardım gerçekleştirilerek temel ihtiyaçların karşılanması ve özellikle de temel hakları koruyan mevcut mekanizma ve hizmetler hakkında farkındalığının artırılması, bu grupların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına ve topluma uyum sağlamalarına yönelik programların düzenlenmesi gerekmektedir.

Kalkınma Atölyesi, Avrupa Komisyonu İnsani Yardım ve Sivil Koruma Ofisi (European Commission's Directorate-General for Humanitarian Aid and Civil Protection-ECHO) Avrupa Birliği İnsani Yardım Fonu finansal desteği ve uluslararası bir sivil toplum kuruluşu olan GOAL ile iş birliğinde Mayıs – Kasım 2016 ayları arasında *"Türkiye'nin Güneyindeki Suriyelilerin ve Göçmenlerin Korunma ve Sağlık Koşullarının İyileştirilmesi Projesi"* kapsamında bilgilendirme, savunuculuk ve insanî yardım içeren bütünlüklü bir yaklaşımla hassas durumdaki göçmen gruplarının korunmaya dair karşılaştıkları riskleri azaltmayı amaçlamıştır.

Suriyeli Domlar genellikle mülteci barınma merkezlerinde yaşa(ya)mamaktadırlar; konuştukları dile göre kendilerini Kürt, Türkmen veya Arap olarak tanıtarak kamplara girebilenler ise kampların diğer sakinleri tarafından barındırılmamaktadır. Çoğunluğu ev kiralayacak iş ve gelirden yoksun olduğu için kentlerde genellikle boş arazilerde veya harap yerlerde, kırsal yerleşimlerde ise çadırlarda yaşamaktadırlar. Sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlere erişimde güçlük yaşamakta, sağlıksız barınma ve beslenme koşullarına maruz kalmaktadırlar. Ayrımcılık ve hak ihlallerini her gün en şiddetli biçimde yaşayan bu göçmen grubuna dair alan araştırması ve gözlemlerle desteklenen mevcut durum ve haritalama çalışması kanıt temelli savunuculukun en önemli aracı olarak kullanılacak ve *"en alttakiler"*in cılız sesini duyuracaktır.

¹ data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224

² english.enabbaladi.net/archives/2016/04/ankara-calculates-distribution-syrian-refugees-throughout-turkish-provinces/

³ Kalkınma Atölyesi'nin Türkiye'de Mevsimlik tarımsal Üretimde Yabancı İşçilerin Mevcut Durum Raporu'ndan (Mayıs, 2016) alınmıştır.

Gaziantep 2013 - Çingene Kızı

Yönetici Özeti

Bu rapor, *“Türkiye’nin Güneyindeki Suriyelilerin ve Mültecilerin Korunma ve Sağlık Koşullarının İyileştirilmesi Projesi”* kapsamında gerçekleştirilen Türkiye’de bulunan Suriyeli Domların mevcut durumunu analiz etmek için hazırlanmıştır. Araştırma, Suriye’deki iç savaş dolayısıyla Türkiye’ye sığınan Dom topluluklarının yaşam koşulları, dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalma biçimleri ve karşılaştıkları diğer sorunları tespit etmeyi amaçlamıştır.

Bu hedefle, Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaşla Türkiye’ye sığınan, Ortadoğu halkları tarafından Nawar, Zott, Ghajar, Bareke, Gaodari, Krismal, Qarabana, Karaçi, Abdal, Aşiret, Qurbet, Mitrip, Gewende Çingene, Dom, Tanjirliyah, Haddadin, Hacıye, Arnavut, Halebi, Haramshe, Kaoli gibi isimlerle adlandırılan Dom ve diğer grupların mevcut durum analizi yapılmıştır. Raporda bu grupların hepsinin; benzer koşullarda birlikte yaşadıkları ve hatta iç içe geçmiş oldukları, akrabalık ilişkileri göz önünde bulundurularak, Dom kimliği altında ifade edilmiştir. Domlar tarafından Per-Dom (Daha alt statüyü işaret eder.) olarak adlandırılan Abdal topluluğu da (Abdallar); dil, dinî inanç ve tarihî arka plan farklılıkları olsa da hem yerli halk hem de Suriye’de Nawar olarak adlandırıldığı için, Dom topluluğu kapsamına alınmıştır. Çingene kavramı ise Dom, Rom, Lom topluluklarını hepsini kapsayan Gypsy kelimesinin karşılığı olarak kullanılmıştır.

Araştırmanın saha çalışması, 2016 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında, Suriyeli Dom nüfusun göreceli yoğun olduğu Şanlıurfa, Gaziantep, Adana ve Mersin illerinde 400’ün üzerinde Dom erkek ve kadın ile yüz yüze ve 27 grup görüşmesi şeklinde yapılmıştır. Görüşmelerde; Arapça, Kürtçe ve Türkçe, Dom çalışmaları alanında uzman Kemal Vural TARLAN ve Roman çalışmaları alanında uzman Hacer FOGGO’dan oluşan araştırma ekibi tarafından yarı yapılandırılmış görüşme sorularına dayandırılarak, gözlem ve özellikle gruplarla derinlemesine görüşmeler şeklinde Domların ikamet ettikleri mahalleler, göç mekânları, çadırlar ve çalıştıkları tarlalarda yapılmıştır. Saha çalışması 15 Temmuz “darbe girişimi ve sonrasındaki olağanüstü hal” uygulamasının ilk günlerine denk geldiği için konuyla ilgili kamu kurumlarıyla yapılacak görüşmeler planlandığı şekilde gerçekleştirilememiştir. Bu nedenle, alan araştırmasının kamu ve yönetsel boyutu araştırmacıların beş yıllık alan deneyimleri ve kamu kurum temsilcileriyle daha önce bu kapsamda yaptıkları görüşmeler ve katıldıkları çeşitli toplantılardaki istişareler, geçmişteki görüşme notları ve konuyla ilgili mevzuatın ve raporların incelenmesiyle oluşturulmuştur. Böylece, Dom toplumunun Şanlıurfa, Gaziantep, Adana ve Mersin illerindeki profili ve temel ihtiyaçları belirlenmiş ve yaşadıkları yerler haritalandırılarak mevcut durum analizi hazırlanmıştır. Bu rapora kaynaklık eden araştırma Dom göçmenlerin sosyoloji, antropoloji ve tarih bilimleri kapsamında ele alınması gereken tarihsel arka plan, etnik köken, dil ve sosyo-ekonomik analizi olmayıp, Dom göçmenlerin, Türkiye’de karşılaştıkları sorunlar, temel haklara erişimdeki sıkıntılar, yerli halk ve kamu otoritesi tarafından uygulanan ayrımcılık ve mevcut “göç mevzuatının” bu toplulukların yaşamına etkileri ele alınarak değerlendirilmiştir.

Türkiye’de “geçici koruma” statüsündeki Suriyeliler için misafir, sığınmacı, mülteci, göçmen gibi farklı kavramlar kullanılmaktadır. Bu kavram karmaşasını gidermek ve uriye’den Türkiye’ye göç etmek zorunda kalmış Domların durumunu ifade etmek için Uluslararası Göç Örgütü’nün (IOM) “göçmen” ifadesi kullanılmıştır. Göçmen, uluslararası bir sınırı geçen veya bir devlet içinde yer değiştiren kişiye denir. Bu kişilere, mülteciler, yerinden edilmiş, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir (IOM 2009: 22).

Kısa Tarihçe

Ortadoğu’da, yıllardır süren savaş, çatışma ve şiddet ortamı, Dom toplumunu, Avrupa’daki Rom (Roman) toplumu gibi yerinden etmiştir. Bu coğrafyada son yıllarda yaşanan iç savaş ve çatışmalı süreç Ortadoğu’da yaşayan Dom topluluklarını, savaşta taraf olmamalarına rağmen şiddet ve zorunlu göçe maruz bırakmıştır. Özellikle Suriye’de yaşanan çatışmalı ortam, bu ülkede yaşayan Dom topluluklarının komşu ülkelere sığınmasına sebep olmuştur. Lübnan, Ürdün, Irak ve Türkiye gibi ülkelere sığınan Domlar bu ülkelerde de ayrımcılığa uğramakta ve dışlanmaktadır. Son yıllarda Ortadoğu’daki çalkantı, iç savaş ve çatışmalı ortam bu insanların yaşamlarını gün geçtikçe zorlaştırmıştır. Yüzyıllardır yaşadıkları göç mekânlarına, mahallelere ve evlerine el konulmasıyla, yerleşik hayata geçmiş olan bu topluluklar yeniden göçebe hayata zorlanmışlardır.

Suriyeli Göçmenler: Güncel Durum ve Analiz

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş beş yılı geride bırakmış, savaş öncesi de 22 milyon olan nüfusun neredeyse yarısı göçmen olmuştur. Yaklaşık 6 milyon Suriyeli ülke içinde göç ederken, komşu ülkelere sığınanların sayısı 5 milyona yaklaşmıştır. Avrupa ülkelerine sığınmış olan Suriyeli sayısı da bir milyonu aşmıştır. Türkiye dünya da en fazla mülteciyi barındıran ülkedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) verilerine göre Türkiye’de üç milyona yakın Suriyeli göçmen bulunmaktadır. 19 Eylül 2016 tarihi itibarıyla 10 ilde kurulan 26 barınma merkezinde, 254 bin 938 Suriye ve Irak vatandaşı göçmen yaşamaktadır. Buna göre Türkiye’de yaşayan göçmenlerin yaklaşık yüzde 10’u kamplarda yaşamakta, geri kalan yüzde 90’ı da Türkiye’nin tüm şehirlerine dağılmış durumdadır.

Türkiye’de kamu kurumları, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları tarafından Suriyeli göçmenlere destek sağlanıyor ve hizmet veriliyor olsa da, göçmenlerin kitlesel akınla gelmeleri, sayının oldukça fazla olması hem verilen hizmetlerin sayı ve kalite açısından yeterli olmamasına hem de uygulamada zorluklar yaşanmasına ve sorunlar çıkmasına neden olmaktadır.

Türkiye, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin New York Protokolü’ne çekince koyarak taraf olmuştur. Coğrafi

Gaziantep 2015
Suriyeli Dom kadınlar "temiz suya erişim"

temelli olan bu çekinceye göre Türkiye ancak Avrupa'dan gelecek kişilere mültecilik statüsü tanırken Avrupa dışından gelen kişilere mülteci olma hakkı tanımamaktadır. Avrupa dışından gelen kişilere üçüncü ülkelere yerleştirilmelerine kadar Türkiye'de sığınma hakkı tanımaktadır. Ancak hem evrensel hukuk ilkeleri bağlamında mültecilerin temel hakları hem de fiili durum dikkate alındığında, coğrafi çekincenin devam ettirilmesinin anlamı kalmamaktadır.

Başlangıçta Suriye'deki iç savaşın uzun süreli olmayacağı varsayıldığından herhangi bir hukuki statüye dayanmaksızın insanî gerekçelerle kabul edilen Suriyelilerin durumu, iç savaşın uzamasıyla birlikte belirsiz hâle gelmiştir. Nisan 2011'den itibaren Türkiye'ye gelen Suriyeliler, önce *misafir* şeklinde tanımlanmıştır. 4 Nisan 2013 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile geçici koruma rejimi düzenlenmiş; bu kanunun 91. maddesine dayanılarak hazırlanan 22 Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği ile Suriyelilerin *geçici koruma statüsü* altında oldukları kabul edilmiştir. Bu kapsamda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Suriyelilerle ilgili çeşitli düzenlemeler yapmıştır.

Suriyeli Domların Göçü

Savaşın başlamasıyla muhalif gruplar rejimin kontrolünün daha zayıf olduğu varoşlarda ilk çatışmaları başlatmıştır. Bu durum öncelikle ülkedeki Dom topluluklarını ve Suriyeli yoksulları etkilemiştir. İki ateş arasında kalan halk, zamanla yer değiştirmeye başlamış, ilk başta çatışmaların daha az olduğu daha güvenli bölgelere göç etmiştir. Özellikle Şam, Lazkiye ve Kürtlerin denetimindeki korunaklı bölgelere doğru bir yönelim olduğu, alan araştırması görüşmelerinde sık sık dile getirilmiştir. Dom toplulukları, Kürtçe konuştukları için Kürtlerin denetiminde olan Rojava'da hâlâ yaşamaktadırlar. Özellikle kış mevsiminde Türkiye'ye geçişler artmaktadır.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerle Arapça bilen toplulukların ağırlıklı olarak Lübnan ve Ürdün'e göç ettiği tespit edilmiştir. Göçmen topluluklar kendileri için ayrılmış kamp yerlerinin su, elektrik, tuvalet gibi ihtiyaçlar açısından yetersiz olduğunu, yaz mevsiminde çok yoğun toz ve sıcak, yetersiz hijyen nedeniyle çocukların da sık sık hasta olduğunu dile getirmişlerdir.

Türkiye'ye geliş sebepleri sorulduğunda yüzyıllardır süren akrabalık ilişkilerinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Ortadoğu'daki tüm sınırlar, özellikle de Suriye ve Türkiye sınırı her daim bu gruplar için geçişken olmuştur. Türkçe, Arapça, Kürtçe, Farsça gibi dilleri birlikte yaşadıkları topluluklardan öğrenmişlerdir. Bu dillerle birlikte kendi dillerini de konuşan bu topluluklar, çok dilli olmanın avantajıyla coğrafyanın neredeyse her yerinde kendi "göç mekânlarını" oluşturmuşlardır. Suriye'den Türkiye'ye gelen Dom topluluğunun Türkiyeli Domların göç mekânlarına gelip çadır kurmaları, belki de ömürlerinde ilk kez buraları görmeleri ilk başta şaşkınlığa sebep olsa bu topluluklardan kişilere *"Burayı nereden biliyordunuz?"* sorusu sorulduğunda; *"Bize buraları dedelerimiz anlatırdı, ama şu aşağıda büyük bir pınardan bahsedilmişti, şimdi üstüne yol yapılmış"* diye cevaplamaları, toplumsal hafızanın ne kadar güçlü olduğunu da göstergesidir. İkinci bir neden; Türkiye'yi gelişmiş bir ülke olarak görmeleri ve burada yaşamın daha kolay olacağını umut etmeleridir. Daha kolay iş bulabileceklerini, sosyal yardımlardan yararlanacaklarını düşünmeleri, özellikle de Türkiye'nin *açık kapı* politikası ve Suriye'de muhalefeti açıktan desteklemesi, Türkiye'yi tercih etmelerinde önemli rol oynanmış olduğu görülmektedir.

Savaşta Çingene topluluklarından da çok fazla mal ve can kaybı olduğu, özellikle yerleşik toplulukların evlerinin tahrip edildiği, bombalandığı, mallarına el konduğuna dair çok fazla anlatım bulunmaktadır. Alan görüşmeleri boyunca birçok aile kayıplarından söz etmiştir. Savaşla, geniş aile şeklinde yaşayan bu toplulukların bölündüğü, birbirlerini kaybettikleri, bazılarının Lübnan, Ürdün, Irak ve hatta Mısır'a gittiği, bazılarının ise Suriye'de yaşadığı belirtilmektedir.

Dom Mültecilerin Temel Sorunları

► Komünal Yaşama Müdahale

Ortadoğu'da yaşayan Dom toplumu alt kabilelerden oluşmakta ve 5-15 aile tarafından oluşturulan gruplar komünal bir yaşam sürdürmektedir. Görünüşte bağımsız çadır ya da evlerde yaşasalar da, dayanışma, birlikte yaşama ve paylaşma geleneği büyük ölçüde sürmektedir. Bu komünal yaşam içe kapanık toplumu dış tehlikelere karşı da korumaktadır. Savaş ve çatışma gibi altüst oluş dönemlerinde bireysel yaşam becerisi olmayan aileler ve bireyler, bilmedikleri bir dünyanın içine atılmaktadır. Parçalanmış gruplar toplumun yapısında yaralar açmakta, işsizlik, barınaksızlık ve açlık gibi yaşam için temel gereklilikleri karşılamak uğruna bilmedikleri bir sisteme dâhil olmaya mecbur kalan bireyler risk ve tehlikelerle baş başa kalmaktadır. Sokaklarda bir şeyler satan çocuklar, yardım toplayan kadınlar ve "ne iş olursa yaparım" diyen erkekler kolayca suça bulaşmakta ya da bulaştırılmaktadır. Dom toplulukları, dağılan gruplar ve bölünen ailelerle her türlü tehlikeye açık hâle gelmektedirler.

► Kamplar: Ayrımcılığın Yaşandığı Yerler

Domlar, geçici barınma merkezlerinde yaşayamadıklarını, yaşamak istemediklerini sürekli tekrarlamaktadırlar. Kamplarda etnik, dinî ya da siyasî kutuplaşmalar; çoğunluğu yarı göçebe hayat süren bu toplulukların özgürlüklerinin kısıtlanması; giriş-çıkışlarda sıkı denetim, izolasyon ve hapsedilme hissi tarih boyunca doğayla iç içe yaşayan bu topluluklar için kampları yaşanabilir mekân olmaktan çıkarmaktadır. Bu nedenle Domlar kendi kurdukları çadır yerleşimlerinde, derme çatma çadırlarda, yıkıntılarda ve terk edilmiş binalarda yaşamaktadırlar. Gündelik işlerle ancak hayatlarını idame ettirebilen Domlar, kiralık ev tutacak düzenli gelirleri olmadığı için sık sık yer değiştirmektedirler. Küçük şehirlerde daha çok baskıya maruz kaldıkları için İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlere göç edip kalabalıklar içinde kaybolmayı tercih etmektedirler.

► Kayıt Olma ya da Olmama

Dom toplulukları sınırı iki şekilde geçip Türkiye'ye sığınmaktadırlar. Birincisi sınır kapılarından geçiştir. Önceleri sınırda kayıt alınmazken daha sonra alınmaya başlanmıştır. Göçmenlere mevzuatta yer alan geçici sığınmacı statüsü verilinceye kadar geçerli hastanelerden ücretsiz yaralanabilecekleri, mavi kart olarak adlandırılan Yabancı Tanıtma Belgesi verilmiştir. Bu kartın daha sonra Suriyeli sığınmacıları kayıt altına almak için kapsamı genişletilmiştir. Bu karta şimdi Geçici Koruma Kimlik Belgesi denilmektedir. Artık bütün işlemler bu kartla yapılmaktadır. Bu uygulamayla kayıtsız olarak sınırdan geçen yaklaşık üç milyon sığınmacı kayıt altına alınmıştır.

Türkiye'ye geçişlerin ikinci şekli ise mayınlı alanlardan geçişlerdir. Özellikle Dom toplulukları, kimliksiz Kürtler ve saldırı anında kaçanlar genellikle mayınlı alanlar-

dan geçerek giriş yapmak zorunda kalmışlardır. Sınır kapısı dışından giriş yapmalarının nedeni ise Dom topluluklarının olabildiğince devletle en az düzeyde temas içinde olmayı istemeleridir. Toplumsal hafızayla taşıdıkları birçok acı deneyimleri bulunmaktadır. Sınırı bu şekilde geçenler eğer sosyal yardım ve sağlıkla ilgili bir işleri yoksa kayıt olmamakta ve kart almak için başvuru da yapmamaktadırlar.

Alan araştırmasında Dom gruplarının çoğunun Geçici Koruma Kimlik Belgesi sahibi oldukları görülmüştür. Fakat kimlik kartlarının sadece verildiği şehirde geçerli olması bu gruplar için en büyük zorluğu teşkil etmektedir. Çünkü Domlar göçebe yaşamakta ve sık sık yer değiştirmektedir. Bu durumda göç ettikleri bir sonraki şehirde birinci basamak ve acil sağlık hizmetleri dışında diğer sağlık hizmetlerinden yararlanma imkânları azalmaktadır.

Türkiye'deki Suriyeli göçmenleri kayıt altına alan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Dom topluluklarına ulaşamamakta veya topluluğun göçebe olması nedeniyle muhtarlıklar tarafından istenen belgelerin verilmemesi, sıklıkla şehir değiştirmeleri gibi çeşitli nedenlerle kayıt işlemleri yapılamamaktadır. Diğer yandan, bu hizmeti veren kurum ve kişiler topluluğa duydukları önyargılar nedeniyle kayıt işlemleri için isteksiz davranmaktadır. Topluluk üyeleri sınırdaki izinsiz geçişler, kayıt işlemine ilişkin bilgi yetersizliği veya yanlış bilgilendirme, yetkililerin kendilerine karşı önyargılı davranışları nedeniyle, onlarla bağlantı kurmaktan kaçındıklarını ifade etmektedirler.

Göçmenlerden iş bulmak umuduyla yeniden göçebeliğe geçen ve alınan Geçici Koruma Kimlik Belgesi'nin sadece kaydın yapıldığı ilde geçerli olması nedeniyle kayıt olup, kimlik belgelerini almak istemeyenler de bulunmaktadır.

► İnsana Yakışmayan Barınma Koşulları

Dom aileler genellikle Türkiye'deki Dom topluluklarının yaşadığı mahallerde, bulabildikleri boş ev, dükkân ve baraka gibi eski, yıkmaya yüz tutmuş, mümkünse terk edilmiş yerleri tercih etmektedirler. Genel olarak ayrı banyosu, mutfakı olmayan, nadiren birkaç odası olan bu evlere varsa sahipleri 250-400 TL arasında aylık kira istemektedir. Faturalarını ödeyemedikleri için kesilen elektrik ve su ihtiyaçlarını komşuları verirse onlardan sağlamaktadırlar. Ya da yakındaki park ya da camilerden temin etmektedirler. Alan araştırmasında görüşme yapılan ailelerin çok azı havaların soğumasıyla birlikte ısınma ihtiyaçlarını önceki yıl belediye tarafından verilen kömür ve yakacak yardımıyla karşıladıklarını belirtmişlerdir. Çoğunlukla çöplerden toplanan ya da komşularının verdiği yakacak odun, kömür veya hurda parçalarını yakarak ısınmaktadırlar. Bu evlerde mutfak olarak kullanılan mekânlarda genellikle bir tencere, birkaç kaşık ve tabak bulunmakta, gaz ocağı ve diğer zorunlu

mutfak araç-gereçleri yok denecek azdır. Mevcut olanlar da daha çok komşuların verdiği ya da çöplerden toplanan eşyalardır.

Çingene aileler genellikle çok kalabalıktır. Kardeşler evli olsalar dahi çoğunlukla aynı evde yaşamaktadırlar. Evli çiftler yaşlı anne, baba ve bekâr kardeşleriyle birlikte kalmaktadırlar.

Özellikle kamp dışında yaşayan Dom göçmenler sağlıklı olmayan çadırlarda yaşamaktadırlar. Dom göçmenlerin yaşadıkları bu çadırlar bakımsız, hijyen ve sağlık açısından oldukça yetersiz, tuvalet ve banyosu olmayan barınaklardır. Çadırlarda ortalama 5-10 kişinin yaşadığı gözlenmiştir. Çadırdaki yaşayanların hijyen koşulları ve sağlık hizmetleri ihtiyaçları bulaşıcı hastalıklar açısından büyük risk taşımaktadır. Kış mevsiminde giysi, battaniye, soba gibi ihtiyaçları karşılanmamaktadır. Sürekli açık havada duran küçük çocukların yüzlerini yara bere içinde.

► **Kötü Sağlık ve Hijyen Durumu**

Görüşmelerde özellikle engellilik ve solunum yetmezliği sıklıkla ifade edilmiş, şark çıbanına rastlanmış ve bulaşıcı hastalık riskinin oldukça fazla olduğu gözlenmiştir. Ayrıca birçok sağlık hizmetlerinden bilgisizlik nedeniyle yararlanamadıkları ve sağlık hizmetlerinin de bu topluluğa hiç ulaşmadığı gözlemlenmiştir. Yine birçok çadır yerleşiminde kaydı olmayan, Geçici Koruma Kimlik Belgesi bulunmayan ve bu nedenle sağlık hizmetlerinden hiçbir şekilde yararlanamayan Domlara rastlanmıştır. Yerleşik olmadıkları için Geçici Koruma Kimlik Belgesi olsa bile çalışmak veya başka nedenlerle kayıtlı olduğu ilden geçici olarak farklı bir ilde bulunduğundan sağlık hizmeti alamayanların oranı da oldukça yüksektir. Domların en büyük sıkıntıları ise gıdaya erişimdir. Üç öğün yiyecek bulamadıkları gibi buldukları gıdaları da başkalarıyla paylaşmaktadırlar. Yetersiz beslenen ve sağlıksız koşullarda yaşayan çocuklarda duygu durum bozuklukları gözlenmiştir. Yine çocuklarda yetersiz beslenme nedeniyle büyüme geriliği, bodurluk, diş ve göz hastalıkları, bazı sindirim sistemi sorunları olduğu belirtilmiştir.

Özellikle bebek ve çocukların bakımsızlık nedeniyle vücutlarında yaralar oluştuğu, yeni doğan bebeklere aşı yapılmadığı, annelerin bilinçsiz olduğu tespit edilmiştir. Geçici Koruma Kimlik Belgesi olmayan ya da kayıtları başka illerde olanlardan tedavi ücreti istenmesi ve Domların maddi durumları nedeniyle düzenli olarak ilaçlarını alamadıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca yaşlı ve engellilerin koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanamadıkları ifade edilmiştir. Hiçbir sağlık yardımı almayan hem zihinsel engelli hem de ruh sağlığı açısından riskli birçok göçmenin hastalıklarının ilerlediği ifade edilmiştir.

Domların banyo için sıcak su ve temizlik için sabun ve plastik leğenler dışında kişisel bakım için herhangi malzemeleri bulunmamaktadır. Kışın, zorlu koşullar nedeniyle genellikle günler ve hatta haftalarca banyo yapılamadığından çocukların

saçları çok kısa tıraş edilmektedir. Böylece bitlenmeye karşı önlem de alınmış olmaktadır. Kız çocuklarının saçlarının kısa kesilmesinin diğer önemli bir nedeni ise çalışmak zorunda kalan genç kızların erkekler tarafından taciz edilmelerini önlemektir.

► Çocukların Eğitiminde Engeller

Türkiye’de Suriyeli göçmen çocukların eğitimi, en temel sorun olarak tanımlanmaktadır. Bu soruna Türkiye’de doğmuş 250 bine yakın, “vatansız” çocuğun vatandaşlık gibi acil önlem alınması gereken sorunlar da eklenmiştir. Eğitim alamayan çocuklar, meslek sahibi olsunlar diye ya da ailelerinin yaşam mücadelesine katkı sağlamak için atölyelere, sokağa ya da tarlalara gönderilmektedir. Bu durum Türkiye’yi “*Suriyeli göçmen çocuk işçiliği*” sorunuyla karşı karşıya bırakmaktadır.

Suriyeli çocuk işçiler Gaziantep, Şanlıurfa, Adana ve Mersin’de trikotaj atölyelerinde, kuru meyve işleme fabrikalarında, ayakkabı imalat atölyelerinde ve araba tamirhanelerinde, tarım işçiliğinde, sokaklarda kâğıt mendil, su satıcılığı gibi işlerde çalıştırılmaktadır.

Alan çalışması için görüşme yapılan hemen hemen bütün Dom çocukların eğitim olanaklarından yararlanmadığı tespit edilmiştir. Özellikle çocukların sürekli ikametgâh değiştirerek yaşamak zorunda olan bir topluluğun üyesi olmaları ve kendilerine yönelik önyargılar bunun en önemli nedenidir. Aileler Dom etnik kimliklerinden dolayı çocuklarının hem Suriyeli diğer gruplar hem de Türk çocukları tarafından ayrımcılığa uğrayacaklarını düşünmektedirler.

► Yerli Toplumla İlişkiler ve Dışlanma

Domların yoğun olduğu kentler Hatay, Kilis, Osmaniye, Adana, Mersin, Gaziantep, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Adıyaman, Mardin, Batman, Diyarbakır, İzmir, Kayseri ve Konya’dır. Ayrıca başka kentlerde de yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu kentler İstanbul, Ankara, Antalya, Denizli, Bursa, Kocaeli, Van, Şırnak, Elazığ, Malatya, Nevşehir, Aksaray, Sivas ve Kırkkale’dir.

Bu topluluklar çadırlarda yaşayan göçebeler, kentlerin varoşlarında, kentlerdeki Roman ya da Dom mahallerinde kiralık evlerde ya da çadırdaki, kendi kurdukları kayıtsız çadır yerleşimlerinde, kentsel dönüşümün yaşandığı bölgelerde boşaltılan ya da yarı yıkılan evlerde yaşayanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ankara Dikmen Vadisi, İstanbul Fikirtepe ve Tarlabası, İzmir Kadife Kale bunlardan birkaçıdır.

Kendi kimliklerinden toplulukların yaşadığı yerlerde yaşıyorlarsa önemli sorunlar görülmemektedir. Yer yer gruplar arası evlilikler, ortak iş yapma, birçok ailenin mevsimlik işlere birlikte gittikleri görülmektedir. Çingene olmayan yerel halk ve kolluk güçleriyle daha çok sorun yaşanmaktadır. Özellikle çadırlarda yaşayan grupların yakınlarındaki yerleşik halk kendi yakınlarında bu insanların bulunması istememektedir. Şikâyet edildiğinde zabıta, polis ya da jandarma Domların çadırlarını başka bir yere taşımalarını istemekte, taşımadıkları takdirde çadırlarını zorla

yıkmakta ve oradan gitmeleri konusunda uyarmaktadırlar. Sınır köy ve kasabalarda Domların bizzat götürülüp sınır dışı edildiğini söyleyen topluluk üyeleri ve kolluk görevlileriyle sık sık karşılaşmıştır.

► **Dilenci Genelgesi: Bunları Biz de İstemiyoruz!**

Basında Dom göçmenlerin *“Suriyeli dilenciler”* ya da *“Suriyeli Çingeneler”* gibi başlıklı haberlerle gündeme getirilmesi bu topluluğun zor hayatlarını daha da zor hâle getirmektedir. İçinde bulundukları durumun kendi tercihleriymiş gibi anlatan haberler Dom göçmenlerin yaşadıkları sosyal dışlanma ve ayrımcılığın daha da kö-rüklenmesine neden olmaktadır.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 25.07.2014 tarihli yazısı ve Emniyet Genel Müdürlüğü’nün kamuoyunca Suriyeli Dilenci Genelgesi olarak bilinen 46 No’lu Genelgesinde *“Suriyeli yabancılardan gerek suça karışmış olanlar, gerekse diğer nedenlerle kamu düzeni ve kamu güvenliğine tehdit oluşturduğu değerlendirilenler ile uyarılara rağmen dilencilik, sokakta yaşama vb. faaliyetlerde bulunanların, barınma merkezlerine kolluk refakatinde sevk edilmesi”* şeklinde düzenlenmiştir. Birçok ilin valisi, bu genelgeyi sıkı bir şekilde uygulamak için kolluk kuvvetlerini görevlendirmiştir. Sokaklarda ve çadırlarda yaşayan tüm Suriyeli sığınmacılara iki seçenek sunulmuştur: Kamplara yerleşmek ya da ev kiralamak. Bunları yapamazlarsa da üçüncü seçenek olarak Suriye’ye dönmeleri söylenmiştir. Bazı il ve ilçelerde sokakta yardım toplayan çocuklar, ailelerinden habersiz kamplara gönderilmiştir. Kamplara gitmek istemeyen, yerlerinden edilmiş bazı topluluklar savaşın içine dönmek zorunda bırakılmıştır. Domların sokaklardan toplanıp kamplara gönderildiği, bu haksız duruma maruz kalanların seslerini duyuramadığına dair birçok örnekle basında ve alan görüşmelerinde karşılaşmıştır. Alan araştırması süresince kolluk güçlerinin Dom ailelerinin bazı üyelerini, özellikle de kadın ve çocukları kendi istekleri dışında kampa götürdüğü, aylarca bu kamplarda tuttuğu vakalar dile getirilmiştir.

► **Dom Kadınları; Ayrımcılık Önce Kimliğe Sonra Cinsiyete**

Göçten sonra kadınlar iş bulamayan erkeklerin yerine evlerin geçim yükünü omuzlamaktadırlar. Özellikle savaşta eşini kaybetmiş kadınlar, çocuklarının ve evin gereksinimleri için çalışmaya başlamaktadırlar. Göç zamanında zaman zaman kadınlar iş bulamayan erkeklerin yerine evlerin geçim yükünü omuzlamaktadırlar. Özellikle savaşta eşini kaybetmiş kadınlar, çocuklarının ve evin gereksinimleri için çalışmaya başlamaktadırlar. Özellikle ağır çalışma şartları olan sektörlerde erkeklerin yerini kadın işçiler almaktadır. Tarım işçiliği, mevsimlik tarımsal işler, gündelik işler ve ev içi işlerde göçmen kadın işçiler çalıştırılmaktadır. Araştırma süresince yapılan yüz yüze görüşmelerde kadın işçi ücretlerinin erkeklere göre yaklaşık yüzde 30-40 daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Kadın ve çocuk emeğinin daha ucuz olması nedeniyle, özellikle tarımda erkeklerden çok kadınların çalıştırıldığı görülmüştür.

Kadınlara yönelik yerel halkın önyargılı yaklaşımı kadınların günlük hayatlarına da yansımaktadır. Göçmen kadınlar istismarı hem sokakta hem de günlük alışverişlerini yaparken yaşamaktadırlar. Yerel kadınların bir kısmının kendileriyle dayanışma içinde olmak yerine kendilerini rakip gördükleri ifade edilmiştir. Suriyeli göçmen kadınlara karşı toplumdaki bu algı sıra Dom kadınlara geldiğinde etnik kökenleri, kimlikleri ve cinsiyetleri nedeniyle daha da artmaktadır. Basında çıkan *Suriyeli Çingene* ve *Suriyeli dilenci* haberlerinin çoğunda kadın görselleri yer almaktadır. Sokakta yardım toplamak zorunda kalan kadınlar her türlü istismara, cinsel şiddet ve tacize açık hâle gelmektedir. Özellikle kız çocuklarının sokakta yardım toplama esnasında cinsel saldırıya uğradıklarına dair vakalar, kadın örgütleri tarafından tespit edilip yargıya intikal ettirilmiştir.

► İstihdam ve İşsizlik

Dom topluluklarının geleneksel meslekleri olan dişçilik, müzisyenlik, çerçilik, nalbantlık, demircilik, kalaycılık, kalburculuk, sepetçilik, tüfek tamirciliği, yük hayvanları için koşum yapımı, yabani kuş avcılığı gibi mesleklerin büyük bir kısmı günümüzde geçerliliğini yitirmiştir. Bu durum Domlar için iş alanlarının daralması anlamına gelmektedir. Birçok topluluk bu mesleklerin daha gelişmiş alanlarına ve büyük ölçüde farklı mesleklere yönelmiştir. Araştırma kapsamında görüldüğü Domların büyük bir çoğunluğu hurda atık toplayıcılığı, mevsimlik tarım işçiliği, hammallık, tarla ve bahçe temizliği, inşaat işleri gibi işler yaptığını beyan etmiştir. Geleneksel mesleği müzisyenlik ve dişçilik olan gruplarda işsizlik oranı oldukça yüksektir. Bu topluluklar daha çok yardım toplayarak hayatlarını idame ettirmektedir. Genellikle Çingene oldukları öğrenildiğinde iş verilmemekte, önceden verilmişse işlerine son verilmektedir. Mevsimlik tarım işçiliği yapan kişilere de işçi açığı veya hasadın gecikmesi gibi zorunlu kalınan durumlarda iş verilmektedir.

Geçici koruma kapsamındaki yabancıların iş gücü piyasasına girmelerini düzenleyen Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik Ocak 2016'da yayınlanmıştır. Alan çalışması süresince bu yönetmelik kapsamında çalışan topluluk üyesine rastlanmadığı gibi bu yönetmelik ve mevzuattan haberdar olan Doma da rastlanmamıştır.

► Kamu Hizmetlerine Erişememe Hâli

Görüşme yapılan Dom göçmenlerin hemen hemen tamamı öncelikle sağlık, eğitim ve sosyal yardımlar gibi kamusal hizmetlere erişmek konusunda zorluk çektiklerini belirtmişlerdir. Göçmenlere yönelik temel haklar konusunda bilgilerinin olmadığı gözlemlenmiş ve bu konuda hiçbir kamu kurumundan destek görmedikleri ifade edilmiştir. Türkçe bilmedikleri için kamu hizmetlerine erişimde sıkıntı yaşamaktadırlar. Göçmen ve göç mevzuatı ve uygulamaları konusunda büyük bir bilgi eksikliklerinin olduğu görülmektedir. İkamet, kayıt, yabancı tanıtım belgesi, yabancıların çalışma izni mevzuatına dair bilgi eksikliğine sıkça rastlanılmaktadır. Göçmenlerle ilgili çalışan bilgilendirme merkezleri de bu topluluklara ulaşamamaktadır.

Sivil Toplum Ne Diyor?

Saha çalışması süresince görüşülen kurum temsilcileri genel olarak Suriyeli göçmenlere yardım ettiklerini ama Dom toplumuyla ilgili hiçbir şey bilmediklerini ifade etmişlerdir. Görüşülen kurumlar içerisinde Dom topluluklarıyla ilgili çalışma yapan kurumlara ise aşağıda yer verilmiştir:

- **Kırkayak Kültür Derneği:** Faaliyetlerini Gaziantep'te iki merkezde sürdüren dernek Dom toplulukların yaşadıkları mahallelerde çocukların eğitimi ve okula devam etmelerini desteklemek amacıyla kültür-sanat atölyeleri açmaktadır. Ayrıca Suriyeli göçmenlerin sorunlarıyla ilgili hak temelli çalışmalar da yapmaktadırlar. Dernek uzmanları, ilgili ihtiyaçlar temelinde bir haritalandırma çalışması yürütmektedirler. Dom grupların kurdukları çadır kampı yerleriyle ilgili izinlerin alınması için STK ve kamu kurumlarını bilgilendirme, bürokratik işlemler ve sürecin hızlandırılması için de hizmet vermektedir. Önümüzdeki dönemde, Suriyeli Dom göçmenlerin Türkiye, Ürdün ve Lübnan'da yaşam koşulları, sorunlarının tespiti ve çözümlerini kapsayacak bir çalışma yapmaya başlayacaktır.
- **Türkiye Roman Hakları Forumu (ROMFO):** Üyeleri Roman Hakları Derneği, İzmir Çağdaş Romanlar Derneği, Sakarya Romanlar Derneği ve İznik Halk Dansları Gençlik Spor Derneği olan ROMFO ve Avrupa Roman Hakları Merkezi (ERRC) olan forum 2014 yılında düzenlediği "Avrupa ve Türkiye Roman Strateji Planları" toplantısında "Suriyeli Dom Mülteciler" başlığıyla ilk kez Domların sorunlarını dinlenmiştir. Bu toplantının ardından iki yıl boyunca ROMFO üyeleri bulundukları bölgelerde Dom göçmenlerin özellikle kamu kurumlarıyla ilişkileri konusunda aracı olmaya başlamıştır. Özellikle göçmen derneklerine ulaşamayan veya sokakta kalan Dom göçmenlerin sorunları ile ilgili çalışmalar yapılmış, kimliksiz veya kimliği ile ilgili problemleri olanlara yardım edilmiştir. Ayrıca çocukların giysi ihtiyaçları ile ilgili küçük çapta kampanyalar düzenlenmiştir. ROMFO üyeleri 2014-2016 yılları arasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve İnsan Hakları Komisyonu ile "*Romanların sorunları yanı sıra Domlara yönelik dilencilik genelgesinin kaldırılması ve Domların problemlerinin çözülmesine ilişkin*" görüşmeler yapmışlardır. Üyeler önümüzdeki dönemlerde de özellikle kendi bulundukları bölgelerde Dom çocukların eğitimi ve kadınların istihdamı konusunda çalışmalar yapacak ve ilgili kamu kurumlarının dikkatini bu konuya çekmeye çalışacaklardır.
- **Davulcular ve Zurnacılar Derneği:** "Gaziantep'te yaşadığımız mahallelere akrabalarımız olan Suriyeli Abdallar geldiler. Onlara yardım etmek istiyoruz, ama biz de çok yoksuluz. Gelenler içerisinde müzisyenler var ama sokak düğünleri çok azaldığı için biz bile iş bulamıyoruz. Gelen gruplar da iş bulmada sıkıntı yaşıyorlar. Daha çok hurda ve atık toplayarak geçinmeye çalışıyorlar. Büyük bir çoğunluğu da yardım toplayarak geçiniyor. Birkaç aile birleşip ancak bir ev kiralayabiliyorlar. Çadırdı yaşamlarına izin verilmiyor. Kira veremeyenler iş için göçebe olarak yaşama-

ya başladı. Suriyelilere gelen yardımlar bizim aşiretlere verilmiyor. Çocuklar eğitim alamıyor. Zorla yaşamaya çalışıyorlar.”

► **Gaziantep Abdalları Derneği:** “Suriye’de savaş başladıktan sonra Suriyeli Abdallar Antep’e de geldiler. Çadırlarda yaşamalarına izin verilmediği için biz onlara mahallerimizi açtık. Kiralar çok pahalı olduğundan birkaç aile bir arada yaşıyor. Kira ödeyemeyenler de evlerimizin avlularında, sokaktaki boş arsalarla kurdukları derme çatma baraka ve çadırlarda barınmaya çalışıyor. Bir kısmı yeniden göçebe oldu, yazın iş bulabilirlerse çalışıyorlar, Tarlalarda iş bulmak için köylere gidiyorlar güzün tekrar dönüyorlar. Kışın da ya hurdacılık yapıyorlar ya da plastik, pet gibi atık topluyorlar. Bir kısmı yardım topluyor. Müzisyenlik yapanlar da var. Suriyeli çocukların gittiği okullara ve toplum merkezlerine bunların çocuklarını almıyorlar. Ayrımcılık var. Çok yoksullar. Yiyecek, elbise, kışın evlerini ısıtacak yakacak yok. Evlerinde yiyeceklerini koruyacak buzdolabı yok. Buralarda onlara yardım eden yok. Sokakta yardım toplayanları, iş arayanları toplayıp Osmaniye AFAD kampına götürüyorlar. “Bizi öldürün, ama kampa götürmeyin” diyorlar. Biz de aracı olduk, onları kamptan çıkarmak için kefil olduk. Kamplar onlar için cehennemden farksız, yaşayamaz bizim aşiretler orda. Oysa bıraksalar kendi kurdukları çadırlarda yaşarlar, bir gün aç bir gün tok, idare eder giderler.”

► **Tarlabaşı Toplum Merkezi:** Tarlabaşı Toplum Merkezi (TTM) İstanbul’un çok büyük dezavantajlı bölgelerinden olan Tarlabaşı’nda bölge sakinlerinin kent yaşamına eşit katılımını desteklemek için 2006 yılında kurulmuş hak temelli çalışan bir sivil toplum örgütüdür. Çalışmalarında sanat, eşitlik, katılım ve çok kültürlülüğe yer veriyor; cinsiyet eşitliğini savunuyor ve şiddetin her türüne karşıdır. Merkezin, Suriyeli Domlarla ilk karşılaşması 2015 yazında olmuştur. Atölyeler Türkçe öğrenmeye yönelik olsa da oyun, sanat aktivitesi, motor becerilerini geliştirecek kalem, makas tutma, yazı yazma, oyun hamurlarından heykeller yapma gibi temel eğitimleri kapsamaktadır. Tarlabaşı’ndaki ilkokulda öğretmen ve üç gönüllü ile temel okuma yazma becerileri ve okul öncesi eğitime 7- 14 yaş arasında olan yaklaşık 50 çocuk katılmıştır. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politikalar Merkezi ile 2016-2017 döneminde Dom aileleri ziyaret ve Tarlabaşı’ndaki demografik yapıya ilişkin araştırma yapılmış, kararlaştırılmıştır.

“Domlar, Suriyeliler dâhil tüm gruplar tarafından en çok dışlanan ve çalışma şekilleri ve kıyafetlerinden dolayı şiddete en fazla maruz kalan kesimdir. Kolluk kuvvetleri tarafından en fazla keyfi müdahale yaşamaktadırlar. Özellikle çocuklar sokakta dilendikleri için tehlikeye çok açıktır. Çevreye en güvensiz ve kırılgan gruplardır. Güven ilişkisi kurmak çok zaman almaktadır. El becerileri çok gelişmiştir. Erken evlilikler görülmektedir. Okula devam edebilmeleri sistem dışında kaldıklarından çok zordur.”

Dom Göçmenlerin Temel İhtiyaçlar, Politika ve Uygulama Önerileri

Ayrımcılıkla Mücadele: Görüşme yapılan Domlar etnik köken ve mezhepleri nedeniyle ayrımcılığa uğradıklarından sıkça söz etmişlerdir. Ayrımcılıkla mücadele etmede ve farkındalık yaratacak çalışmaların başında göçmenlerin en fazla muhatap oldukları kamu çalışanlarına yönelik kapsamlı eğitim programlarının uygulanması gerekmektedir. Önyargı ve bilgisizliğin giderilmesi için sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları ve uluslararası örgütlere yönelik eğitim ve bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır. Bu görev “hak temelli çalışma” yapan STK, aktivist ve özellikle de Roman ve Dom STK’larına düşmektedir. Bu alanda çalışan akademisyen ve göç uzmanlarının da katılımıyla hazırlanan Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi (2016-2021) göç alanında çalışan tüm kurum ve kuruluşlarla paylaşılabilir.

Araştırmada basında Suriyeli göçmen ve Domlarla ilgili çıkan haberlerin incelenmesiyle Suriyeli Dom topluluklarıyla ilgili ayrımcı, ötekileştirici ve yer yer nefret dili kullanıldığı görülmüştür. Bu durumun düzelmesi için, üniversitelerin iletişim fakülteleri ve basın, yayın bölümleri, ulusal ve yerel medya kuruluşları ve basın örgütlerine önemli görevler düşmektedir.

Veri Eksikliğinin Giderilmesi: Suriye’den gelerek Türkiye’de yaşayan, sürekli hareket hâlindeki Dom göçmenlerin nüfusuna ilişkin resmî ya da gayri resmî herhangi bir veri bulunmamaktadır. Bu grupların sosyo-ekonomik profilleri, kamu hizmetleri ve temel haklara erişimleri, beklentileri ve ihtiyaçları üzerine somut, gerçekçi ve ihtiyaçlara göre güncellenen göstergeler geliştirilmesi gerekmektedir. Öte yandan Dom göçmenlerin eğitim, istihdam, sağlık ve barınma durumlarıyla ilgili çalışmaların verilere dayalı, hareket hâlinde oldukları için de dinamik bir anlayışla yapılması gerekmektedir.

İzleme Mekanizması: Hareket hâlinde ve temel ihtiyaçlarını karşılayamayan Suriyeli Dom grupların temel hizmetlere yani eğitim, barınma, istihdam, sağlık ve sosyal yardımlara erişimini kolaylaştırmak için mutlaka bir izleme mekanizması oluşturulmalıdır. Bu mekanizmanın sağlıklı bir biçimde işlemesi için kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyon ve iş birliğine ihtiyaç bulunmaktadır.

Öte yandan Dom toplumu Emniyet Genel Müdürlüğü’nün 46 No’lu Genelgeyi yayınlanmasından sonra kamu tarafından yönetilen kamplara götürülme veya sınır dışı edilme korkusuyla sürekli bir şekilde yer değiştirmek zorunda kalmaktadırlar. Genelgenin etkisiyle Dom toplumu, şehirlerde büyük kalabalıklar içinde kaybolmak ve görünmez olmak için bölünerek küçük gruplara ayrılmaya başlamıştır. Bu durum, yalnız yaşam deneyimi olmayan bireyleri suça açık hâle getirmekte, özellikle kadınlar ve çocuklar bu

durumdan etkilenmektedirler. Bu toplulukların yaşam tarzları ve kaygıları göz önüne alınarak genelgenin iptali için girişimde bulunulmalıdır.

Politika ve Uygulama Önerileri: Uzmanlarca Dom ve durumlarına yönelik mevcut bilgi ve deneyimleri ile saha araştırması görüşmeleri, incelenen yazılı ve görsel haberler ve yayınlardan elde edilen bulgular ışığında bir dizi çözüm odaklı öneri geliştirilmiştir. Bu öneriler kamu kurumlarına ve uluslararası ve ulusal sivil toplum kuruluşlarına göre gruplanmıştır.

Öneri başlıkları şöyledir;

• Sınır Dışı Etmeme ve Kamplara Göndermeme	• Çocuklar İçin Giyim ve Beslenme Yardımı
• Temel İhtiyaçların Giderilmesi	• Koordinasyon
• Sağlık Hizmetlerine Erişim	• Ayrımcılıkla Mücadele
• Kayıt Altına Alma	• Beslenme Desteği,
• Sivil Toplumla İş Birliği	• Ayrımcılığın Önlenmesi
• Yaşam Yerlerinin Belirlenmesi ve İyileştirilmesi	• Hamile Kadınlara ve Bebeklere Sağlık Hizmeti
• Çocukların Eğitimi	• Çalışan Çocukların Eğitime Yönlendirilmesi
• Arabuluculuk Sistemi	• Sağlık Okur-Yazarlığı
• İstihdam Politikası	• Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele
• Mesleki Eğitim	• Sosyal Yardım Bilgilendirmesi
• Toplum Yararına Çalışma	• Engelli Hakları
• Kolluk Kuvvetleri İletişim	• İzleme Komisyonları
• Kamu Hizmetlerine Erişim	• Kapasite Geliştirme
• Mobil İletişim	• Erişim ve Fırsat Eşitliği
• Sosyal Yardım ve Hizmetler	• Eğitimin İzlenmesi
• Veri Derleme	

Giriş

Mersin 2016 - Adanalıoğlu köyü Dom mevsimlik işçiler kampında kız çocuğu

Çingeneler, yerleşik halklardan farklı bir yaşam tarzına sahip kadim toplumlardan biri olarak, dünyanın neredeyse her ülkesinde yaşamaktadırlar. Yüzyıllar önce bugün Hindistan ve Pakistan sınırları içerisinde kalan coğrafyadan, diğer toplumlar gibi farklı kastlar, sınıflar ve coğrafi bölgelerde yaşarken, çeşitli sebeplerle ve farklı tarihlerde, hiç bitmeyecek, *“büyük göçe”* başlarlar. Yola çıkış tarihleri, göç yolları, sınıfsal ve kast farklılıkları kavimlerin bugünkü adlarını da oluşturur. Dom kavimleri dünyanın dört bir yanına dağılmış, büyük bir ihtimalle diğer topluluklar tarafından verilen, Çingene ismiyle adlandırılmışlardır. Yıllardır *“Çingene”* sözcüğü, insanların bazıları tarafından, bu toplumu aşağılamak için bir sıfat olarak kullanılmış ve hâlâ kullanılmaktadır. Oysaki Çingene adı da, diğer toplumların adları gibi saygı duyulmayı hak etmektedir (Fraser 2005; Aksu 2006; Marsh 2008; Kenrick 2006; Kenrick 1993).

Kilis 2016 - ilkbaharda göç eden domlar

Çingenelere yönelik ırkçılık ve ayrımcılık, yüzyıllardan bu yana varlığını sürdürmektedir. Tarih boyunca, yaşadıkları toplumların kültürleri, yaşamlarına sayısız katkı sunan, bir yanıyla da dünya kültürünün taşıyıcılığını yapan bu zanaatkâr topluluklar varlıklarını sürdürmeyi başarmışlardır.

Balkan Savaşı'ndan, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'na ve sonrası dönemlerde milyonlarca Çingene göç yollarını değiştirip, farklı coğrafyalara yönelmek zorunda kalmıştır. 500 bine yakın Çingene, Nazilerin ölüm kamplarında can vermiş, kurtulanlar Avrupa'nın dört bir yanına dağılmıştır (Wieviorka, A., 2006).

Yüzyıllardır, *“Bu bizim savaşıımız değil ki, sizin savaşıınız. Çingeneler tarihleri boyunca kimseyle savaşımamıştır. Neden bedelini biz ödüyoruz?”* diye haykıran bu toplum, bugün Ortadoğu’da çok zor zamanlardan geçirmektedir.

Çingeneler, tarih boyunca birlikte yaşadıkları toplumlar, etnik ve dinsel gruplar arasında çıkan *“iç savaşıların”* kaybedeni olmuşlardır. Ortadoğu’da, yıllardır süren savaş, çatışma ve şiddet ortamı, Dom toplumunu, Avrupa’daki Rom (Roman) toplumu gibi yerlerinden etmiştir. Bu coğrafyada son yıllarda yaşanan iç savaş ve çatışmalı süreç Ortadoğu’da yaşayan Dom topluluklarını, savaşta taraf olmamalarına rağmen şiddet ve zorunlu göçe maruz bırakmıştır. Özellikle Suriye’de yaşanan çatışmalı ortam, bu ülkede yaşayan Dom topluluklarının komşu ülkelere göç etmelerine neden olmuştur. Lübnan, Ürdün, Irak ve Türkiye gibi ülkelere göç eden Domlar bu ülkelerde de ayrımcılığa uğramakta ve dışlanmaktadır. Eğitim, sağlık, beslenme gibi temel insani imkânlardan uzak yaşamaktadırlar.

Suriye’den Türkiye’ye sığınan yaklaşık 50 bin Dom (Tarlın 2015), zorluk içinde hayatta kalmaya, yaşama tutunmaya çalışmaktadır. Sayıları üç milyona yaklaşan Suriyeli göçmenler içerisinde Domlar çok küçük bir oranı temsil etmektedirler. Ne var ki Türkiye’ye sığınan Domlar, Suriyeli göçmenlerin yaşadıkları sıkıntılara ek olarak, etnik kimlikleri ve yaşam tarzları nedeniyle gerek yetkililer, gerek yerli toplum ve diğer Suriyeli göçmenler tarafından ayrımcılığa uğramaktadırlar. Domlar, çoğunlukla kentlerin yoksul semtlerinde yıkılmış, boşaltılmış virane evlerde, barakalarda yaşamaktadırlar. Büyük bir çoğunluğu Mardin’den Hatay’a, sınır boyunca kentlerin, kasabaların ve köylerin çevresinde derme çatma çadırlarda göçebe bir hayat sürmektedirler. Bir şekilde AFAD tarafından yönetilen kamplara girebilmeyi başaranlar, kendilerini bildikleri dillere göre Kürt, Türkmen, Arap olarak gizlemeye çalışsalar da, kampın Arap, Kürt ve Türkmen sakinleri tarafından dışlanmakta ya da hırsızlıkla veya ahlaksızlıkla suçlanmaktadır. Diğer yandan kamp yönetimlerinin de önyargılı tutumlarına maruz kalmakta ve bu kamplarda barınamaz hâle gelmektedirler. Pek çoğu da tel örgüler içine hapsedilmek, ayrımcılığa uğramamak, dışlanmamak için kamplardan uzak durmaktadır. Dom göçmenler kendi kurdukları çadır yerleşimlerinde, derme çatma çadırlarda, yıkıntılarda ve terk edilmiş binalarda yaşamaktadırlar. Kalacak yeri olmayanlar, sokaklarda, parklarda yatmakta, ancak çok küçük bir kısmı, birkaç aile bir arada, kiraladıkları evlerde barınmaktadır. Bu evler de daha çok Türkiye’de yaşayan Dom topluluklarının mahallelerinde bulunmaktadır. Zaten gündelik bulabildikleri işlerle ancak geçinebilen Domlar, ev kiralayacak düzenli gelirleri olmadığı için sık sık yer değiştirmek durumunda kalmaktadır. Küçük şehirlerde daha çok baskıya maruz kaldıkları için İstanbul, Ankara, İzmir gibi, büyük şehirlere göç edip kalabalıklar içinde kaybolmayı tercih etmektedirler. Ayrıca bir kısım Domlar mevsimlik gezici tarım işçisi olarak Akdeniz ve Orta Anadolu bölgelerine ucuz iş gücü olarak göçebe bir hayat sürmektedirler. Eğitimden sağlığa, barınmadan beslenmeye çeşitli sorunlarla iç içe yaşayan bu topluluklar, ön yargıların, dışlanmanın ve ötekileştirmenin etkilerini sürekli yaşamaktadırlar.

Bu araştırmayla iç savaş nedeniyle Suriye'den gelip Türkiye'ye göç eden Dom toplulukların; Türkiye'de karşılaştıkları sorunlar, temel haklara erişimdeki sıkıntıları, yerli toplum ve kamu otoritesi tarafından uygulanan ayrımcılık ve mevcut "göç mevzuatı"nın bu toplulukların yaşamına etkileri ele alınmış ve mevcut durumları analiz edilmiştir.

Bu araştırma; kamu kurumları, uluslararası örgütler, sivil toplum kuruluşlarının ve özellikle de Roman ve Dom STK'larının, Dom göçmenlere yönelik yürütecekleri her türlü çalışma için bir perspektif sunmayı da amaçlamaktadır.

Araştırma Yöntemi ve Alanı

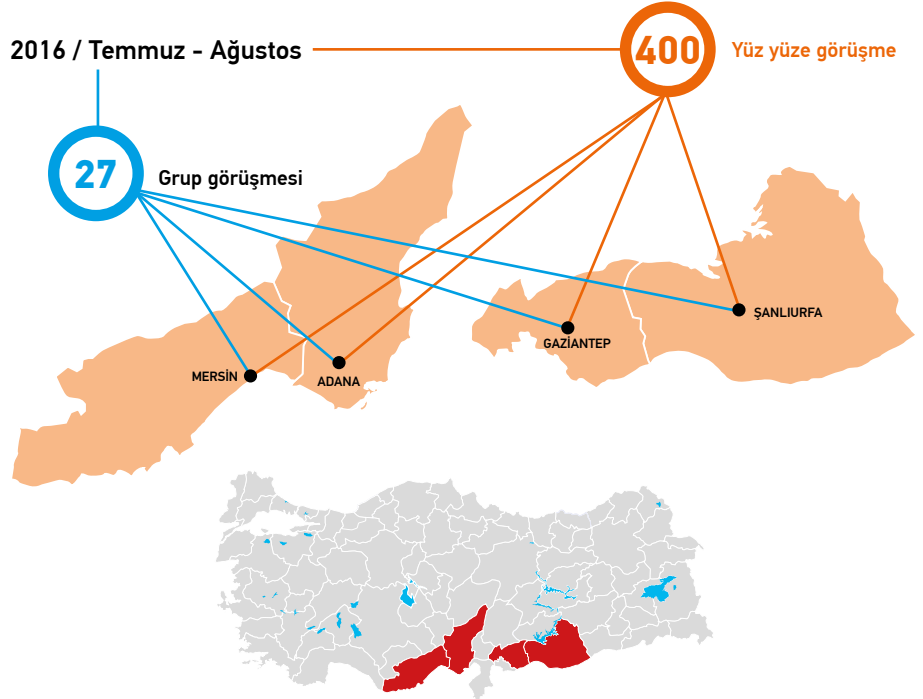
2016 yılında altıncı yılına giren Suriye'deki iç savaş ve çatışmalı dönem neticesinde yaklaşık 50 bin Dom'un Türkiye'ye göç ettiği tahmin edilmektedir. Bu topluluk Suriye'den gelen göçmenlerin yaşadıkları ve karşılaştıkları genel zorlukların yanı sıra, etnik kökenleri ve yaşam biçimlerinden dolayı resmî makamların, yerel toplumun ve de diğer Suriyeli göçmenlerin uyguladığı ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Dom göçmenler üzerine yapılan çalışmaların azlığı, bu topluluğun karşılaştığı sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm odaklı çalışmayı da zorlaştırmaktadır. *"Türkiye'nin Güneyindeki Suriyelilerin ve Mültecilerin Korunma ve Sağlık Koşullarının İyileştirilmesi Projesi"* kapsamında yürütülen *Suriyeli Domlar Mevcut Durum Araştırması* Suriye'den Türkiye'ye göç eden Dom topluluklarının yaşam koşulları, dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalma biçimleri ve karşılaştıkları diğer sorunları tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu rapora kaynaklık eden alan araştırması, Dom toplumunun Şanlıurfa, Gaziantep, Adana ve Mersin illerindeki profili ve temel ihtiyaçlarını belirlemeyi ve bu illerde toplulukların yaşadıkları yerleri haritalandırmayı da içeren mevcut durum analizini içermektedir. Ayrıca, raporda ulusal ve uluslararası basında çıkan Suriyeli Dom topluluklarıyla ilgili haberler incelenerek haber ve makale örneklerine de yer verilmiştir.

Araştırmacının saha çalışması Suriyeli Dom nüfusunun göreceli yoğun olduğu Şanlıurfa, Gaziantep, Adana ve Mersin illerini kapsayacak şekilde 2016 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında, 400'ün üzerinde Dom erkek ve kadınla yüz yüze ve 27 ayrı grup görüşmeleri şeklinde yapılmıştır. Görüşmeler Arapça, Kürtçe ve Türkçe dillerinde Dom çalışmaları alanında uzman Kemal Vural TARLAN ve Roman çalışmaları alanında uzman Hacer FOGGO'dan oluşan araştırma ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler yarı yapılandırılmış görüşme sorularına dayandırılarak, gözlem ve özellikle gruplarla derinlemesine görüşmeler şeklinde yapılmış olup, iki araştırmacının bu konudaki bilgi ve deneyimleri ile toplulukla ilişkileri araştırma boyunca güven tesis etmede önemli etmen olmuştur. Domlar ile görüşmeler ikamet ettikleri mekânlar, çadırlar, göç mekânları ve çalıştıkları tarlalarda yapılmıştır. Araştırma için gerçekleştirilen saha çalışması 15 Temmuz *"darbe girişimi ve sonrasındaki olağanüstü hal"* uygulamasının ilk günlerine denk geldiği için konuyla

ilgili kamu kurumlarıyla görüşmeler planlandığı şekilde gerçekleştirilememiştir. Bu nedenle, alan araştırmasının kamu boyutu araştırmacıların beş yıllık alan deneyimleri ve kamu kurum temsilcileriyle daha önce bu kapsamda yaptıkları görüşmeler ve katıldıkları çeşitli toplantılardaki istişareler, geçmişteki görüşme notları ve konuyla ilgili mevzuatın ve raporların incelenmesiyle ele alınmıştır. **Ek 1** görüşme sorularını içermektedir.

Tanımlar

Bu raporda, Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş boyunca, Türkiye’ye göç eden, Ortadoğu halkları tarafından Çingene, Nawar, Dom, Abdal, Qurbat, Karaçi, Tanjirliyah, Haddadin gibi isimlerle adlandırılan Dom ve ilgili diğer grupların mevcut durum analizi yapılmıştır. Raporda bu grupların hepsinin; benzer koşullarda birlikte yaşadıkları, iç içe geçmiş olmaları, akrabalık ilişkileri göz önüne alınarak, Dom toplumu olarak ifade edilmiştir. Domlar tarafından Per-Dom (Daha alt statüyü işaret eder) olarak adlandırılan Abdal topluluğu da (Abdallar); dil, dinsel inanç ve tarihsel arka plan farklılıkları olsa da, hem yerel toplum hem de Suriye’de Nawar olarak adlandırıldığı için, Dom toplumu kapsamında değerlendirilmiştir. Rapor içinde Suriye’den gelen tüm Çingene toplulukları; *Dom toplumu*, *Dom toplulukları*, *Dom grupları* olarak ele alınmaktadır. Çingene kavramı ise Dom, Rom, Lom topluluklarını hepsini kapsayan Gypsy kelimesinin karşılığı olarak kullanılmıştır.

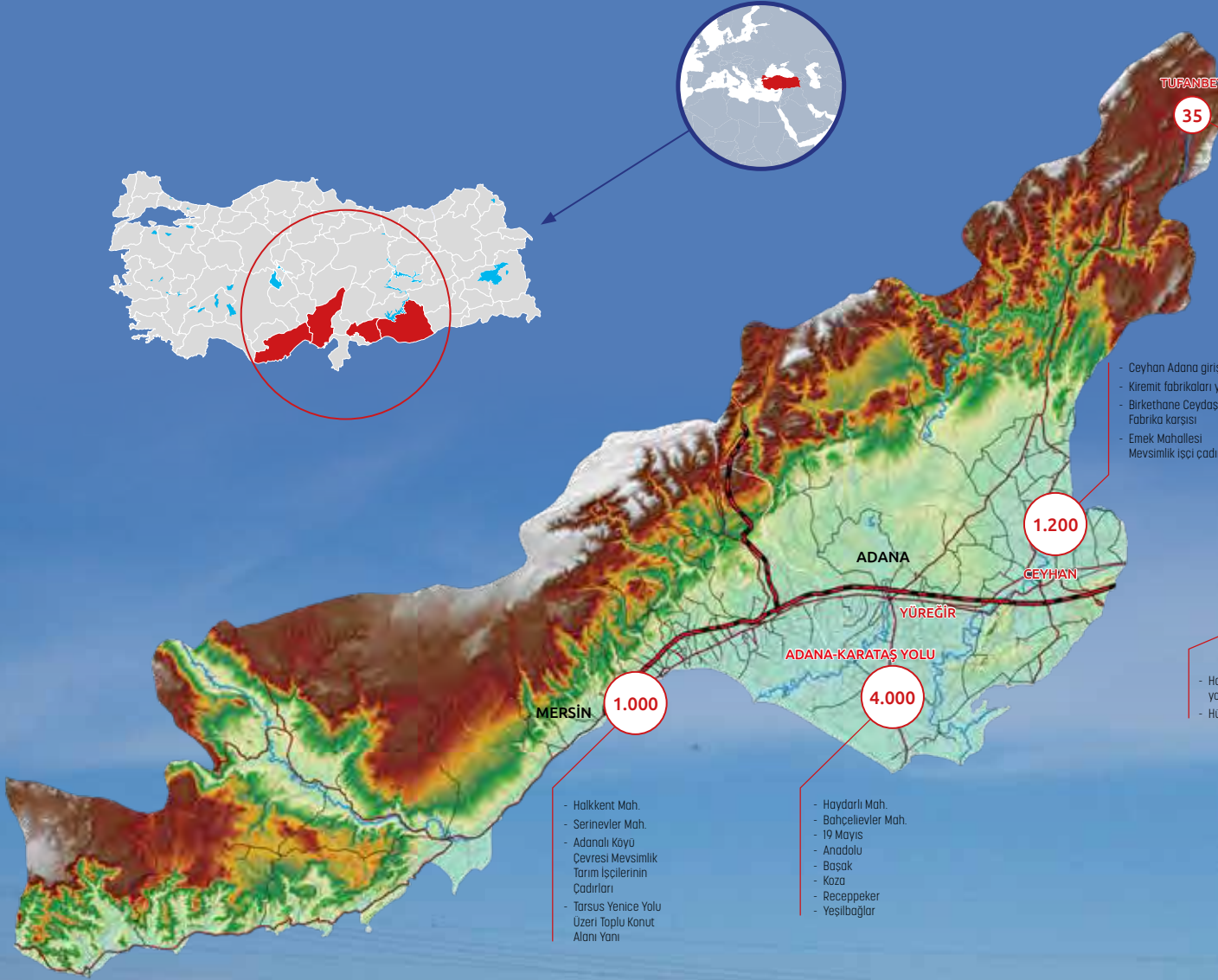
Dom Toplumu genel olarak tüm toplulukları kapsayan bir anlam ifade etmektedir. Dom Toplulukları ise toplumu oluşturan her bir parçayı anlatmaktadır. Yani, müzisyenler, demirciler, sepetçiler, dişçiler, Abdallar gibi. Bu topluluklar da kendi içlerinde gruplara ayrılmaktadır. Mesela dişçi topluluklar da gruplara bölünmüştür.

Bu araştırmada Dom topluluklarının; sosyoloji, antropoloji ve tarih bilimleri kapsamında ele alınması gereken tarihsel arka plan, etnik köken, dil ve sosyo-ekonomik analizi olmayıp, Dom göçmenlerin, Türkiye’de karşılaştıkları sorunlar, temel haklara erişimde sıkıntılar, yerel halk ve kamu otoritesi tarafından uygulanan ayrımcılık ve mevcut “göç mevzuatının” bu toplulukların yaşamına etkileri açılarından değerlendirilmiştir.

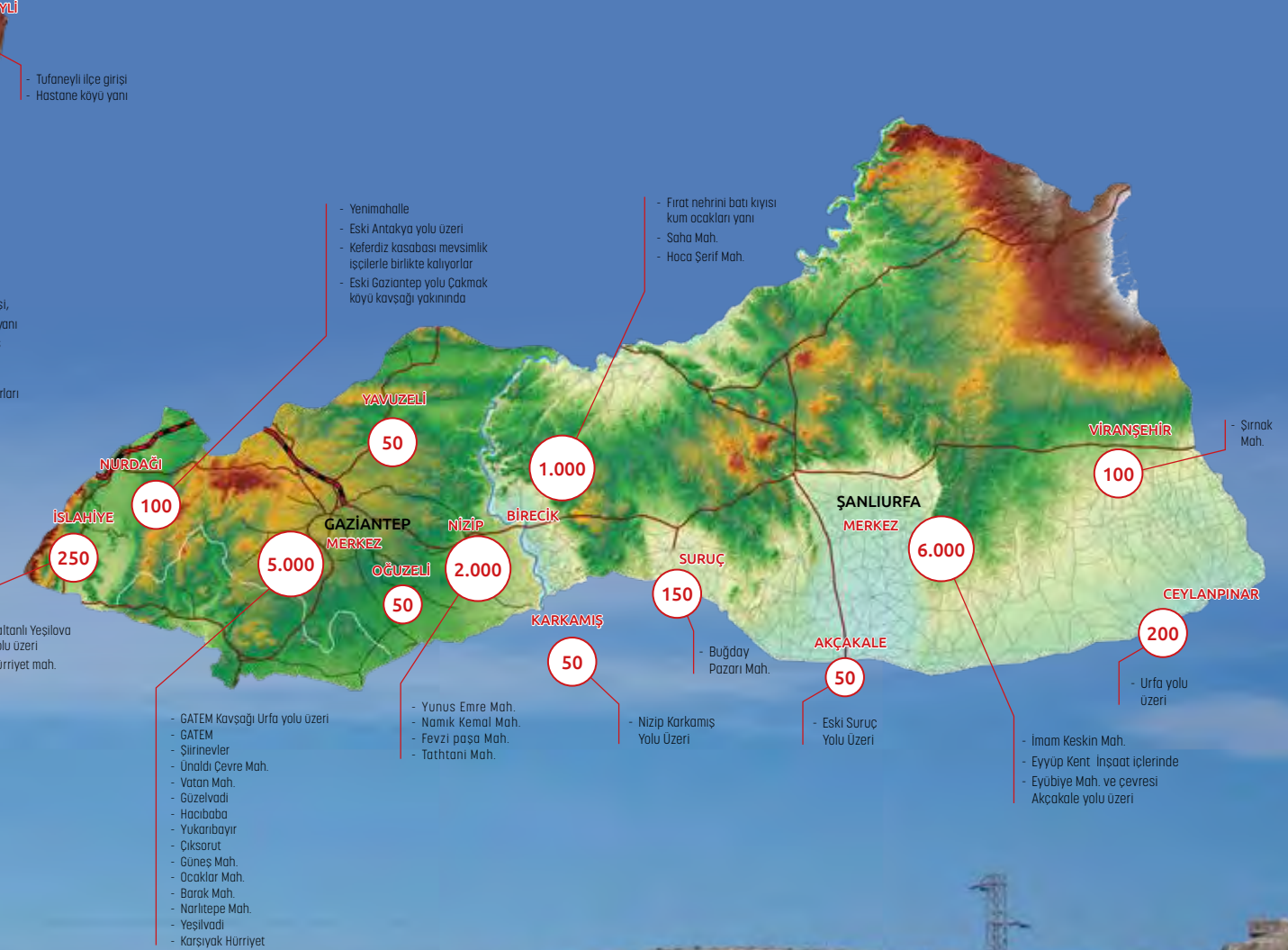
Türkiye’de “geçici koruma” statüsündeki Suriyeliler için misafir, sığınmacı, mülteci, göçmen gibi farklı kavramlar kullanılmaktadır. Bu kavram karmaşasını gidermek ve uriye’den Türkiye’ye göç etmek zorunda kalmış Domların durumunu ifade etmek için Uluslararası Göç Örgütü’nün (IOM) “göçmen” ifadesi kullanılmıştır. Göçmen, uluslararası bir sınırı geçen veya bir devlet içinde yer değiştiren kişiye denir. Bu kişilere, mülteciler, yerinden edilmiş, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir (IOM 2009: 22)¹.

¹ www.iom.int/sites/default/files/about-iom/IOM-definition-of-a-migrant-15March2016.pdf

Suriye'den Çukurova'ya Dom Göçmenlerin Bitmeyen Rotası:

Mevcut Durum Haritası

Kısa Tarihçe

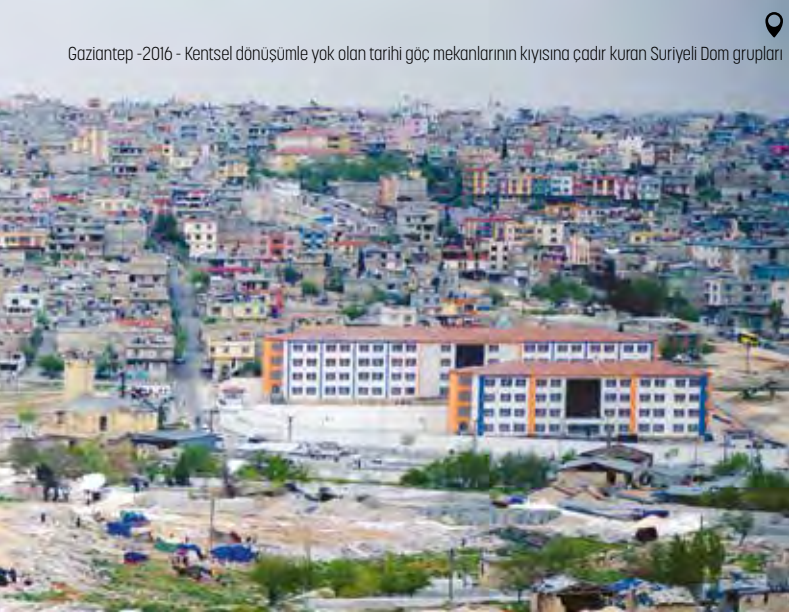
BÖLÜM 1

Kim Bu Domlar?

Kökleri Hindistan'a dayanan ve Çingene olarak adlandırılan, Rom, Dom ve Lom toplulukları, antropolojik bir kavram olarak "*peripatetik*" toplumlar olarak adlandırılmaktadır. Peripatetik toplumlar, kendi gıdalarını üretmeyip, bunları başka insan topluluklarından, belli zanaat ve hizmet sunumu karşılığında alan, diğer topluluklara kıyasla hareketlilik seviyeleri yüksek topluluklardır (Yıl-gür 2016; Kenrick 2006). Bu topluluklar, yerleşik toplumlara, hatta kır göçebelere çeşitli hizmetlerde bulunarak yer değiştirerek, yüzlerce yıldır göçebelikle, yarı-göçebelik arasında bir denge tutturarak dünyanın birçok ülkesinde, diğer topluluklarla bir arada yaşamaktadırlar (Kenrick 2006). Büyük ölçüde kabul gören varsayımlara göre, bugünkü Hindistan ve Pakistan'dan 7. ve 10. yüzyıllar arasında, çeşitli sebeplerle (savaş, kıtlık, vb.) "*büyük yürüyüşe*" başlayan ve yüzyıllar boyunca dünyaya dağılan Dom (sonraları Rom ve Lom) Hintli göçmenlerin, diğer topluluklar tarafından Çingene olarak adlandırıldığı düşünülmektedir. Çingene sözcüğüne yakıştırılan anlamlar, Çingenelerin dışında (Fraser 2005), başkaları tarafından onlara verilen bu ismin yine o başkaları tarafından küçültücü yan anlamlar yüklenmesiyle ötekileştirilmiştir. Son dönemde Çingene adına yüklenen olumsuz sıfatlar nedeniyle Çingene toplumu arasında, bu isim yerine *Roman*, *Roma* adlarının kullanılması öne çıkmıştır. Diğer yandan, *Roma* ve *Roman* adının, *Lom* ve *Dom* gruplarını temsil etmeyeceği de ortadadır. Özellikle son yıllarda *Dom* toplumunun yeni kimlik inşa süreciyle birlikte *Dom* adının kullanımı yaygınlık kazanmıştır. Yola çıkış tarihleri, göç yolları, sınıfsal ve kastsal farklılıkları Çingene kavimlerinin (Rom, Dom, Lom) bugün de adlarını oluşturur.

Gaziantep - 2016 - Kentsel dönüşümle yok olan tarihi göç mekanlarının kısıpına çadır kuran Suriyeli Dom grupları

Adana 2014 - Suriyeli bir Dom, geleneksel mesleği diş yapma

Domlar, bugün İran, Irak, Türkiye, Suriye, Lübnan, Ürdün, Filistin, Mısır başta olmak üzere pek çok Ortadoğu ülkesinde yaşayan, Domari dilini konuşan topluluktur. Hindistan kökenli farklı bir dil bilimsel grup oluştururlar.

Roma, Roman olarak bilinen Rom toplulukları Anadolu ve Karadeniz üzerinden Avrupa'ya geçip, Türkiye'de dâhil olmak üzere, Rusya'dan Amerika'ya dünyanın pek çok ülkesinde yaşamakta, Romani olarak adlandırılan dili konuşmaktadırlar.

Lom toplulukları, bugün Kafkaslar, Azerbaycan, İran, Ermenistan ve Türkiye'nin doğu ve kuzey bölgelerinde yaşayan, Lomavren ya da Lomari dilini konuşan topluluklardır. Lom gruplar da Rom ve Domlardan dil olarak farklılık gösterirler. Lomların kökenleri son derece belirsizdir. Yine de 11. yüzyılda Romanlardan *"ayrılan"* ve batıya doğru ilerlemek yerine Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Anadolu'nun doğusunda kalmış bir grup olmaları muhtemeldir (Marsh 2008).

Birlikte yaşadıkları toplumlar; esmer tenli, siyah saçlı; demirci, sepetçi, müzisyen, falcı, dişçilik¹ gibi zanaatlar icra eden, göçebe yaşayış tarzı olan bu gruplara; Gypsy, Çingene, Mitrip, Kıpti, Sinti, Zigeuner, Zingari, Tigani, Gitane gibi isimler vermiştir. Bu insanlar kendi dillerinde, kendilerini *Dom, Rom, Lom* diye adlandırmaktadır. Bu üç sözcük de,

¹ Dişçilik: Dom toplulukları içerisinde yer alan "Dişçi Dom" grubu diş çekimi, takma (bazen altın ve gümüş) diş yapma ve diğer diş tedavi gibi hizmetleri sunarak geleneksel halk hekimliği yaparlar. Günümüzde birçok Dom geleneksel mesleklerinden biri olan dişçiliği, Türkiye'de yasaklanmış olsa da Ortadoğu ülkelerinde göçebe olarak sürdürmektedir.

çeşitli kaynaklarda, kendi dillerinde *erkek*, *adam*, *insan* anlamına gelmektedir (Kenrick 1993; Kolukırık 2008). Günümüzde de Hindistan'ın bazı bölgelerinde kastlardan biri *Dom* olarak bilinir.

Dünyanın her yerinde göçebe yaşam tarzına, özellikle de zanaatkâr göçerlerin (peripatetik), sığır ve koyun sahibi olan kırsal kesim göçebelerinden daha büyük bir önyargı ve ayrımcılıkla karşılaştıkları saptanmıştır. Kutsal kitaplarda geçen Habil ve Kabil kıssası yerleşik toplumların göçebelerden korkusunun uygarlığın başlangıcına kadar gittiğinin göstergesidir (Kenrick 2006).

Bu toplulukların yüzyıllardır sürdürdükleri yaşam tarzı ve gelenekleri farklı bir toplumsal hafızanın oluşmasına neden olmuştur. Kendileriyle diğer toplumlar arasındaki sınırları da sıkı sıkıya korudukları, bu yüzden yüzyıllar boyunca varlıklarını sürdürebildiklerini ve bunun büyük bir başarı olduğunu görmek gerekir. (Kenrick 2006). Hindistan kökenli

Kaynak

- ① liste.me/cingenelerin-gizemli-tarihi/
- ② fraksiyon.org/wp-content/uploads/2014/04/gypsies2.jpg cadırda bulunan çingeneler
- ③ www.haksazhaber.net/avrupa-nin-vatansizlari-cingeneler-33269h.htm
- ④ tour-scotland-photographs.blogspot.com.tr/2014/11/old-photograph-gypsy-with-donkey-and.html
- ⑤ tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ingeneler#/media/File:Spanish_Gypsy_Girls_NGM-v3l-p267.jpg

inançsal gelenek, toplulukta “*katı bir saflık ve kirlilik*” değer sistemine işaret etmektedir. Topluluk üyelerinin, *ötekiyle* (yabancı, Gadjo²) ve dünyayla ilişkisi, saflık ve ruhun temizliğinin korunması üzerinden şekillenmiştir. Bu durum, ötekine ve ötekinin kurduğu sisteme olabildiğince uzak durmayı, onun dünyasının yarattığı kötülükler karşısında tarafsız kalmayı da gerekli kılmaktadır. Bu inanç doğal olarak yeni bir yaşam tarzı da oluşturmakta, toplumsal hafızayla taşınan geleneğin, sürekli yeni etmenleri de içine alarak kimlik ve kültürlerini sürekli yenilemektedir. Topluluk dışı karşı sınırlarını sürekli korurken, zorunlu olarak ötekiyle yaşamak için de, ötekinin; inanç, dil, müzik gibi kültürel değerlerini kendine katarak bu öğeleri kendi geleneğiyle yoğurup yine ötekine hizmet olarak sunmaktadır. Bu farklılıklar her zaman kıskançlıkla korunmuştur. Toplumsal hafızayla taşınan gelenek, bu toplulukların kendilerini öteki olandan, yani Gadjo’dan (yabancı) ayrı tutmasını sağlamaktadır. Bu durum yüzlerce yıldır, görünürde bir arada yaşayan ama aslında hiçbir zaman iç içe geçmeyen iki farklı insan topluluğunun, birbirine değerek yaşadığı bir dünya yaratmıştır. Bunun örnekleri bugün dünyanın farklı yerlerinde yaşayan Çingenelerin; müzik, dans, inanç ve mesleki farklılıklarında görülmektedir. Çünkü bu zanaatkâr topluluklar, ürettikleri malları ve hizmetleri sunmak için geniş bir müşteri kitlesini hedeflemek zorundadır. Aslında 20. yüzyılın başlarına kadar birlikte yaşadıkları topluluklar da önemli ölçüde göçebe bir hayat sürdürmüşlerdir. Aralarındaki fark ise diğer göçmenler tarım ve hayvancılık yapabilmek için göçerken, Çingenelerin mallarını ve zanaatlarını sergilemek ya da hizmet vermek için göçebe bir

² Gadjo (Gaco); Çingene olmayan; yabancı; el anlamında; Çingeneler tarafından kendilerinden olmayanlar için kullanılır.

Gimata Çingenesi, Juan de Echevarría
Kaynak: upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5e/Juan_de_Echevarria%27s_Gitana_de_Granada.jpg

yaşam sürmesidir. Aslında onların göçebeliğiyle diğerlerin göçebeliği arasında temel farklılık *“evlerinin sırtlarında”* olmasıdır.

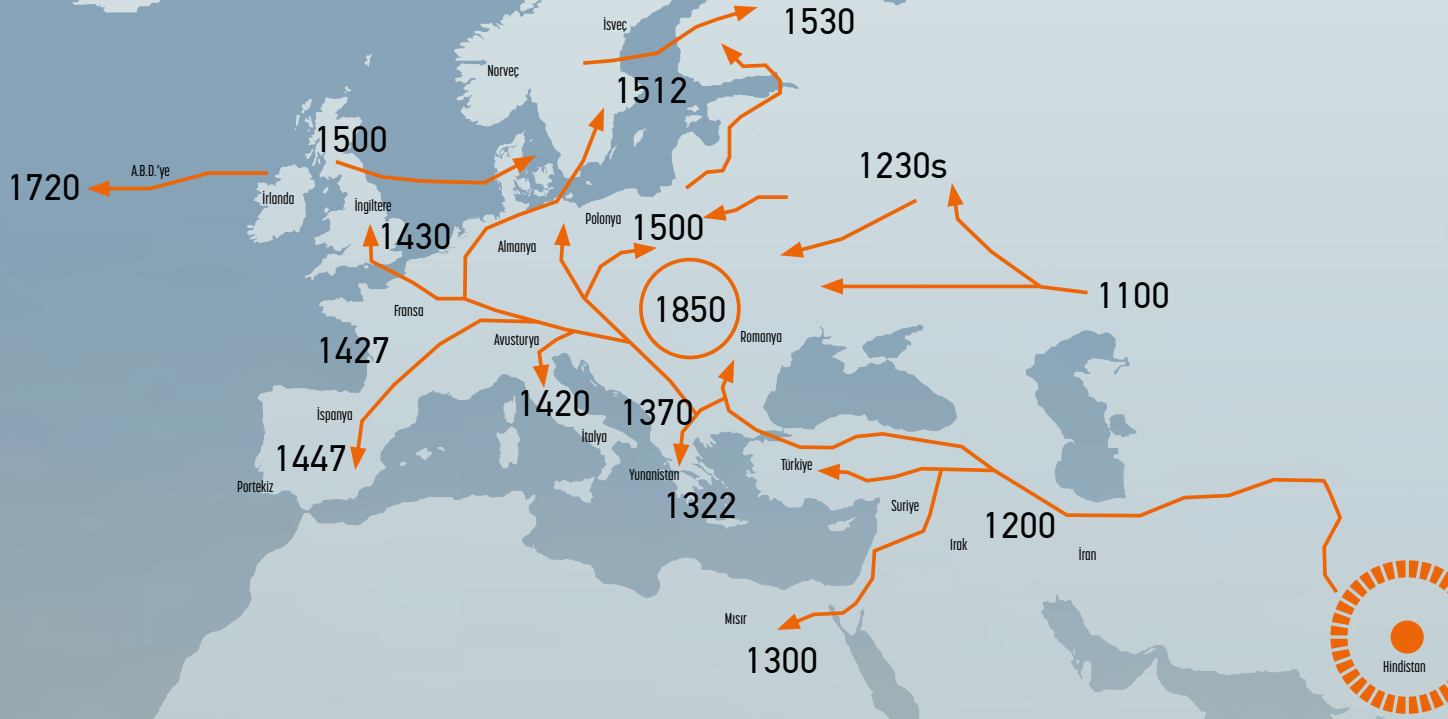
Geçtiğimiz yıllarda bir dizi uluslararası kurum ve kuruluş, ulusal hükûmetlere yönelik olarak, sorumlulukları altında bulunan Roman/Çingene topluluklarının iskân hakkının korunması ve barınma koşullarının iyileştirilmesi için hedeflenen pozitif önlemleri almaları çağrısında bulunmuştur. 2000 yılında Birleşmiş Milletler Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi, *“Romanlara Karşı Ayrımcılık”* başlıklı 27. Genel Tavsiyeyi benimsemiştir; bu tavsiyenin dördüncü bölümü özellikle Roman/Çingene gruplarının yaşam koşullarının iyileştirilmesine ilişkin düzenlenmiştir.

Ayrıca, 2003 yılında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Romanların iskân ve yaşam koşullarına ilişkin özel tavsiyelerde bulunan bir belgeyi; AGİT Bölgesi'ndeki Roman ve Sintilerin Durumlarının İyileştirilmesi için Hareket Planı'nı benimsemiştir. 2005 yılında ise Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Rec (2005) dört başlıklı tavsiyeyi açıklayarak, Romanlar ve göçebelerin iskân koşullarının iyileştirilmesine yönelik telkinlerde bulunmuştur. Aynı şekilde, Avrupa Parlamentosu'nun Romanlarla ilgili kararı, AB üyesi ülkelere *“gettolaşma ve iskân konusunda ayrımcı uygulamalara son vermek ve Romanlara, alternatif, sağlıklı evler bulabilmeleri için destek olmak”* çağrısıdır.

Birlikte yaşadıkları diğer topluluklar tarafından dışlanan ve ayrımcılığa maruz kalan Çingeneler, 20. yüzyıl boyunca yaşamlarını idame ettirebilmek, özellikle geleneksel zanaatlarını devam ettirebilmek için yerleşik hayatla göçebelik arasında yarı göçebe bir hayat sürmüşlerdir. Gelişen sanayi ve üretim biçimleri, kentlerde zanaatlarını yapabilmek olanaklarını kısıtladığı için ya kentlere yerleşip farklı işlere yönelmişler ya da kasaba ve köylerde dolaşarak geleneksel zanaatlarını sürdürmüşlerdir.

Peripatetik topluluklar; tarım ve hayvancılıkla (yerleşik ya da göçebe) uğraşan toplumların iş aletleri, mutfak eşyaları gibi ihtiyaçlarını karşılamak için demircilik, kalaycılık, sepetçilik, dericilik, koşum takımı yapımı, dişçilik, sünnetçilik ve müzisyenlik gibi zanaatları icra etmişlerdir. Kapitalist üretim ilişkilerinin gelişmesi, nüfusun ve buna bağlı olarak üretimin değişimiyle geleneksel mesleklerin etki alanları ve geçerliliği yavaş yavaş ortadan kalkmaktadır. Özellikle son yüz yıllık süreçte, üretim ilişkilerindeki hızlı değişim, mal-hizmet ilişkisi, kentleşme ve nüfus artışı ile tüm bunların toplumsal alandaki yansımaları, bu toplulukları yaşadıkları tüm ülkelerde sosyal yapı içerisinde en alta itmiştir. Ülkelerin, özellikle ulus devlete geçiş süreciyle birlikte uyguladığı azınlık politikaları gereğince, Çingenelerin yaşadığı sorunlar, salt kültürel ve tarihî sebeplerin ötesinde; yoksulluk, önyargı, ayrımcılık ve şiddet gibi gayri insani öğeleri de içinde barındırmaktadır.

Çingenelerin Göçü 900 - 1850

Avrupa Roman Nüfus Dağılımı

Suriye’de Dom Toplumu

Hint dilleri konusunda uzman filologlar Domların Hindistan’dan bin yıl öncesinden ayrılmış olmaları gerektiğini, çünkü bu tarihten sonra Hint dillerinde görülen değişikliklerin onların diline yansımadağını ifade etmektedirler (Kenrick 2006). Ortadoğu’da, dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi, Hint kökenli topluluklar farklı isimlerle adlandırılmaktadır. Nawar, Zott, Ghajar, Bareke, Gaodari, Krismal, Qarabana, Karaçi, Abdal, Aşiret, Qurbet, Mitrip, Gewende Çingene, Dom, Tanjirliyah, Haddadin, Hacıye, Arnavut, Halebi, Haramshe, Kaoli gibi adlar bunların yalnızca bazılarıdır (Marushiakova, E., Veselin P., 2001; Kenrick 2006). Bunlar içerisinde en yaygın kullanılan Nawar isimlendirmesinin Arapça ateş anlamındaki *nar* sözcüğünden türediği ve *demirci* anlamına geldiği sanılmaktadır (Kenrick 2006). Tarihsel olarak bu meslekleri icra etmek için göçebe olarak yaşayan bu topluluklar son 50 yılda yarı göçebeliliğe geçmişlerdir. Kentlerin çeperindeki “*göç mekânlarında*”, derme çatma evlerde kışı geçirmek için 3-4 aylığına “*konup*” yerleşik hayata geçer, yılın diğer aylarında mesleklerini yapmak için göçerlerdi. Yüzyıllardır birlikte yaşadıkları toplulukların, iş aletleri, mutfak eşyaları gibi ihtiyaçlarını karşılamak, dişçilik ve müzisyenlik gibi hizmetler için çalışan bu topluluk, sanayiinin ve seri üretimin gelişimiyle, atalarının zanaatlarını yapamaz duruma düşmüşler, mesleksiz kalmışlardır. Bu zanaatların yerini çok büyük ölçüde, mevsimlik gezici tarım işçiliği, hurda atık toplayıcılığı, piyango bileti satıcılığı, gazete satıcılığı, berberlik, diş teknisyenliği ve günlük işçilik almıştır.

2011 yılından önce, Suriye’de ülkenin nerdeyse her yerine dağılan, Dom, Dummi, Nawar, Kurbet, Abdal, Helebi, Zott gibi (Williams, G. A., 2000) isimlerle anılan, yerleşik ve yarı göçebe 300 yüz binin üzerinde Domun yaşadığı tahmin edilmektedir. Suriye iç savaşı başladığında, ülkenin tüm bölgelerinde dağılmış durumda özellikle kentlerin varoşlarında yaşayan bu topluluklar, buralarda ayrımcılığa maruz kalıyorlardı. Bir kısmı özellikle Halep’in Haydariye ve Şeymaksut mahallelerinde yerleşik bir hayat sürerken, bir bölümü kışları yerleşik hayata geçip, geleneksel zanaatları olan demircilik, kalaycılık, sepetçilik, dişçilik, sünnetçilik, bohçacılık, falcılık, hurdacılık, avcılık, dericilik, kazancılık ve müzisyenlik gibi geleneksel meslekleri yapıyorlardı. Büyük bir çoğunluğu ise tarım alanlarında mevsimlik işçilik, inşaat işçiliği, hamallık gibi günlük işlerde çalışıyordu. Yerleşik hayata geçenler bu zanaatları devam ettirmeye çalışsalar da, piyango bileti satıcılığı, inşaat işçiliği, müzisyenlik, atık madde toplayıcılığı gibi işlerle de uğraşıyorlardı. Bunun dışında ticaretle uğraşanlar ve Ortadoğu genelinde dişçilik yapanlar da bulunmaktaydı. Bazı grupların özellikle Şam ve Cezire civarında toprak sahibi oldukları, köylerde yaşadıkları da biliniyordu.

Suriye’de yaşayan Dom toplumu, çoğunlukla kendi kimliğine sahip çıkamayarak yaşamaktaydı. Suriye hükümetleri tarafından gezgin ve göçebe oldukları için vatandaşlık haklarından mahrum tutulmaktaydı. Dom toplumu içerisinde kimliksiz, vatansız birey-

lere sık sık rastlanıyordu. Özellikle çocukların kimlikleri eğer eğitim almıyorlarsa askerlik çağına kadar çıkarılmıyordu.

Suriye Domları içerisinde yarı göçebe olan ve geleneksel zanaatlarını icra edenlerin oranın oldukça fazla olduğu bilinmekteydi. Abdal gruplar, davul-zurna ve diğer müzik enstrümanlarıyla düğün ve şenliklerde zanaatlarını icra ediyorlardı. Haramshe ya da Hadjiye Dom toplulukları özellikle eğlence müziği ve dans zanaatını icra ediyorlardı. Suriye ve Lübnan'daki gece kulüplerinde bu topluluğun müzisyen erkek ve dansçı kadınları hâlâ çalışmaktadırlar (Berland, JC and Rao, A., eds. 2004; Tarlan, K.V., 2013).

Ortadoğu'nun geleneksel dışçileri olarak bilinen, Araplar tarafından *Siyaghin* olarak adlandırılan, Domari dilinde *Dandekam* adı verilen dışçı Domlar, hâlâ büyük ölçüde bu mesleği sürdürmektedirler. Özellikle Lübnan, Ürdün, Filistin gibi ülkelerde Suriyeli Dom dışçiler oldukça büyük üne sahiptirler (Bochi, G., 2014).

Son yıllarda, Ortadoğu'daki çalkantılı siyasal ve toplumsal yaşam, iç-savaş ve çatışmalı ortam bu insanların yaşamlarını gün geçtikçe zorlaştırmaya başlamıştır. Yüzyıllardır yaşadıkları göç mekânlarına, mahallelere ve evlerine el konulmasıyla, yerleşik hayata geçen topluluk yeniden göçebeliğe zorlanmıştır. Birçok Dom topluluğu özellikle 2003 yılındaki Irak savaşıdan sonra, Irak'ın hızla istikrarsızlaşmasıyla birlikte yerleşik hayata geçtikleri şehirlerden ve kasabalardan zorunlu olarak göçe tabi tutulmuşlardır. Bunun sebeplerinden biri çatışma ve şiddetin, diğer toplumlarla birlikte, Dom toplumunu da etkilemesi olsa da asıl ve en önemli faktör değişen iktidarla birlikte yeni güç sahiplerinin Domlara karşı olan tavırlarıdır. Savaş ve çatışma, Ortadoğu toplumlarında yeni fay hatları yaratmış, güçlü Arap milliyetçiliğine dinsel ve mezhepsel kökenli farklılıklar ve buna bağlı şiddet eklenmiştir (Tarlan, K.V., 2015).

Türkiye'ye göç etmeden önce, 2005 yılında Irak'tan Suriye'ye sığınan yaşlı bir kadın;

"Yedi yıl boyunca Suriye'nin çeşitli yerlerinde göçebe olarak yaşadık. Kışları Halep Haydariye mahallesinde kalıyorduk ve erkekler mevsimlik işlerde çalışıyorlardı. Biz kadınlar tarlalarda toplayıcılık yapıyorduk. Erkekler hamallık yapıyor, inşaatlarda çalışıyorlardı. Yazları göçebe bir hayat yaşıyorduk."

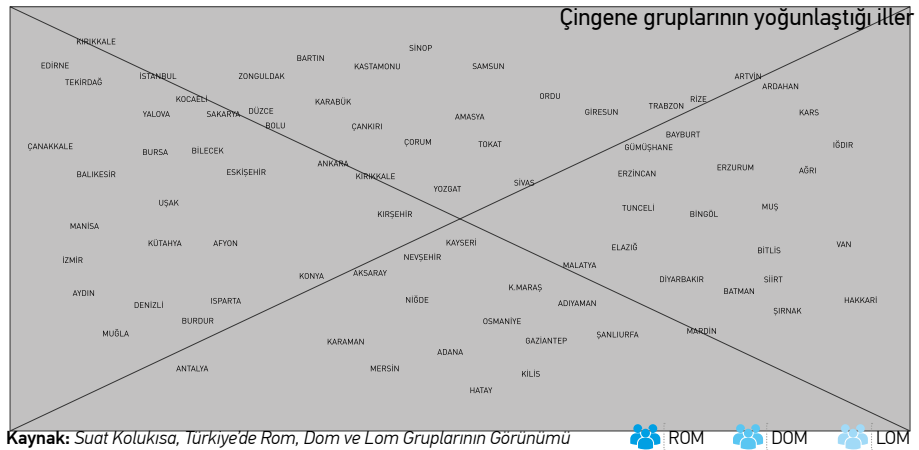
diyerek, ekliyor;

"Oradan, Bağdat'tan, savaştan sonra bizi kovdular, dedelerimizin yurdundan,"

"Neymiş Çingeneymişiz, evet, Çingeneyiz biz, ama biz de insanız,"

Türkiye’de Dom Toplumu

Türkiye’deki Çingene topluluklarının tarihine ilişkin yapılan çalışmalar, bu toplulukların Hindistan kökenli olduğunu ortaya koymuştur. 9.yy’dan sonra Hindistan’dan ayrılan bu gruplar çeşitli göç yolları izlemiş ve bir kısmı Anadolu’ya ulaşmıştır. 2009 yılında kent-sel dönüşüm kapsamında tamamen yıkılan İstanbul’daki Sulukule Mahallesi, Bizans döneminde de bu gruplara ev sahipliği yapmıştır. Sulukule, dünyada Romanların kayda geçmiş en eski ikinci yerleşim yeri olarak bilinir. Türkiye topraklarında yaşayan Çingeneler, üç gruptan oluşmaktadır: Rom/Roman, Dom ve Lomlar. Ağırlıklı olarak Güney ve Doğu Anadolu bölgelerinde yaşayan ve Domari dilini konuşan gruplara **Dom**; özellikle Karadeniz Bölgesi’nin kuzeydoğusunda yaşayan ve Lomca dilini konuşan gruplara ise **Lom** adı verilmektedir. Akdeniz, Trakya ve Ege bölgeleri başta olmak üzere Türkiye’nin diğer yerlerindekiilere ise **Rom/Roman** denilmektedir.

Türkiye’de yaşayan Çingenelerin toplam sayısı ile ilgili herhangi bir resmi veri mevcut değildir. Çingenelerin (Rom, Dom, Lom) sayısı hâlen araştırma konusudur. Türkiye’de yaşayan Çingenelere dair tek resmî veri 500 bin sayıdır ve bu sayı da 1831 yılındaki Osmanlı nüfus sayımına dayanır. Roman ve diğer sivil toplum kuruluşlarından araştırmacılar Türkiye’deki Çingene nüfusunun 3–5 milyon arasında olduğunu öne sürmektedirler. Türkiye’nin yedi bölgesindeki şehirleri kapsayan Avrupa Roman Hakları Merkezi (ERRC), Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD) ve Edirne Romanlar Derneği (EDROM) araştırmasında görev alan uzmanlar, bu sayının 4,5–5 milyon olduğunu tahmin etmektedir. Avrupa Konseyi’nin Romanlar ve Gezginler Bölümü (ERTF) tarafından 2010 yılında yapılan araştırmaya göre ise 71 milyon 892 bin 807 olan Türkiye nüfusunun yüzde 3.83’ünü Romanlar oluşturmaktadır. Romanlar başta Edirne olmak üzere, Ankara, Samsun, Tekirdağ, Kırklareli, Mersin, Adana, İzmir, Balıkesir, Keşan, Söke, Çorlu, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır ve İstanbul’da yaşamaktadırlar. Hatay, Diyarba-

kır, Gaziantep ve   anlıurfa'da yo  un olarak Domlar ya  arken, Lom toplulu  u Sinop'ta bulunmaktadır. Türkiye'nin kültürel yapısındaki en   nemli etnik gruplardan biri olan Romanlar 300' n üzerinde dernek ve 10'un üzerinde Roman federasyonu kurmu  lardır. Eğitim, istihdam, sağlık, barınma ve ayrımcılık gibi temel ekonomik-sosyal haklarla ilgili talepleri için ilgili kamu kurumlarına erişimde zorluk çekmektedirler. 10 Aralık 2009 tarihinde Devlet Bakanlığı tarafından organize edilen ve 5 federasyon, 80 Roman dernek temsilcisinin katıldığı Roman  alı tay'ında da Roman temsilcileri kendilerine yönelik ayrımcı yasaların kaldırılması, barınma, eğitim, istihdam, sağlık ve vatandaşlık haklarının geliştirilmesi konularında dile getirdikleri sorunlar  alı tay Raporu'nda da yer almıştır.³ Roman Açılımı sonrası Millî Eğitim Bakanlığı ve çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2011-2012 yıllarında Ankara, İzmir ve İstanbul'da toplantılar düzenleyerek Romanların istihdamı ve eğitimi üzerine raporlar hazırlamıştır.⁴ Bu raporlar ışığında h k metin *demokratik açılım* süreci 2012 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Romanların hakları ve onlara yönelik hizmetlerden sorumlu hale gelmesine gerekçe oluşturmuştur.

10 Aralık 2015 tarihinde ise 64. H k met 2016 Yılı Eylem Planı'nda ise *Temel Haklar ve Hürriyetler* ba lı ı altında Romanlarla ilgili  u ifadelere yer vermiştir:

“Başta eğitim, istihdam ve iskân sorunları olmak üzere, Roman vatandaşlarımızın sorunlarının çözümüne hız vererek, her türlü ayrımcılık zemininin ortadan kaldırılmasına yönelik bir çalışma başlatılacaktır”.

2011 yılında Avrupa Birliği, Romanlarla  o unluk nüfusun yaşam koşulları arasındaki farkları gidererek Romanların toplumla daha iyi bütünleşmesini amaçlayan *Ulusal Roman Entegrasyon Politikaları için Avrupa  er evesi*'ni kabul ederek⁵  ye devletleri, Romanların entegrasyonu için ulusal politikalar geliştirmeye davet etmiştir. Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde olan ülkeler için ise ilgili Avrupa Komisyonu Genelgesi,

³ t24.com.tr/haber/roman-calistayi-raporu,71526

⁴ ysop.meb.gov.tr/dosyalar/diger%20calismalar/Risk%20altindaki%20cocuklar%20calistay%20raporu.pdf

⁵ www.errc.org/cms/upload/file/turkey-country-profile-2011-2012-in-turkish.pdf

“AB’nin Roman entegrasyonu konusundaki hedefleri bu ülkeler için de aynı şekilde geçerlidir” demek ve bu ülkelerden de mevcut politikalarını belirtilen hedefler doğrultusunda gözden geçirmelerini talep etmektedir. Bu çerçevede Türkiye Avrupa Birliği ile yürütülen 2016 yılı Vize Muafiyeti Diyaloğu ve bu konuda kabul edilen yol haritasında yer alan kriterlerde ulusal bir *Roman Strateji Belgesi*’nin çıkarılması vurgusu olması üzerine *Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi* (2016-2021) 27 Nisan 2016 tarihinde kabul edilerek Resmi Gazete’de⁶ yayımlanmıştır. Strateji Belgesi’nde Romanların eğitim, istihdam, sağlık ve barınma gibi sorunlarına yönelik çözüm önerilerine yer verilirken Dom topluluğundan hiç söz edilmemiştir. Oysaki Resmî Gazete’de yayımlanmadan önce Türkiye Roman Hakları Forumu (ROMFO) temsilcilerine gönderilen ve Ocak 2016 tarihinde yayımlanan *Roman Vatandaşlara Yönelik Sosyal İçerme Ulusal Strateji Taslak Belgesi*’nde Roman gruplarından söz edilerek belgenin içinde Dom topluluğu da yer almıştır. Bu belgede Roman kavramından söz edilerek şu sözlere yer verilmiştir:

“Bir başka tartışılmalı nokta ise Roman kavramının işaret ettiği toplumsal kesimin tanımlanmasıdır. Roman kavramı “Rom”, “Lom”, “Dom”, “Abdal” gibi farklı kültürlere sahip olan grupların tamamı için genel bir niteleyici kavram olarak kullanılmaktadır. Bu gruplar ve benzer yaşam tarzına sahip gruplar için geçim kaynaklarına da atıfta bulunularak “elekçi”, “arabacı”, “Mitrip” gibi yerel isimler kullanılmasına da rastlanmaktadır. Hem ülkemizdeki bu grupları nitelemek için hem de diğer ülkelerde benzer yaşam tarzlarına sahip grupları ifade etmek için “Çingene” (Gypsy) kavramı da kullanılmaktadır. Ama her ne kadar kendileri için “Çingene” kavramının kullanılmasını daha doğru bulan ve hatta talep eden kişiler ve gruplar olsa da bu kelime daha çok o gruplara mensup olmayan, dışarıdan kişiler tarafından kullanılan (egzonim) bir kavramdır. Kimi zaman bu kelimenin söz konusu grupları aşağılamak ve küçümsemek, o gruba mensup olmayan kişilere ise hakaret olarak kullanıldığı olmuştur. Bu yüzden bu politika belgesinde tüm bu grupları nitelemek için “Roman” kavramının kullanılması uygun bulunmuştur. Roman kavramının geniş bir kültürel yelpazeyi tanımlamak için kullanılması ne kendini Roman olarak kabul edenlerin özgün kültürlerinin yok sayılmasını, ne de kendini Roman olarak kabul etmeyen ya da farklı niteleyen grupların da mensubu olduğu kültürel çeşitliliğin yok sayılarak tek tipli bir algının dayatılması olarak değerlendirilmemelidir. Roman kavramının kullanılması pratik ve pragmatik gerekliliklerin sonucudur. Bu amaçla “Romanlar ya da Romanlar gibi yaşayan gruplar” kavramı da kullanılmaktadır. Bu tabir kendini Roman olarak kabul etmese de (ya da Romanlar ya da diğer kişiler tarafından Roman olarak kabul edilmese de) yoksulluk, işsizlik, eğitim hizmetlerinden faydalanamama; sağlıksız ve uygun olmayan fiziksel çevrelerde ikamet etme, sosyal dışlanmışlıkla karşı karşıya kalma gibi ortak sorunlara sahip olan grupları nitelemek için ortaya atılan kullanışlı bir sosyal politika kavramıdır (Roman kavramının farklı gruplar için kullanılması 20 Ekim 2010 tarihinde Avrupa Konseyi Romanlar için Yüksek Düzey Toplantısında ortaya atılan “Strazburg Deklarasyonu” ile de kabul edilmiş ve Romanların bütünleşme

⁶ www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160430-11.htm

sorununun bir vatandaşlık ve eşit haklar sorunu olduğu vurgulanmıştır). Özetle bu ilke “Romanların Roman oldukları için dışlandıklarının kabul edilmesi, ancak sosyal dışlanmışlıkla mücadele ederken diğer dezavantajlı kesimlerin dışarıda bırakılmayarak tüm dezavantajlı kesimlere eşit muamele edilmesi” olarak ifade edilebilir (Bu başlık altında yer alan temel ilkenin bir benzeri 24 Nisan 2009 tarihinde Prag’da toplanan ve Avrupa Romanlarının temsilcileri ve ilgili paydaşlardan oluşan “Romanlara Yönelik Sosyal İçerme için Avrupa Platformu” tarafından kabul edilen “Romanlara Yönelik Sosyal İçerme için 10 Ortak Temel İlke” arasında da “açıkça belirtilen ancak ayrıştırıcı olmayan hedef” şeklinde yer almaktadır. 10 ilke arasında yer alan bu ifadenin anlamı yine Romanların ayrımcılık ve sosyal dışlanmışlıkla karşı karşıya kaldığının açıkça telaffuz edilmesi, ancak dışlanmışlıkla mücadele ederken Roman olmayanların politika kapsamı dışında bırakılmaması olarak açıklanabilir.).”

Ne yazık ki bu görüş Resmî Gazete’de yayımlanan *Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi*’nden tamamen çıkartılmıştır.

Domlar, tarihsel kaynaklara göre Anadolu’nun güneydoğusuna (Antakya, Antep, Kilis, Adıyaman, Urfa, Mardin, Diyarbakır, Batman, Van) 11. yüzyılın başlarında gelmişlerdir. Günümüzde Türkiye’nin güney ve doğu bölgelerinde yaşarlar. Geleneksel meslekleri olan davul ve zurna çalgıcılığı, tüfek tamiri, dişçilik, demircilik, kalbur, kalaycılık, sepetçilik, çerççi, bohçacılık, müzisyenlikle hayatlarını kazanmaya çalışsalar da bu mesleklerin geçerliliğini zamanla yitirmesiyle birlikte mevsimlik gezici tarım işçiliği ve hurda-atık toplayıcılığı gibi diğer gündelik işlerde çalışmak zorunda kalmışlardır. Kendi dilleri olan Domari’yi (ya da Türkçede Domca) korumuşlardır. Ancak Kurmanci, Zazaca ve Türkçe de konuşurken Domca’yı daha çok grup içinde kullanmayı tercih ederler. Kültürel açıdan Kürt nüfusa yakın olmalarına rağmen, onlar tarafından da ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Türkiye’de yaklaşık 500 bin civarında nüfusa sahip oldukları düşünülmektedir. Bu verinin daha ileri araştırmalarla doğrulanması gerekmektedir. Genellikle aşırı derecede yoksuldurlar ve birçoğu da göçbedir (Marsh 2008). Son yıllarda geleneksel zanaatlarını icra edemediklerinden dolayı mevsimlik işçi olarak tarımda ve gündelik işlerde çalışmaktadırlar (Tartan 2014).

Mevsimlik tarımda bahar ve yaz ayları boyunca Karadeniz Bölgesi’nden fındık toplayıcılığı, Orta Anadolu illerinde çapalama, bakliyat hasadı, Güneydoğu Anadolu ve Çukurova’da sebze, Antep fıstığı, narenciye, pamuk toplama gibi işler için göç ederler. Bu durum çocuklarının eğitimlerini önemli ölçüde aksatmaktadır. Mart ayının başında yola çıkan aileler kasım ayının sonlarında, yaşadıkları şehirlere dönerler. Son yıllarda bu göçebe hayatın bütün bir yıl boyunca süregeldiği gözlenmektedir. Öte yandan bazı aileler tamamen yerleşik hayata geçmiş, bu durum çocukların eğitim almalarını kolaylaştırmıştır. Bugün az sayıda da olsa üniversite mezunu ve meslek sahibi Dom kökenli genç bulunmaktadır. Yetenekli Dom müzisyenler dünyanın birçok yerinde zanaatlarını icra etmektedir. Türkiye’de çoğunlukla Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yaşayan ve müzisyen olarak bilinen, adlarını Arapçadaki “*müzisyen*” kelimesinden alan Mıtrıplar müzisyen gruplar içinde en ünlüleridir (Keskin, N. 2006).

Suriyeli Göçmenler

Güncel Durum ve Analiz

BÖLÜM 2

Ortadoğu'da; Tunus, Mısır ve Libya'daki rejimlerin devrilmesiyle ortaya çıkan Arap Baharı'yla sonuçlanan süreci, Mart 2011'de Suriye'ye ulaştığında Baas iktidarının da kısa sürede devrileceği öngörülmekteydi. Suriye'nin etnik ve dinsel yapısı, coğrafi konumu ve Baas rejiminin tüm bu farklılıklar üzerinden oluşturduğu iktidar ilişkileri ve uluslararası dengelerden dolayı beklenen olmadı ve rejim, öngörülerin aksine ayakta kalmaya devam etti. Altıncı yılına giren iç savaş sonucunda her etnik gruptan milyonlarca insan yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorunda kalmıştır. Suriyelilerin bir kısmı çatışmaların daha az olduğu, nispeten güvenli kentlere göç ederken milyonlarca Suriyeli ülkelerini terk ederek komşu ülkelere sığınmıştır. 2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş ve çatışmalı süreç beş yılı geride bırakmış, savaş öncesi 22 milyonluk nüfusun neredeyse yarısı mülteci olmuştur. Yaklaşık altı milyon Suriyeli ülke içinde göç ederken, komşu ülkelere sığınanların sayısı beş milyona yaklaşmıştır. Avrupa ülkelerine sığınmış olan Suriyeli sayısı da bir milyonu aşmıştır. Böylelikle dünya Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en büyük göç olgusuyla karşı karşıya kalınmıştır.

Suriye iç savaşıyla birlikte Türkiye dünyada en fazla mülteciyi barındıran ülke konumuna gelmiştir.¹ Türkiye açık kapı politikası uygulayarak savaştan kaçan çok sayıda Suriyelinin sınırları içerisinde sığınmasına izin vermiştir. Türkiye'de kamu kurumları ve ulusal ve uluslararası çeşitli sivil toplum örgütleri tarafından Suriyeli göçmenlere çeşitli kapsamlarda destek sağlanıyor ve hizmet veriliyor olsa da, göçmenlerin kitlesel akınla gelmiş olması, dolayısıyla sayının oldukça fazla olması hem verilen hizmetlerin niceliksel ve kalite açısından yeterli olmamasına hem de uygulamalarda zorluklar yaşanmasına ve sorunlar çıkmasına neden olmaktadır (Mutlu, Y., Kırımsoy, E., Antakyalıoğlu, Ş., 2016).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) verilerine göre Türkiye'de üç milyona yakın Suriyeli göçmen bulunmaktadır. 19 Eylül 2016 tarihi itibarıyla 10 ilde kurulan 26 barınma merkezinde, 254 bin 938 Suriye ve Irak vatan-daşı göçmen yaşamaktadır.² Buna göre Türkiye'de yaşayan göçmenlerin yaklaşık yüzde 10'u kamplarda, geri kalan yüzde 90'ı da Türkiye'nin tüm şehirlerine dağılmış durumdadır.

Türkiye'de bulunan Suriye göçmenlerin statüsü hâlâ belirsizliğini korumaktadır. Başlangıçta, Suriye'deki iç savaşın uzun süreli olmayacağı varsayıldığından herhangi bir hukuki statüye dayanmaksızın insani gerekçelerle kabul edilen Suriyelilerin durumu, iç savaşın uzamasıyla birlikte belirsiz hâle gelmiştir. Nisan 2011'den itibaren Türkiye'ye gelen Suriyeliler, önce *misafir* şeklinde tanımlanmıştır. Ancak bu tanımlamanın hukuki bir karşılığı bulunmadığı için Suriyelilere yönelik iki yıl boyunca yasal duruma ve sözleşmelere göre olmayan uygulamalar yapılmıştır. 4 Nisan 2013 tarihi ve *6458 sayılı*

¹ data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php son erişim 21.09.2016, son güncelleme 18.09.2016

² www.afad.gov.tr/tr/2374/Barinma-Merkezlerinde-Son-Durum son erişim 21.09.2016

Uluslararası Mevzuat

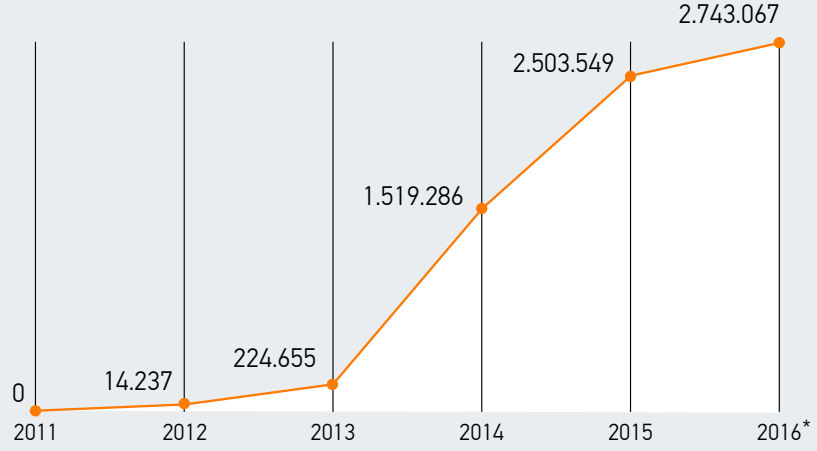
Türkiye, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi* ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin New York Protokolü'ne** çekince koyarak taraf olmuştur. Coğrafi temelli olan bu çekinceye göre Türkiye ancak Avrupa'dan gelecek kişilere mülteci statüsü tanırken, Avrupa dışından gelen kişilere mülteci olma hakkı tanımamaktadır. Avrupa dışından gelen kişilere üçüncü ülkelere yerleştirilmelerine kadar Türkiye'de sığınma hakkı tanımaktadır.

Mültecilerin haklarını koruma altına alan sözleşmeler sadece Birleşmiş Milletler Mülteci ve Sığınma Sözleşmesi (BMMSS) ve New York Protokolü ile sınırlı değildir. Türkiye'nin taraf olduğu, BM Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (ESKHS), Çocuk Haklarına dair Sözleşme (ÇHS), Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (IAOKS), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (BMEHS) de vatandaş olmayan kişilerin haklarının güvence altına alınması bakımından geçerlidir. Konunun kapsamı dâhilinde ulusal mevzuatın bulunmaması veya uyumsuzluğu durumunda ise Anayasa'nın 90. Maddesi gereğince bu sözleşmelerin kanunların üzerinde olma ilkesi geçerlidir.

* www.goc.gov.tr/files/files/multec%C4%B1ler%C4%B1nhukuk%C4%B1statusune%C4%B1l%C4%B1sk%C4%B1nsozlesme.pdf

** www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C%281%29.pdf

Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

* 06.10.2016 tarihi itibarıyla

254.938

19 Eylül 2016 tarihi itibarıyla 10 ilde kurulan 26 barınma merkezinde, 254 bin 938 Suriye ve Irak vatandaşı göçmen yaşamaktadır

%90

%10

Türkiye'de yaşayan göçmenlerin yaklaşık yüzde 10'u kamplarda, geri kalan yüzde 90'ı da Türkiye'nin tüm şehirlerine dağılmış durumdadır.

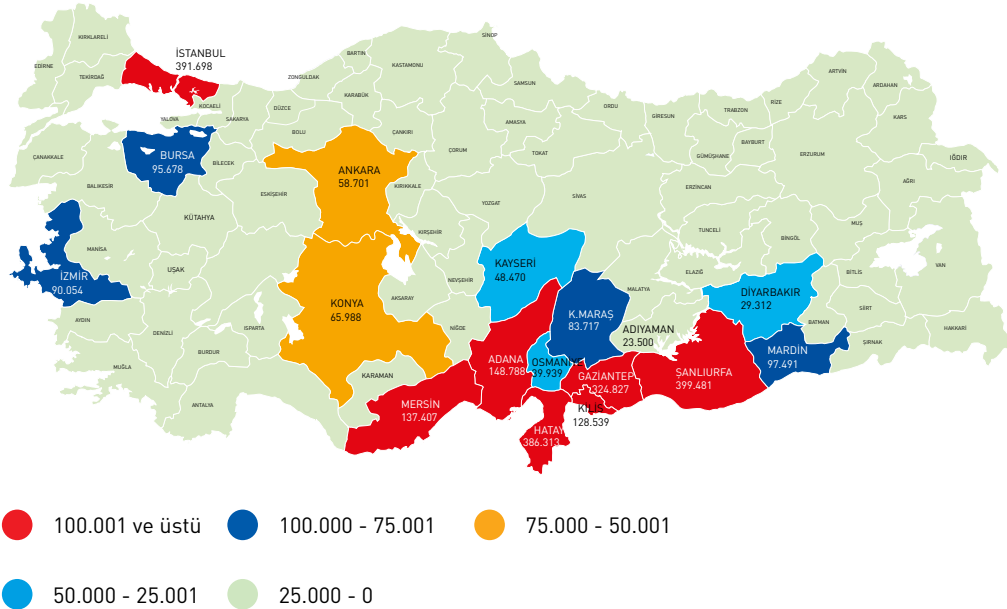

Kilis 2012 - Türkiye Suriye sınırı, mayınlı alanda sınırı geçen bir sığınmacı aile

*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*³ ile *geçici koruma* rejimi⁴ düzenlenmiş; bu kanunun 91. maddesine dayanılarak hazırlanan 22 Ekim 2014 tarih ve 29153 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren *Geçici Koruma Yönetmeliği*⁵ ile de Suriyelilerin *geçici koruma* statüsü altında oldukları kabul edilmiştir. Bu kapsamda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Suriyelilerle ilgili çeşitli düzenlemeler yapmıştır.

Türkiye’nin sığınmacılar-mülteciler konusundaki uluslararası yükümlülükleri belirleyen *1951 Cenevre Sözleşmesi* ve *1967 Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin Protokol* bağlamında coğrafi çekinceyle sadece Avrupa’dan gelenleri *mülteci* olarak kabul etmesi yıllardır tartışılmaktadır. Türkiye, içinde bulunduğu bölgenin aşırı istikrarsız yapısı nedeniyle sıklıkla karşı karşıya kaldığı kitlesel göçler konusunda insan hakları kapsamında hizmetler sağlasa da uluslararası hukuk bakımından yükümlülük altına girmek için çekincesinde ısrar etmektedir. Ancak hem evrensel hukuk ilkeleri bağlamında mültecilerin temel hakları hem de fiili durum dikkate alındığında, coğrafi çekincenin devam ettirilmesinin anlamı kalmamaktadır. Suriye krizi sonucu yaşanan göçmen akımının bu çekincenin sorunlar yarattığını ortaya koymuştur (Erdoğan, M. M., 2014).

Geçici barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeli geçici sığınmacıların illere göre dağılımları

Kaynak: www.goc.gov.tr; 4 Mart 2016 verileri

³ www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf

⁴ www.goc.gov.tr/icerik3/turkiye%E2%80%99de-gecici-koruma_409_558_1097

⁵ www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf

Göçle İlgili Tanımlar

Mülteci Kime Denir?

Uluslararası hukukta “mülteci” kavramı, vatandaşı olduğu ülke dışında olan ve “ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu” için vatandaşı olduğu ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen kişileri ifade etmektedir. Türkiye’de ise Avrupa dışından gelenlere mültecilik hakkı verilmiyor ve sığınmacı terimi hukuk sisteminde yer almıyor.

Sığınmacı Kime Denir?

Sığınmacı, mülteci olarak uluslararası koruma arayan ancak statüleri henüz resmî olarak tanınmamış kişilere denir. Bu terim genellikle, mülteci statüsü almaya yönelik başvurularının hükümet ya da Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BM-MYK) tarafından karara bağlanmasını bekleyen kişiler için kullanılır. Statüleri resmî olarak tanınmamış da olsa, sığınmacılar menşei ülkelerine zorla geri gönderilemezler ve haklarının korunması gerekir.

Göçmen Kime Denir?

Göçmen; hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklentilerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır. Esas olarak, ülkesinden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için değil, eğitim ve çalışma gibi nedenlerle ayrılan kişiler olarak tanımlanabilir. Göçmenler, vatandaşı oldukları ülkelerin korumasından yararlanmaya devam ederlerken, daha iyi bir yaşam standardına kavuşabilmek için, kendi istekleri ile bu yolculuğa çıkarlar. Bu yolculukların bir kısmı pasaport, vize gibi yasal belgelerle düzenli bir halde yapılırken, bazıları ülkelerin yasal sistemlerine aykırı bir şekilde düzensiz olarak yapılabilir.

Düzensiz Göçmen Kime Denir?

Düzensiz göçmen terimi, göç ettiği ülkeye o ülkenin yasalarını ihlal ederek giriş yapan, ülkede kalmak için yasal hakkı bulunmayan, ülkenin yasalarını ihlal ederek çıkış yapan kişiler için kullanılır. Bir göçmenin statüsü birkaç şekilde düzensiz hale gelebilir. Bu bazen dikkatsizlik nedeniyle yaşanabilirken; bazen keyfi ve adil olmayan nedenlerle de bir kişi düzensiz göçmen durumuna düşebilir. Tek bir yolculuk sırasında dahi, bir göçmen, hükümetlerin yürüttüğü politikalara veya vize düzenlemelerine göre düzensiz göçmen statüsüne girip çıkabilmektedir.

Vatansız Kime Denir?

Vatansız kişi; kendi yasalarının işleyişi içinde hiçbir devlet tarafından vatandaş olarak sayılmayan bir kişi anlamına gelir.

Türkiye’de Kafa Karıştıran Durum Nedir?

Türkiye Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi’ni 1961 tarihinde onaylamıştır. 1967 yılında Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Protokol’ü de onaylamıştır. Ancak Cenevre Sözleşmesi ile düzenlenen coğrafi sınırlama ilkesini sürdürmeyi seçmiştir.

Türkiye’de bu kavramlar 2014 tarihli, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda düzenlenmiş durumdadır. Yani Türkiye Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmemektedir. Avrupa dışından gelenlerin üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mülteci statüsünde geçici olarak Türkiye’de kalmasına izin verilmektedir.

Uluslararası koruma arayan yabancılar Türkiye’ye adım attığında mülteci veya şartlı mülteci statülerini almak için başvurmaktadır. Bu kişilerin statüsü verilene kadar kendilerine “uluslararası koruma başvuru sahibi” denilmektedir. Türkiye hukuk sisteminde sığınmacı kavramı yoktur.

Türkiye’deki Suriyelilerin “Yasal” Statüsü Nedir?

Türkiye’deki Suriyeliler “geçici koruma” statüsündedir. Geçici koruma, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara sağlanan korumayı ifade etmektedir.

6458 sayılı kanun kapsamında yayınlanan Geçici Koruma Yönetmeliği’ne göre; Suriye’den Türkiye’ye gelen yaklaşık 3 milyon kayıtlı kişinin statüsü “Geçici Koruma”dır ve bireysel prosedür olan şartlı mülteci statüsü için başvuru yapamazlar.

Çoğunlukla göçmenler mültecilerle aynı güzergâhları kullanarak yolculuklar yaparlar. Örneğin, bir tekne battığında içindekiler geliş nedenlerine göre mülteci de göçmen de olabilir. Bu yüzden geliş sebepleri bilinmiyorsa, o gruptan söz ederken göçmen veya mülteci kavramı kullanılabilir.

Kaynak: Mülteci, Göçmen, Sığınmacı Arasındaki Farklar?

bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-siginmaci-arasindaki-farklar

Suriyeli Domların Göçü

BÖLÜM 3

Yeniden Göç Yolları

Suriye’de iç savaşın başlamasıyla Dom toplulukları tarafsız kalmışlardır. Bunu yaşlı bir Dom şöyle anlatıyor;

Ne zaman bunlar birbirleriyle savaşa en çok acıyı biz çekiyoruz. Önce bizim evlerimize saldırıyorlar. Bizi istemiyorlar. Oysa biz sadece ekmeğimizin derdindeyiz. Kimseye, ne onlara ne de diğerlerine zararımız olmadı. Ama onlar önce bizi istemiyorlar.

Savaşın başlamasıyla birlikte muhalif gruplar rejimin denetiminin görece daha zayıf olduğu varoşlarda ilk çatışmaları başlatmıştır. Bu durum doğal olarak burada yaşayan Dom topluluklarını ve Suriyeli yoksulları etkilemiştir. Ne kadar tarafsız olurlarsa olsunlar, çatışan tarafların arasında kalmışlardır. İki ateş arasında kalan topluluklar, zamanla yer değiştirmeye başlamış, ilk başta çatışmaların daha az olduğu daha güvenli bölgelere göç etmişlerdir. Özellikle Şam, Lazkiye ve Kürtlerin denetimindeki korunaklı bölgelere doğru bir yönelim olduğu, alan araştırması görüşmelerinde sık sık dile getirilmiştir. Rejimin denetimindeki “Batı Suriye’ye” daha çok Alevi/Bektaşî inanca mensup Abdal grupların gittiklerini, daha sonra oradan iş ve yiyecek sıkıntısı nedeniyle diğer ülkelere geçmek zorunda kaldıkları anlatılmıştır. Sonra da, özellikle güvenlik kontrol noktalarında kendilerinin yerleşim yerlerine ve şehirlere alınmadıkları belirtilmiştir.

Bir Abdal Dedesi (Alevi Piri); “*Biz Ehl-i Beyt yolunda diye onlara sığındık, onlar bize, ‘Biz ekmek bulabildik mi ki, Abdala verelim’ dediler.*” şeklinde bunu paylaşıyor.

Dom toplulukları, Kürtçe konuştukları için Kürtlerin denetiminde olan Rojava’da hâlâ yaşamaya devam etmektedirler. Kobane ve Cezire bölgesinden IŞİD saldırıları yüzünden son dönemde önemli sayıda Dom topluluğu Türkiye’ye geçiş yapmıştır. Özellikle kış aylarında bu geçişler artmaktadır. Afrin bölgesinde de yine diğer etnik gruplarla birlikte oldukça fazla sayıda Dom aile yaşamaktadır. Zaman zaman o bölgeden Kilis ve Gaziantep’e gelen Dom grupları bulunmaktadır.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde Arapça bilen toplulukların ağırlıklı olarak Lübnan ve Ürdün’e göç ettiği belirtilmiştir. Alan çalışması boyunca, bu ülkelere gidip gelen çok fazla grup ve aileyle karşılaşmıştır. Bu gruplardan biriyle Gaziantep’in İslâhiye ilçesine yakın tarihî bir “göç mekânında” yapılan görüşmede; savaş başladıktan sonra bir süre Şam’ın merkezinde kaldıkları, yaklaşık bir yıl sonra çatışmalar onların yaşadıkları yerlere ulaşınca genç erkeklerin askere çağırıldığı ifade edilmiştir. Zorla askere alınan bir gencin hâlâ yaşayıp yaşamadığı bilinmemektedir. Topluluk üyeleri, askere alınan gencin öldüğünü düşünmekte, ancak yaşlı annesi sağ olduğuna inanmaktadır.

Sizi burada istemiyoruz!

Askere alımlar, ağırlaşan yaşam koşulları ve yoğunlaşan çatışma ve saldırılardan dolayı Domların bir kısmı Lübnan sınırına hatta güneye inmişlerdir. Bu arada bazı Selefi grupların saldırılarına uğradıklarını, para, araç ve eşyalarına el konulduğunu, Çingene oldukları için baskı gördüklerini ifade eden topluluk üyeleri, özellikle radikal dinci grupların erkeklere eziyet ettiğini, *"Sizi burada istemiyoruz,"* dediklerini dile getirmektedirler.

Lübnan'a geçtikten sonra orada çok sayıda Suriyeli göçmen olduğu için yemek ve barınacak yer bulamadıklarını, kampların çok pahalı olduğunu, sivil toplum kuruluşlarının özellikle Dom gruplarına yardım etmediğini ifade etmişlerdir. Göçmen topluluklar için ayrılmış kamp yerlerinde şartların çok zor, su, elektrik, tuvalet gibi ihtiyaçlar açısından da yetersizliğin olduğu paylaşılmıştır.

Ürdün'e geçip bir ay kaldıklarını, fakat orada da koşulların kötü olduğunu, güvenlik görevlilerinin kendilerini sık sık sınır dışı ettiğini belirtmişlerdir. Yaz aylarında çok yoğun toz ve sıcakla karşı karşıya kalındığı, suyun çok yetersiz, çocukların da sık sık hasta olduğunu dile getirmişlerdir. Tekrar Lübnan'a dönüp Beyrut'a kadar gittiklerini, Beyrut'un çok pahalı olduğunu, erkeklerin kısa süre de olsa inşaatlarda iş bulduklarını anlatmışlardır. Tekrar Suriye'ye, rejim denetimindeki yerlere dönmek istediklerini, ama kontrol noktalarından geçemediklerini, sık sık kaba şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Muhafif radikal İslamcılardan korktukları için daha çok geceleri yürüyerek yaklaşık iki ayda Türkiye sınırına ulaştıklarını, on beş gün sınırın Suriye tarafında zeytin ağaçlarının altında yaşadıklarını, sadece ekmek ve doğadan topladıkları otlarla beslendiklerini, sınırı sabaha karşı geçtiklerini, askerlerin kendilerini görmediklerini belirtmişlerdir. Yaklaşık iki yıldır Kilis, Gaziantep, Kahramanmaraş illerinde yaşayan bu grup sık sık çadırlarının kolluk güçleri tarafından yıkıldığını, bu yüzden sürekli göç ettiklerini, gruptan bazı ailelerin İzmir, İstanbul gibi büyük şehirlere göç ettiğini söylemektedirler. Akrabalarının büyük bir çoğunluğunun hâlâ Lübnan ve Ürdün'de olduğunu da eklemişlerdir.

Dedelerin Anlattığı Türkiye'ye Geliş

Türkiye'ye geliş sebepleri sorulduğunda; yüzyıllardır süren akrabalık ilişkilerinin nedenlerin ilk sırasında yer aldığı görülmektedir. Ortadoğu'da yaşayan Dom toplulukları yüzlerce yıldır bu topraklarda diğer toplumlarla birlikte yaşamaktadır. Bu coğrafyanın her yerine dağılan bu topluluklar, bir yandan diğer toplumların iş aletlerini, mutfak araçlarını, sünnetçilik, dişçilik, geleneksel halk hekimliği gibi ihtiyaçlarını karşılarken diğer yandan kültürlerinin de taşıyıcılığını yapmışlardır. Özellikle Ortadoğu'da yaşayan Arap, Türkmen ve Kürt aşiretlerde müzik enstrümanı çalmak, özellikle eğlence müziği ve dansı icra etmek ayımlandığı için bu faaliyetleri yapan Çingene topluluklarıyla bir arada yaşamışlardır. Bu topluluklar günümüze kadar düğün ve eğlencelerde müzik yapıp, dans ederek hayatlarını kazanmaktadırlar. Arap Sufi müziği, Suriye'de Haramshe, Hadjiye olarak adlandırılan müzisyen ve dansçılar, Irak'ta Kawliya dansı, Anadolu'da Roman havaları, Barak türküleri, Orta Anadolu'da Bozlaklar, Mitrip müziği ve diğer onlarca tarzın icracısı olmuşlardır. Kendileri dışındaki diğer topluluklar ve kültür katmanlarıyla daima iç içe olan Dom ve Abdal müzisyenler diğer grupların oluşturduğu müziklerinin de taşıyıcısı olmuşlardır (Duygu- lu, M. 2006; Girgin, G. 2015).

“Bizi herkes Nawar (Çingene) olarak horlardı. Bize ne savaştan? Sonra köy- ler boşaldı, askerler ve muhalifler geldi. İşsiz kaldık, evlerimizi gelip askerler ve muhalifler kontrol ediyordu. Bir gece kardeşimi ve ailesini kurşunladılar. Kardeşim 32 yaşında öldü. Çocukları, kız çocuğu yaralandı. Bu olaydan sonra, önce Lübnan'a gittik, yaklaşık iki yıl orada kaldık. Daha sonra, oradaki kamp yerleri paralıydı ve maddi sıkıntılardan dolayı Türkiye'ye gelmeye karar verdik. Suriye'ye dönüp, oradan Türkiye'ye geçtik. İş bulmak umuduyla geldik, ama burada da iş yok. İki yıl önce sınırı kaçak yollardan geçip Türkiye'ye geldik. Dört aile otuzdan fazla kişi gece sınırı geçtik. Geride akrabalarımız kaldı, bir kısmı Suriye'de kayıp oldu, Lübnan'da olanlar var, ama haber alamıyoruz.”

Ortadoğu'daki tüm sınırlar, özellikle de Suriye ve Türkiye sınırı her daim bu gruplar için geçişken olmuştur. Osmanlı Devleti'nden bu yana Çingene toplulukları bu coğrafyada sürekli göçer bir hayat sürmüşlerdir. Türkçe, Arapça, Kürtçe, Farsça gibi dilleri birlikte yaşadıkları toplumlardan öğrenmişlerdir. Bu dillerle birlikte kendi dillerini de konuşan bu topluluklar, çok dilli olmanın avantajıyla coğrafyanın neredeyse her yerinde kendi “göç mekânlarını” oluşturmuşlardır. Bu mekânlar yüzlerce yıldır göç güzergâhları üzerindeki konaklama yerleridir. Hindistan'dan toplumsal hafızayla taşıdıkları inançsal gelenek ve yaşamsal gereklilikler sebebiyle, kaynak sularının, su gözlerinin yanı başına, ulu ağaçların etrafına, nehirlerin, ırmakların, derelerin kenar-

Savaş başlayınca, diğer Dom kabileler gibi biz de tarafsız kaldık. Savaş bizim neyimize? Zaten biz karnımızı doyuramazdık. Orda da buradaki gibi bize iş vermezlerdi, sonra muhalifler geldi. Nusra, biz DEAŞ (İŞİD) deriz, bunlar uzun kırmızı sakallı muhacirler, nereli olduklarını biz bilmiyoruz ama Suriyeli değiller, farklı dillerden konuşuyorlar, çoğu Arapça bilmiyor. Şehri bunlar ele geçirdi, nizam kaçtı, rejimin askerleri korkup, silahlarını bırakıp kaçtılar. Savaşanları dizip yol kenarlarında kurşunladılar. Cesetlerine kimseyi yaklaştırmadılar. Koksun, köpekler yesin diye... Şehirdekiler ya kaçtı ya da korkudan ses çıkarmadılar, bazısı da bunları destekledi, eline silah alıp savaştılar. İslam Devleti kurduk diyorlardı. Sanki önceden İslam olmayan varmış gibi... Sonra şehirden bizleri, Kürtleri çıkarmak için mahallelerimize, evlerimize saldırdılar, camilerden duyuru okudular. Araplar dışında herkes çıksın diye. Bizim mahallelerimize girip evlerimizde ne var ne yok aldılar. Unumuzu yerlere döktüler. Bize "kâfir" diyorlardı. Namaz kılmayan, camiye gitmeyen kâfirler, diye. Erkeklerle saldıyorlardı. Gitmezseniz hepimizi enselerinizden keseceğiz diyorlardı. Çünkü biz hayvandan daha aşağılıkmişiz. Müslüman değildik, kadınlarımız yoldan çıkmış, yabancı erkeklerle konuşuyorlarmış.

Bize en çok da Arap komşularımız saldırdı, onlar da sakal bırakıp silahlanmışlardı. Buralarda Kürtleri, Çingeneleri, dinsizleri bırakmayacağız diyorlardı. Biz de tüm her şeyi onlara bırakıp kaçıp geldik, canımızı kurtardık. Şimdi buraya sığındık. Burada da her gün zaptiye gelip bize ya kamplara giderseniz ya Suriye'ye diyorlar. Çadırlarımızı yıkıp, yakıyorlar. Kamplardan bizi kovanların akrabaları var. Bizi orda da istemiyorlar. Kampa giren akrabalarımızı kovdular. Sizinle komşu olmak istemiyoruz, diyorlar. Çocuklarımızı dövüyorlar.

Biz şimdi geldik buraya sığındık. Hepimiz akrabayız. Bıraksalar burada kalırız, yoksa kampa gitmeyiz. Kampa gitmeyenleri götürüp sınırın dışına atıyorlar. Bir yandan orada savaş var bir yandan burada bizi istemiyorlar. Ne yapacağımızı şaşırdık.

Cinsiyet

Erkek

Yaş

55

Doğum yeri

Rasulayn

Medeni durumu

Evli

Çocuk sayısı

8

Ailedeki kişi sayısı

13

Konuştuğu diller

Arapça, Domari, Kürtçe

Kendisini nasıl tanımlıyor (Etnik)

Dom

Eğitim durumu

Okur - yazar

SURİYE'DE NAWAR (ÇİNGENE) TOPLULUKLAR

Bu Tablo "The Verious Components the Nawar People" başlığıyla, Frank Meyer tarafından "Biography and Identity in Damascus: A Syrian Nawar Chief" (Customary Strangers: New Perspectives on Peripatetic Peoples in the Middle East, Africa and Asia, edited by Joseph C. Berland and Apama Rao, Praeger Publishers, 2004) makalesinde yer alan tablonun Kemal Vural Tarlan tarafından Suriyeli Çingene topluluk üyeleri ve kanaat önderleriyle yapılan görüşmelerle yeniden düzenlenmiştir. Tarlan, K.V., 2016; Deportation, Isolation, and Destruction: The Syrian Dom in The Crossfire, (Yayımlanmamış makale) "

- Suriye'de Çingene (Nawar) toplumu, birlikte yaşadıkları halkların (Kütçe, Arapça, Türkçe, Farsça) dillerini de konuşan çok dilli topluluklardır.
- Tabloda, konuşulan diller bölümü toplulukların Arapça ve kendi dilleri dışında konuştukları üçüncü dilli göstermektedir.
- Toplulukların geleneksel olarak icra etikleri meslekler ve zanaatların bir kısmı yazılmıştır.

Grafik: Kurtuluş Karaşın

Konuşulan Diller: Suriye'de Çingene (Nawar) toplumu, birlikte yaşadıkları halkların (Kütçe, Arapça, Türkçe, Farsça) dillerini de konuşan çok dilli topluluklardır. Tabloda, konuşulan diller bölümü toplulukların Arapça ve kendi dilleri dışında konuştuıkları üçüncü dilli göstermektedir.

Meslekler ve Zanaatlar: Toplulukların geleneksel olarak icra ettikleri meslek ve zanaatların bir kısmı yazılmıştır.

Kaoli: Kowli, İran'da Çingeneler, Afganistan'ın başkenti Kabilden geldikleri gerekçesiyle Kâboli (Kabilli) olarak adlandırılmışlardır. Topluluk bugünkü İran coğrafyasında Abdal Karaçi, Gorbati gibi adlarla da adlandırılır. İran'dan Çingene grupları (Koli, Kowli), Irak ve Suriye'ye de dağılmışlardır. Kowli Çingeneleri genel olarak Farsça ve Arapça konuşsa da ikincil dil olarak, kendi içinde, Darvişi, Luiuna olarak adlandırılan Farsçayla iç içe geçmiş bir dil de konuşmaktadır. Kalbur, kalay, sepet, tarak gibi aletleri ahşap ve demiri işleyerek yapan topluluklardır. Ayrıca müzisyenlik, cambazlık, komedyenlik, gibi performans ve gösteri sanatlarını da icra ederler.

Arnavut / Roman: Ortadoğu'da ki nadir Rom, Roman topluluklarındandır. Balkan savaşından sonra Osmanlı'nın kalan topraklarına çekilen Roman grupların bir bölümü Adana, (bugün hala Adana'da yaşayan Arnavutça konuşan Roman grupları var) ve Antep gelmiş olmalı. Türkiye sınırlarının yeniden çizilmesiyle Suriye tarafında kaldılar. Bugün kendilerini Arnavut olarak tanımlayan bu topluluk Türkiye sınırına yakın bölgelerde demircilik, kalaycılık, çaydan ve bakır cezve ve sıcak demircilik yapan petipatetik Çingene gruplarından biridir.

Türkmen / Abdal Toplulukları: Suriye'de yaşayan Türkçe konuşan üç ayrı Abdal topluluğu kendisini Türkmen olarak tanımlamaktadır. Aralarındaki farklılığın temel sebebi inançsaldır. Sünni, Şii ve Alevi/Bektaşî inanç gruplarına sahip bu toplulukların büyük çoğunluğu müzisyen olmakla birlikte, çerçi, arabacı, sepetçilik, bohçacılık, seyyar satıcılık, gibi işlerle de uğraşırlar. Bugün daha çok mevsimlik işçilik, gündelik işlerle ve düğün ve eğlencelerde müzisyenlik yapmaktadırlar. Tanjarlie / Tancirli olarak adlandırılan, geleneksel kalaycılık, lehim gibi mutfak eşyası tamirciliğiyle uğraşan, Abdal grubu Türkiye'de olduğu gibi Suriye'de de yaşamaktadır. Topluluğun konuştuğu Teber dili neredeyse unutulmuştur.

Dom Toplulukları: Suriye'de kendilerini Dom olarak adlandıran grup en büyük Çingene grubudur. Domari dilini çok yaygın konuşurlar. Birlikte yaşadıkları halkların (Kütçe, Arapça, Türkçe, Farsça) dillerini de konuşan topluluk üyeleri, tarihsel olarak Kürt toplumuyla çok uzun süre birlikte yaşadığı için, bazı bölgelerde, kendilerini Kürt olarak da tanımlar.

Domlar diğer Çingene topluluklarını (Abdal, Arnavut/ Roman) "Per Dom" olarak adlandırılırlar. Bu adlandırma kendilerinden daha alt statüyü işaret eder ama tüm bu diğer gruplarında Çingene olduğunu belirtir. Yine Domlar içerisinde de kastsal bir sınıflandırma vardır. Birlikte yaşadıkları Arap, Türkmen, Kürt ve İran topluluklarını aşiret yapısı içerisinde, aşiret üyelerinin eğlence müziği yapması ve enstrüman çalması ayıplandığı için Dom toplumu içerisinde müzisyen gruplar daha aşağıda bir statüde yer alırken dişçilik ve halk hekimliği yapan gruplar üst statüye sahiptir ve arada zanaatkâr (Kalaycı, demirci, sepetçi, vb.) topluluklar yer alır.

Kaynaklar

Gypsies of Persia – Encyclopaedia Iranica <http://www.iranicaonline.org/articles/gypsy-i>

Sarıkaya, M., Seyfili M., (2004). Kırşehir Abdal / Teber Dili ve Anadolu, Azerbaycan, Özbekistan Gizli Dilleriyle İlgisi. Türkölük Bilimi Araştırmaları, 15, 243 - 278.

Yıldırım, Faruk (2008). Teber Dili. Kültür Tarihimizde Gizli Diller ve Şifreler. İstanbul: Picus. ss. 52-74.

Gaziantep - Nizip 2015 - Dom bir kadın kuracağı çadırın yerini temizliyor...

Cinsiyet

Kadın

Yaş

53

Doğum yeri

Minbiç

Medeni durumu

Evli

Çocuk sayısı

4

Ailedeki kişi sayısı

8

Konuştugu diller

Arapça, Domari, Kürtçe

Kendisini nasıl tanımlıyor (Etnik)

Dom

Eğitim durumu

Yok

"Sınırdan Karkamış'dan geçtik, kapıdan zaten bırakmıyorlar. Biz de mayından geçmek istedik. Diğerleri, Arap, Kürt, Türkmenler gibi, onlara kimse bir şey demiyordu. Bizi bırakmıyorlardı. Günlerce bekledik öbür tarafta, her geçmek istediğimizde asker havaya ateş açıyordu. Çocuklar, kadınlar korkup kaçıyorlardı. Arkadan IŞİD geliyordu, çok korktuk, gelip bizi öldürecekler diye... Sonra bir sabah fırsat bulup geçtik tel örgüyü. Uçaklar bombalıyordu, Cerablus'tan herkes kaçıyor. Biz de aralarına karışıp geçtik bu tarafa... Belki, bombalama olmazsa, diğer geçenler bizi almazlardı..."

larına çadırlarını kurdukları bu alanlar zamanla toplumsal “mekân” hâline gelmiştir. Ölülerini gömdükleri, çocuklarını doğurdıkları, düğünlerini yaptıkları bu mekânlar aslında bu göçebe insanların “toplumsal hafızasını” da şekillendirmektedir. Suriye’den Türkiye’ye gelen Dom topluluğunun Türkiyeli Domların göç mekânlarına gelip çadır kurmaları, belki de ömürlerinde ilk kez bu yerleri görmeleri ilk başta şaşkınlığa sebep olsa bu topluluklardan kişilere *Burayı nereden biliyordunuz?* sorusu sorulduğunda; *“Bize buraları dedelerimiz anlatırdı, ama şu aşağıda büyük bir pınardan bahsetmişlerdi, şimdi üstüne yol yapılmış”* diye cevaplamaları, toplumsal hafızanın ne kadar güçlü olduğunun da göstergesidir.

İkinci bir neden, Türkiye’yi gelişmiş bir ülke olarak görmeleri ve burada yaşamın daha kolay olacağı yönündedir. Daha kolay iş bulabileceklerini, sosyal yardımlardan yararlanacaklarını düşünmeleri, özellikle de Türkiye’nin açık kapı politikası ve Suriye muhalefetine açıktan desteklemesi, muhalefete verdiği sözler, Türkiye’yi tercih etmelerinde önemli rol oynamış olduğu görülmektedir.

Can ve Mal Kayıpları

Savaşta Çingene topluluklarından da oldukça fazla mal ve can kaybı olduğu, özellikle yerleşik olan toplulukların evlerinin tahrip edildiği, bombalandığı, mallarına el konduğuna dair çok fazla anlatım bulunmaktadır. Alan görüşmeleri boyunca birçok aileden kayıpların olduğu sürekli tekrarlanmıştır. Özellikle bombardımanlarda çocukların öldüğü bilgisi verilmiştir. Ayrıca, özellikle radikal İslamcıların denetiminde olan bölgelerde uygulanan şeriat kuralları gereğince, hırsızlık yaptıkları gerekçesiyle elleri kesilen, iki ateş arasında kalıp yaralanan, sakatlanan Çingenelerin olduğu görüşmelerde sık sık dile getirilmiştir.

Suriye’de demircilikle uğraştıklarını, araba ustası olduğunu, kardeşleriyle birlikte Halep’te bu işleri yaptıklarını söyleyen bir erkek durumlarını şöyle ifade etmiştir.

“Suriye’de maddî durumum iyiydi, evim ve arabam vardı. Çocuklarım okula gidiyordu. Mahallemiz rejim uçakları tarafından bombalandı, evimiz yıkıldı, biz de Menbic’e, oradan da Kobane’ye sığındık. Yaklaşık iki yıl Kobane ve çevresinde kaldıktan sonra DAİŞ (kendi deyimi), IŞİD’in saldırılarını artırmasıyla sınırı geçmek zorunda kaldık. Akrabalarımın bir kısmının Suriye’de olduğunu, ama şimdi nerede olduklarını bilmiyorum. Belki IŞİD öldürdü ya da Irak’a geçtiler, haberimiz yok.”

Savaşla birlikte, geniş aileler şeklinde yaşayan bu toplulukların bölündüğü, birbirlerini kaybettikleri, bazılarının Lübnan, Ürdün, Irak ve hatta Mısır’a gittiği, bazılarının ise Suriye’nin içerisinde yaşadığı belirtilmektedir (Tarlan, K.V., 2016).

"Kamplar hapishane gibi, kapısında jandarma bekliyor. Yemek veriyorlar ama insan hapishanede nasıl yaşar? Bizim çocuklarımız, çıkıp dolaşmalı, yoksa evde, çadır içinde deli olur bunlar. Bizi muhalifleri destekliyorsunuz diye korkutuyorlardı. Şebihalar (rejim destekli sivil milisler) sık sık gelip evlerimizi arıyorlardı. Erkekleri dövüyorlardı. Kadınlara laf atıyorlardı. Ve teröristleri desteklerseniz, sizi öldürürüz diyorlardı. Oysa biz ne onları ne de diğerlerini desteklemiyorduk. Kendi ekmeğimizin peşindeydik. Zaten orada buradaki gibi bir gün aç bir gün tok-tuk. Nawarlar her yerde aynı yaşar, yarı aç yarı tok... Ama hiç olmazsa orada, başımızı sokacak evlerimiz vardı. Dedelerimiz, nenelerimiz gibi çadırdaki göçebe değildik, onlar göçebelermiş. Halep, Şam, Cezire'ye, ta Bağdat'a kadar giderlermiş, orada demircilik, kalaycılık yaparlarmış, okuma yazma bilmez, kimliksiz yaşayıp dururlarmış, biz öyle değildik, evimiz vardı, çocuklarımızı gücümüz yettiğince okula gönderdik. Hiç olmazsa okuyabil-sinler diye... Kimseye muhtaç değildik. Erkekler gidip demirde çalışırlardı. Biz kadınlar da çocuklara bakar, yemek yapardık. Sonra, savaş mahallelerimize kadar geldi, her gün gökten bombalar yağıyordu. Biz de çıktık Halep'ten, sonra Kilis'e geldik, oradan da Antep'e..."

Cinsiyet
Kadın

Yaş
50

Doğum yeri
Halep

Medeni durumu
Evli

Çocuk sayısı
4

Ailedeki kişi sayısı
8

Konuştuğu diller
Arapça, Domari, Kürtçe

Kendisini nasıl tanımlıyor (Etnik)
Dom

Eğitim durumu
Yok

Dom Göçmenlerin Temel Sorunları

BÖLÜM 4

Antep 2013 - Tarihi bir göç mekanında Suriyeli Dom çadırları

Komünal Yaşama Darbe

Ortadoğu'da yaşayan Dom toplumu alt kabilelerden oluşmakta ve birlikte yaşayan büyük aileler olarak gruplara bölünmektedir. 5-15 aile tarafından oluşturulan gruplar komünal bir yaşam sürdürmektedir. Görünüşte bağımsız çadırlarda ya da evlerde yaşasalar da, dayanışma, birlikte yaşama ve paylaşma geleneği büyük ölçüde sürdürmektedir. Grubu yönetip yönlendiren bir lider aynı zamanda dış dünyayla da ilişkilerini kurmaktadır. Bu komünal yaşam içe kapanık toplumu dış tehlikelere karşı da korumaktadır. Kadim gelenek bu sayede sürdürülmektedir. Özel mülkiyetin neredeyse hiç olmaması, bireysel-ailesel eksiklik ve yokluğun grup içinde telafisi, özellikle kadınların ve çocukların korunması, zor yaşam koşullarına dayanıklılık gibi, kısaca *gadjoların* yarattığı toplumsal, ekonomik sisteme karşı var olabilmek ve de yüzlerce yıldır asimile olmama direnci bu komünal yaşamdan kaynaklanmaktadır.

Bu birlikteliğin, savaş ve çatışma gibi altüst oluş dönemlerinde parçalanmaya uğraması, bireysel yaşama becerisi olmayan aileleri ve bireyleri, bilmedikleri bir dünyanın içine atmaktadır. Parçalanmış gruplarla birlikte toplumun yapısında yaralar açılmakta, işsizlik, barınaksızlık ve açlık gibi yaşamsal gereklilikleri karşılamak için bilmedikleri bir sistemin içine dâhil olmaya mecbur kalan bireyler riskler ve tehlikelerle baş başa kalmaktadır. Sokaklarda bir şeyler satan çocuklar, yardım toplayan kadınlar ve "ne iş olursa yaparım" diyen erkekler hızla suça bulaşmakta ya da bulaştırılmaktadır. Dom toplulukları, dağılan gruplar ve bölünen ailelerle her türlü tehlikeye açık hâle gelmektedirler (Tarlın, K.V., 2016).

Kamplar; Ayrımcılığın Yaşandığı Yerler

Domlar, geçici barınma merkezi-mülteci kamplarında yaşayamadıklarını ve de yaşamak istemediklerini sürekli tekrarlamaktadırlar. Bunun temel nedeni Domların etnik kimliği ve yaşam tarzlarından dolayı kamp sakinleri ve yetkililer tarafından önyargılı bir yaklaşıma ve ayrımcılığa maruz kalmalarıdır. Kamplarda etnik, dinî ya da siyasi kutuplaşmalar; çoğunluğu yarı göçebe hayat süren bu toplulukların dolaşım özgürlüğünün kısıtlanması; giriş-çıkış konusunda sıkı denetimler; izolasyon ve hapsedilme hissi tarih boyunca doğayla iç içe yaşayan bu topluluklar için kampları yaşayabilecekleri mekân olmaktan çıkarmaktadır. Bu nedenle Domlar kendi kurdukları çadır yerleşimlerinde, derme çatma çadırlarda, yıkıntılarda ve terk edilmiş binalarda yaşamaktadırlar. Kalacak yeri olmayanlar, sokaklarda, parklarda yaşamakta, ancak çok küçük bir kısmı birkaç aile bir arada kiraladıkları evlerde konamaktadır. Bu evler daha çok Türkiye’de yaşayan Çingene topluluklarının mahallelerinde bulunmaktadır. 46 No’lu Genelge gereğince sık sık Domların kurdukları çadırlar yakılmaktadır. Bulabildikleri gündelik işlerle ancak hayatlarını idame ettirebilen Domlar, kiralık ev tutacak gelirleri olmadığı için sık sık yer değiştirmektedirler. Küçük şehirlerde daha çok baskıya maruz kaldıkları için İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlere göç edip kalabalıklar içinde kaybolmayı tercih etmektedirler.¹

¹ Suriyeliler’in Çadırları Sökülüp Yakıldı / www.radikal.com.tr/turkiye/suriyelilerin-cadirlari-sokulup-yakildi-1125685/

Alan görüşmeleri esnasında Dom toplulukların barınma merkezlerinde neden konaklamadıkları sorulduğunda bu alanları istemediklerine dair Domların görüşleri;

- Özellikle yarı göçebe gruplar kamplardaki yaşamı “hapishane” gibi algılamakta, kapalı alanlarda kalmak istememektedir.
- Kamplardaki izolasyon ve hareket özgürlüğünü engelleyen durum, içe kapanık, komünal yaşam süren bu topluluklarda savunmasızlık ve yalnızlık duygusunun gelişmesine neden olmaktadır.
- Asırlardır zanaatkar olan bu topluluklar kamplarda bir uğraş olmadan, çalışmadan yaşamının insan doğasına aykırı olduğunu düşünmektedir.
- Dom toplulukları gibi savaşlarda tarafsız davranan topluluklar, kamplarda kalırlarsa çocuklarının ve kendilerinin tarafmış gibi gösterileceğini ya da bir tarafı destekler gibi görüneceklerini düşünmekte, çocuklarının siyasal grupların etkisine gireceğinden korkmaktadırlar.
- Kamplarda yaşayan Arap, Kürt ve Türkmenlerin “Çingenelerle” birlikte yaşamak istememeleri, bu grupları sık sık kamp yönetimlerine şikâyet etmeleri ile sonuçlanmaktadır.

Mardin 2014 - Suriyeli Dom bir aile inşaat içerisinde çadır kurmuş baharın gelmesini bekliyor...

- Kamplarda bu gruplara yönelik ayrımcılığın yanı sıra, yer yer şiddete varan saldırılar olduğu ifade edilmektedir. Bu saldırılar daha çok çocuklara ve erkeklere yapılmaktadır. Bu gruplar ayrıca hırsızlıkla suçlanmaktadır.
- Kamplardaki denetim genellikle Suriye'de muhalefetin politik gruplarının elinde bulunmaktadır ve bunlar Sünni Araplardan oluşmaktadır. Bu durum Dom toplulukları ve diğer azınlıkların ayrımcılığa uğrayacaklarını düşünmelerine neden olmaktadır. İlk dönemlerde kamplarda yaşananlar bu düşüncüyü doğrulamaktadır.
- Bu topluluklar özellikle rejimin kamplarda birçok ajanının olduğunu, gelecekte eğer Suriye'ye dönerlerse bu durumun kendilerine zarar vereceğini düşünmekte ve bu durumdan korkmaktadır.
- Kamp yönetimi kamp içerisindeki kriminal olaylarda birinci şüpheli olarak bu grupları görmekte ve suçlamaktadır.

Cinsiyet

Kadın

Yaş

35

Doğum yeri

Halep

Medeni durumu

Evli

Çocuk sayısı

3

Ailedeki kişi sayısı

7

Konuştuğu diller

Arapça, Türkçe

Kendisini nasıl tanımlıyor (Etnik)

Abdal

Eğitim durumu

Yok

“Kamplarda kalmak çok zor, kapı kapalı, asker var. İlk geldiğimizde bizi de aldılar ama çok zor çok... Bize orda Nawar diyorlar, istemiyorlar bizi ve çocuklarımızı. Neymiş bizim çocuklar çok yaramazmış. Çocuk bu! Oynar da kavga da eder. Ama dertleri ayrı biliyoruz, bizi istemiyorlar orada, zaten biz de o hapis-hanede kalmak istemiyoruz. Dışarı çıkamıyorsun, hep çadırın içindesin, yazın çok sıcak, kışın buz gibi. Çocuklar hep hastalandı orada. Bir de çok sıkıldılar. Kalamadık çıktık, çıkmasaydık da zaten onlar çıkaracaktı. Biz dışarda gezmeye alışmışız, dağ bayır dolaşırız. Çocuklar da öyle. Şimdi böyle göçebe olduk yine dört yıl oldu, oradan oraya gidip dururuz... Kısmet nereyse oraya, koca dünya bir bizim mi karnımızı doyurmaz?”

Kayıt Olma ya da Olmama

Dom topluluklarının Suriye’de yaşadıkları dönemde vatandaşlık kimlik belgesi sahibi olma durumu daha çok yerleşik olma ve iş sahibi olmayla ilgili olarak değişmiştir. Suriye’de resmî kurumlara ilgili bir işe sahip ya da tapulu bir evi olanların vatandaş kimliği bulunmaktadır. Örneğin dışçılık yapan Dom topluluklarında kimlik ve pasaport sahibi olma oranı oldukça yüksektir. Çünkü bu kişiler işleri gereği farklı Ortadoğu ülkelerinde çalışabilmekte, ülke içinde farklı şehirlere gittiklerinde otellerde konaklamak için bir kimliğe gereksinim duymaktadırlar. Ayrıca bu kişilerin okur-yazarlık durumu ve maddi durumları da iyi olduğundan kimliğe sahip olabilmektedirler. Öte yandan göçebe olarak geleneksel zanaatlarını yapan topluluklar içerisinde kimlik kartına sahip olmayanlar bulunmaktadır. Herhangi bir ülke kimlik kartına sahip olmayanlar daha çok yaşlılar, çocuklar ve kadınlardır. Erkeklerin askerlik zorunluluğu nedeniyle kayıtlarının yapılmasına özen gösterildiği belirtilmektedir. Kürtçe konuşan Dom topluluklarının bazı gruplarına Suriyeli olmadıkları ve sonradan Suriye’ye göçmen olarak geldikleri gerekçesiyle kimlik verilmemiştir.

Dom toplulukları Türkiye sınırını iki şekilde geçip Türkiye’ye sığınmışlardır. Bunlardan ilki, sınır kapılarından geçişlerdir. Yaklaşık bir yıl öncesine kadar Türkiye tarafından uygulanan *açık kapı* politikasından dolayı Suriye sınırındaki neredeyse tüm sınır kapılarından gelen herkesin ülkeye kabul edilmesine yönelik bir uygulama söz konusuydu. Sınır yakın kamplarda yer varsa gelenlerin tercihiyle göre bu kamplara yerleştiriliyor-

“Savaştan önce, Cezire’nin Kamışlı, diğer şehir ve köylerinde yaşıyorduk. Mevsimlik işçilik yapardık. Bazen Irak, Türkiye’ye de geçerdik. Ama hep göçebeydik, şimdiki gibi, dedelerimiz de böyle yaşarmış. Akrabalarımız, Irak’ta var, Mardin’de, Diyarbakır’da var, kız alıp verirdik... Savaş başlayınca Kamışlı’da kaldık. Orada savaş yoktu ama iş de yoktu, savaşla herkes fakirleşti... Biz buraya geçtik, bir kısmı orda kaldı... Kaydımız yok, muhtardan ikametgâh tespit belgesi istiyorlar. Muhtar da bize yazıp vermiyor. “Bugün buradasınız, yarın başka yerde,” diyor. O da haklı... Şimdi buraya geldik, iş için belki erkekler iş bulur diye ama iş yok. İşli olan da bize vermiyor. İşçi bulamayan, işçisi kaçan, tarlası geciken parasız ağalar bize iş veriyor. O da çok ucuza. Diğerleri günlük 30-40 lira alıyor bize 20-30 lira ancak veriyorlar. Bazen de çalıştırıp paramızı vermiyorlar. İş bitince jandarmaya şikâyet ediyorlar. Çingeneleri burada istemiyoruz, diye.. Hayat çok zor Türkiye de... Çok zor...”

Cinsiyet

Erkek

Yaş

50

Doğum yeri

Kamışlı

Medeni durumu

Evli

Çocuk sayısı

4

Ailedeki kişi sayısı

8

Konuştugu diller

Arapça, Kürtçe, Domari

Kendisini nasıl tanımlıyor (Etnik)

Dom

Eğitim durumu

Okur - yazar

du. Kamplarda yer yoksa önceleri sınır illere daha sonra da iç bölgelere iş umuduyla dağılıyorlardı. 2011 ve 2012 yıllarında gelenler savaş biter umuduyla öncelikli olarak kampları tercih etmiş ya da Kilis, Şanlıurfa, Mardin, Gaziantep, Hatay gibi sınır illerine yerleşmişlerdir.

Önceleri sınırdan alınmayan kayıtlar, daha sonra alınmaya başlanmıştır. Çünkü gelenlerin sağlık sorunları ve ev kiralamalarının başlaması bu kişileri tanımlayan bir belgeye ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur. Göçmenlere mevzuatta tanımlanan geçici sığınmacı statüsü verilene kadar geçerli olan *misafir tanıtım kartı* verilmiştir.

Hastanede acil müdahale gerektiren yaralılara bir genelgeyle her türlü tedavi imkânı sağlanmış, ancak acil durum gerektirmeyen sağlık sorunları için polikliniklere giden her göçmenden mevzuat gereği standartlaştırılmış bir *tanıtma belgesi* talep edilmiştir. Hükûmetin aldığı bir kararla göçmenlere hastanelerde ücretsiz yaralanabilecekleri, *mavi kart* olarak adlandırılan *Yabancı Tanıtma Belgesi* verilmeye başlanmıştır. Bu belge yalnızca sağlık kurumlarında geçerli olan bir belge olmasına rağmen diğer kurumlar tarafından da, örneğin güvenlik güçlerinin kontrollerinde de kullanılır hâle gelmiştir. Ayrıca sosyal yardım dağıtan kurumlar ve STK'lar da yapacakları yardımlarda bu kartı resmî belge olarak kabul etmeye başlamıştır.

Bu kart daha sonra Suriyeli sığınmacıları kayıt altına almak için kapsamı genişletilerek kullanılmaya başlanmış ve "geçici TC kimlik kartı" olarak adlandırılan önce 98 ile başlayan ve daha sonra da 99 (doksan dokuz) sayısı ile değiştirilen numaralar verilip revize edilmiştir. Şu an ise bu kartlar *Geçici Koruma Kimlik Belgesi* olarak adlandırılmaktadır.

Artık bütün işlemler bu kartla yapılmaktadır. Bu durum kayıtsız olarak sınırdan geçen yaklaşık üç milyon sığınmacının kayıt altına alınması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Dom topluluklarının bir kısmı özellikle 2011 yılında gelenler diğer göçmenlerin arasına karışıp, Türkiye'ye geçiş yapmışlardır. İlk yıl kamplarda kalan Domlar da bulunmaktadır. Bunlar kamplarda ilk kayıt altına alınanlardır.

Bu ilk kayıt altına alınanlar, daha sonra kamplardan ayrılıp başka yerlere gittikleri için bu kartı kullanamaz duruma düşmüşlerdir. Örneğin ilk kayıt Kilis ilinde yapılmışsa ve o kişi de iş veya başka nedenlerle Gaziantep'e gitmişse sahip olduğu bu kart işlevsiz hâle gelmiştir.

Türkiye'ye geçişlerin bir diğer şekli de mayınlı alanlardan yapılan geçişlerdir. Bu tür geçişin bir nedeni belli zamanlarda ülkedeki savaşın şiddetlenmesi ve büyük göç dalgalarına neden olmasıdır. Böyle durumlarda insanlar eğer "sınır kapısından" uzakta iseler mayınlı alanlardaki eski kaçakçı yollarından Türkiye'ye giriş yapmakta ve bu geçişlere sınır güvenlik görevlileri izin vermek durumunda kalmaktadır. Özellikle Dom toplulukları ve kimliksiz Kürtler ya da saldırı anında kaçanlar genellikle mayınlı alanlardan giriş yapmak zorunda kalmaktadırlar. Sınır kapısı dışından giriş yapmanın bir diğer nedeni ise Dom topluluklarının devletle olabildiğince az düzeyde temas içinde olmak istemeleridir. Domlar özellikle radikal İslamcı gruplardan çok korktuklarını ifade etmektedirler. Toplumsal hafızayla taşınan birçok acı deneyim bulunmaktadır. Güçlenen radikal İslamcılar bu toplulukları denetim altında tutukları yerlerde şiddete varan tutumlarını duymuş ve deneyimlemiştir. Özellikle Alevi-Bektaşî Abdal toplulukları sınırı geçişte bu tehlikeli yolu tercih etmişlerdir. Sınırı bu şekilde geçen gruplar eğer sosyal yardım ve sağlıkla ilgili herhangi bir işleri yoksa kayıt olmamakta ve kart almak için başvuru yapmamaktadırlar. Eğer Türkiye'de yaşayan akrabaları varsa -ki çoğunun bulunmaktadır- onların imkânlarından yararlanıp ya da onların destekleri ve yardımlarıyla bu kartı almaktadırlar.

Alan araştırmasında Dom gruplarının büyük ölçüde, *Geçici Koruma Kimlik Belgesi* sahibi oldukları görülmüştür. Suriye'den ilk gelen gruplarda TC numarası olmayan *mısafir kartları* mevcuttur. Birçok kişi 98 ile başlayan kartlarını 99 ile başlayan *Geçici Koruma Kimlik Belgesi* ile değiştirmiştir. Ne var ki kimlik kartlarının verildiği şehirde geçerli olması bu gruplar için en büyük zorluğu teşkil etmektedir. Çünkü Domlar göçebe yaşamakta ve sık sık yer değiştirmektedir. Bu durumda göç ettikleri bir sonraki şehirde birinci basamak sağlık hizmetleri hariç diğer sağlık ve benzeri hizmetlerden yararlanma imkânları

azalmaktadır. Özellikle kadın ve bebeklerin sağlık sorunları açısından bu durum oldukça risklidir. Çocukların aşı döneminde kayıtlı oldukları şehirde olmaları gerekmektedir. Örneğin Kayseri’de doğan bir bebek ve ailesi daha sonra Gaziantep’e taşındıklarında oradaki sağlık olanaklarından, acil hizmetler dışında, yararlanamamaktadır. Hastane ve aile hekimine gidildiğinde, kayıtlı olunan şehre gidilmesi söylenmekte, aşılar yapılmamaktadır. Hamile kadınlar için de durum aynıdır. Bundan dolayı gebelerin izleme ve kontrolleri yapılamamaktadır. Bebek ve annenin sağlığı risk altına girmektedir.

Dom göçmenlerin yaşam biçimleri onların kayıt altına alınmalarını da engellemektedir. Ancak kayıt Türkiye’deki yabancılar için çok önemli bir yükümlülüktür ve tıbbi yardım ve eğitim dâhil kamu hizmetlerine erişim için yasal dayanak oluşturur. Türkiye’deki Suriyeli göçmenleri kayıt altına alan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bu topluluklara ulaşmamakta veya topluluğun göçebe olması nedeniyle muhtarların istenen belgeleri vermemesi, sıklıkla şehir değiştirmeleri gibi çeşitli nedenlerle kayıt işlemleri yapılamamaktadır. Diğer yandan, bu hizmeti veren kurum ve kişiler topluluğa duydukları önyargılar nedeniyle kayıt işlemleri için isteksiz davranmaktadır. Topluluk üyeleri buna sebep olarak; sınırdaki izinsiz geçişleri, kayıt işlemine ilişkin bilgi yetersizliğini veya yanlış bilgilendirmeyi, yetkililerin kendilerine karşı önyargılı davranışları sebebiyle, onlarla bağlantı kurmaktan kaçınmalarını göstermektedirler.

Alan görüşmeleri sırasında, Geçici Koruma Kimlik Belgesi olmayanlar şu açıklamayı yapmışlardır.

“Muhtarlar bize burada oturduğumuza dair belge vermiyor, elektrik ve su aboneliği istiyorlar. Biz muhtardan zaten çok belge almıyoruz ki, kayıt yerine gittiğimizde de sürekli bize gün veriyorlar, bizi bıktırıyorlar.”

Alan çalışmasında bazı Dom ailelerin Geçici Koruma Kimlik Belgesi’ne sahip olmadığı tespit edilmiştir. Öte yandan, çadırlarda ve terk edilmiş konutlarda yaşayan Domlar kayıt için gerekli ikametgâh belgesini alamamaktadır. Tüm bu koşulları sağlayanlar da, nedensiz olarak bekletilmekte, buna rağmen kimlik belgelerini alamamaktadırlar.

Diğer taraftan iş bulmak için yeniden göçbeliğe geçiş ve alınan Geçici Koruma Kimlik Belgesi’nin sadece kaydı yapıldığı ilde geçerli olması nedeniyle kayıt olup, kimlik kartlarını almak istemeyenler de bulunmaktadır.

Türkiye’ye sığınan Dom göçmenler iş bulma bakımından büyük sorunlar yaşamaktadır. Günlük iş bulmak umuduyla gün boyunca sokaklarda dolaşanlar, ağırlıklı olarak atık toplayarak ve geri dönüşüm gibi işlerde çalışarak, uzun çalışma süreleri, çok düşük ücretle iş bulabilmektedirler. Emek sömürsü ve kötü koşullar altında çalışmaya mecbur kalmaktadırlar. Kadınlar ve çocuklar, ya sokak satıcılığı yapmakta ya da sokaklarda yiyecek ve yardım toplayarak yaşamaya çalışmaktadırlar. (Yıldız, Y.Y., 2015).

Yabancılar İkametgâh Tesbit Belgesi

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Kaydına Yönelik Yasal Düzenlemeleri

Geçici Koruma Yönetmeliği

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan 22 Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği ile Suriyeliler geçici koruma kapsamına alınarak adlarına düzenlenen Geçici Koruma Kimlik Belgesi'yle ülkemizde kalışlarına izin verilmiştir.

Söz konusu belge;

- Türkiye'de kalış hakkının yanı sıra 6458 sayılı kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer değildir.
- Herhangi bir harca ve ücrete tabi değildir.
- Yabancıların yapılan yardım ve hizmetlere erişimini sağlayan yabancı kimlik numarasını içermektedir.
- Uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımamaktadır.
- Süresi ikamet izni toplamında dikkate alınmadığından Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamamaktadır.
- Elektronik haberleşme hizmeti dâhil diğer hizmetler için abonelik sözleşme yapabileme imkânı getirmiştir.

13/08/2014 tarihli ve 22 sayılı Genelge

Suriyeli yabancıların kimlik tespit ve kayıt işlemleri, kayıt altına almanın teşvik edilmesi, kayıt olmayanların acil sağlık hizmetleri hariç diğer haklardan faydalanamayacakları, kayıt altına alınanların ülkemizde kalış izinleri, yardım ve hizmetlere erişimleri, ülkemizde bulunan Suriyelilerin üçüncü ülkelere çıkış işlemleri, kamu düzeni veya kamu güvenliğine risk oluşturanlar, ikamet ili değişikliği talepleri, ülkemizden gönüllü olarak çıkış yapanlar veya semt-i meçhule gidenler hakkında yapılacak iş ve işlemleri belirlemektedir.

17/10/2014 tarihli ve 29 sayılı Genelge

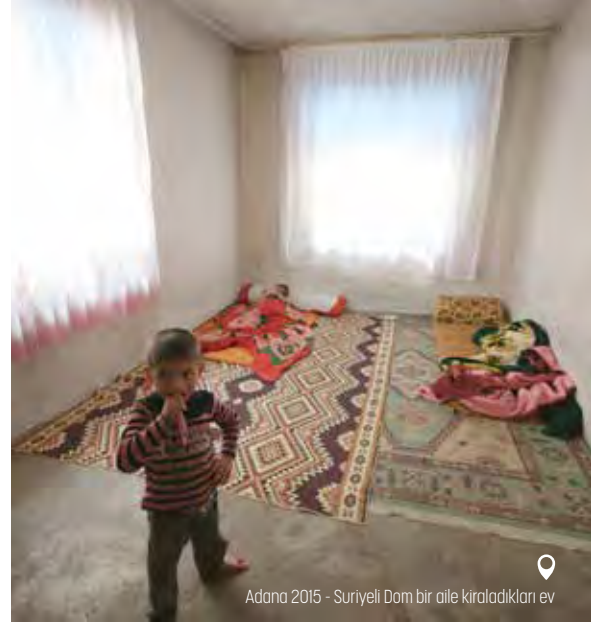
Suriyeli yabancıların kayıt işlemlerinin en kısa sürede tamamlanması, kayıt altına alınmayan Suriyelilerin tespiti amacıyla kolluk uygulamalarının arttırılması ve kaydı olmayanların kolluk refakatinde kayıt merkezlerine götürülmesi, il valilerince kayıt işlemlerinin bizzat takip ve denetiminin yapılması; valilikler bünyesinde kayıt işlemlerinin güncel tutma işlemlerini takip etmek üzere komisyon oluşturulması hususlarını düzenlemektedir.

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü [www.goc.gov.tr/files/files/gecici_koruma_alaninda_yapilan_calismalarimiz_ek3\(1\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/gecici_koruma_alaninda_yapilan_calismalarimiz_ek3(1).pdf)

Geçici Koruma Yönetmeliği Resmi Gazete www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf

İnsana Yakışmayan Barınma Koşulları: Virane Konutlar, Barakalar, Çadırlar

Dom aileler genellikle Türkiyeli Dom topluluklarının yaşadığı mahallerde, bulabildikleri boş ev, dükkân ve baraka gibi çok eski, yıkmaya yüz tutmuş, mümkünse sahihsiz yerleri tercih etmektedirler. Genel olarak ayrı banyosu, mutfakı olmayan, nadiren birkaç odası olan bu evlere, sahipleri varsa, 250-400 TL arasında aylık kira vererek barınmaktadırlar. Çoğu zaman bu evlerin pencereleri ve kapıları sorunludur. Onarımı kendi buldukları malzemelerle yapmaktadırlar. Elektrik ve su konusunda sık sık sorun yaşanmakta, faturalarını ödeyemediklerinden dolayı kesilen elektrik ve su ihtiyaçlarını eğer komşular verirse onlardan sağlamaktadırlar. Suyu yakınlardaki park ya da camilerden temin etmektedirler. Alan araştırmasında görüşme yapılan ailelerin çok küçük bir kısmı havaların soğumasıyla birlikte ısınma ihtiyacını bir önceki yıl belediyeler tarafından verilen kömür ve yakacak yardımıyla karşıladıklarını belirtmişlerdir. Çoğunlukla çöplerden toplanan ya da komşularının verdiği yakacak ve hurda parçalarıyla evler ısıtılmaktadır.

Adana 2015 - Suriyeli Dom bir aile kiralamadıkları ev

“Savaştan önce, Cerablus, Menbiç ve çevresindeki köylerine göçerdik, biz kadınlar tarlalarda, erkekler iş bulurlarsa inşaatlarda çalışırdık. Bulamazsak yardım toplardık. O köyler bizi bilirdi, babalarımızı, dedelerimizi tanırlardı. O yüzden kimse bizi hor görmezdi. Gençler düğünlere gider, davul, zurna çalarlardı. Şimdi buraya geldik, perişanınız. Bu yıkık harabeye aylık 250 lira istiyorlar. Pencerede cam yok, bir mutfak, bir oda, tuvalet dışarıda, kışın çok soğuk oluyor. Burada, Birecik'te bizim akrabalarımız var. Bu mahallede onların yardımıyla çocuklar bazen iş buluyor. Olursa iş, çalışıyorlar, yoksa da oturuyorlar. Şimdi tarlada taş toplamaya gittiler. 30 lira günlük bir para alıyorlar. Ancak sebzemize yetiyor. Burada 11 insan var, torunlar, kızlar, damatlar hepsi burada, yer yok, nereye gitsinler. Çadırla bırakmıyorlar, çadırdaki yaşamak yaksakmış, öyle diyor polis, jandarma...”

Urfa'ya gittik, orada bırakmadılar, çadırları yıktılar, sonra Antep'e, orda da öyle, bir ara Kilis'te izin var dediler. Orda da çadırla birlikte bir çocuk bir de kadın yandı, polis geldi çadırları söktü. Sonra buraya geldik, akrabaların yanına bu evi buldular, sağ olsunlar, buradayız hemen hemen bir yıl olacak... Böyle bizim hayatımız...”

Cinsiyet

Kadın

Yaş

48

Doğum yeri

Cerablus

Medeni durumu

Evli

Çocuk sayısı

5

Ailedeki kişi sayısı

11

Konuştugu diller

Arapça, Kürtçe, Domari

Kendisini nasıl tanımlıyor (Etnik)

Dom

Eğitim durumu

Yok

Konutlarda genellikle ortak kullanılan odadaki soba yakılmakta, aynı zamanda bu sobanın üzerinde yemek de pişirilmektedir. Bu evlerde mutfak olarak kullanılan mekânlarda mutfak eşyaları genellikle bir tencere, birkaç kaşık ve tabaklardan ibaret olup, gaz ocağı ve diğer zorunlu mutfak araç-gereçleri neredeyse yok denecek azdır. Mevcut olanlar da daha çok komşuların verdiği ya da çöplerden toplanan eşyalardır.

Kalabalık Aileler; Akrabalarımız Burada

Çingene aileler genellikle oldukça kalabalıktır. Kardeşler evli olsalar dahi çoğunlukla aynı evde yaşamaktadırlar. Evli çiftler yaşlı anne, baba ve bekâr kardeşleriyle birlikte kalmaktadırlar. Bu durum Çingenelerin bir arada kalarak, hem dışarıya karşı güven içinde yaşama hem de çok kişinin eve gelir ve yiyecek getirmesini ve de giderlerin azalmasına katkı sağlamaktadır. Geniş aileleri daha geniş bir akraba topluluğu çevrelemektedir. Genellikle en dışta da geniş bir Türkiyeli Dom topluluğu bulunmakta, mahalleleri bu geniş çemberi oluşturmaktadır.

Çingene toplulukları bu şekilde kendilerini güvende hissetmektedirler. Özellikle Dom toplulukları için bu çok önemlidir. Bu topluluklar; *“neden buraya geldiniz”* sorusuna sıklıkla, *“merime le vırın” (akrabalarımız burada)* cevabını vermektedirler. Abdal topluluğu için ise bu akrabalık ilişkileri Alevi/Bektaşî inancından olan topluluklara yakın olma, onların yaşadıkları yerleri tercih etme gibi önceliklerden kaynaklanmaktadır. Örneğin birçok Abdal topluluğu bugün Türkiye’de Alevilerin yoğunlukta yaşadığı mahallelerde yaşamayı tercih etmektedirler.

Çadırlarda yaşam

Barınma hakkı, temel hak ve özgürlükler içinde yer alan en önemli haklardan biridir. Bu hak aynı zamanda diğer insan hak ve özgürlüklerin de gerçekleşmesi için ortam ve koşulları oluşturmaktadır. Bir başka deyişle, insan onuruna uygun bir yaşam sürdürülmesi için asgari gereken ve ihtiyaç duyulan haklardandır. Ne var ki barınma, göçmenler ve sığınmacılar için en önemli sorunlardan biridir. Ekonomik ve sosyal nedenlerle birçok göçmen çok kötü koşullarda yaşamak zorunda kalmaktadır. Özellikle kamp dışında yaşamak zorunda kalan birçok göçmen hiçbir sağlıklı koşulun bulunmadığı çadırlarda yaşamaktadırlar. Dom göçmenlerin yaşadıkları bu çadırlar bakımsız, temizlik ve sağlık açısından oldukça yetersiz, tuvalet ve banyosu olmayan yerleşim yerleridir. Çadırlarda birkaç ailenin bir arada konakladığı, kişi sayısının 5-10 kişi olduğu gözlenmiştir. Çadırda yaşayanların hijyen koşulları ve sağlık hizmetlerine erişimle ilgili sorunları bulaşıcı hastalıklar açısından büyük risk taşımaktadır.

Gaziantep’te bir çadırda görüşülen 50 yaşlarındaki bir kadın; *“Çadırlarda yaşadığımız için iki haftada bir jandarma şikâyet üzerine çadırlarımıza geliyor ve bizim buradan kalkmamızı istiyor. Bizim hiçbir zararımız yok kimseye”* şeklinde gerçekliği ortaya koymuştur.

Oysaki öncelikle ve ivedilikle temel hizmetlere ulaşabilmeleri için kaldıkları yerlerin tespit edilmesi, kalıcı izinlerin sağlanmasıyla birlikte eğitim ve sağlık hizmetlerinden düzenli yararlanmaları için çok acil önlemlerin alınması gerekmektedir. Kışın battaniye, soba ve küçük çocukların mevsime uygun giyeceğe ihtiyaçları oluyor. Çocukların yüzlerinin yara bere içinde olmasının en önemli nedeni sürekli açık havada ve çadırlardaki kötü koşullarda yaşamaktır.

Kötü Sağlık ve Hijyen Durumu

Dom toplulukları ile yapılan görüşmelerde özellikle engellilik durumu ve solunum yetmezliği sıklıkla ifade edilmiş, şark çıbanına rastlanmış ve bulaşıcı hastalık riskinin oldukça fazla olduğu gözlenmiştir. Birçok zihinsel engelli göçmenin yanı sıra, diş, göz, sindirim sistemi sorunları olan göçmenlere de rastlanmıştır. Ayrıca birçok sağlık hizmetlerinden bilgisizlik nedeniyle yararlanamadıkları ve sağlık hizmetlerinin de bu topluluğa hiç ulaşmadığı gözlemlenmiştir. Yine birçok çadır alanında kayıtlı olmayan, Geçici Koruma Kimlik Belgesi bulunmayan ve bu nedenle sağlık hizmetlerinden hiçbir şekilde yararlanamayan Domlara rastlanmıştır. Hareket hâlinde oldukları ve sürekli yer değiştirdikleri için kayıtlı ve Geçici Koruma Kimlik Belgesi olsa da çalışmak veya başka nedenlerle geçici olarak kayıtlı olduğu ilden farklı bir ilde bulunduğu için sağlık hizmeti alamayanların oranı da oldukça yüksektir.

“Sekiz aylık hamileyim, birkaç kez kontrole gittim. Acilde bakıyorlar, ama aile sağlığı merkezinde bakmıyorlar. Kimliğini Kayseri’den almışsın, oraya git diyorlar. Burada yeni kimlik vermiyorlar. Her gün ellerim ve ayaklarım uyuşuyor, ayağa kalkamıyorum. Bazen ağrılarım oluyor, devlet hastanesi aciline gidiyoruz, bir onlar bakıyor. Acilde doktor baktı, serum ve ilaç verdi. Bir gece kaldım sonra, geri gönderdi. Kocam hurda topluyordu, şimdi onu da yasakladılar. Şimdi plastik ve demir topluyor, sadece bununla geçiniyoruz. Günlük 15- 20 lira ancak kazanıyor. Çalışmak için iş bulamıyor. Hamile olmasam belki mevsimlik işçi olarak başka bir şehre giderdik. Savaş bitmez artık, geri dönemeyiz. Her şeyimiz orada kaldı. Buraya bile zor aldılar bizi, sınırdan geçerken jandarma bizi bırakmadı, herkes geçiyordu “Bunlar Çingene, ne işi var bunların dediler”. Sonra başka bir yerden gidip mayınların arasından geçtik, buraya akrabalarımızın yanına geldik. Onların yardımıyla yaşadık bugüne kadar, ekmeğimizi aşımızı onlar verdi çoğu zaman.”

Cinsiyet

Kadın

Yaş

20

Doğum yeri

Menbiç

Medeni durumu

Evli

Çocuk sayısı

1

Ailedeki kişi sayısı

6

Konuştugu diller

Arapça, Kürtçe

Kendisini nasıl tanımlıyor (Etnik)

Abdal

Eğitim durumu

Okur - yazar

Antep - Nizip 2015
Suriyeli Dom bir kız
çocuğu bulaşık yıkıyor

Domların en büyük sıkıntıları ise gıdaya erişimdir ve günde üç öğün yiyecek bulamadıkları gibi erişebildikleri gıdaları da başkalarıyla paylaşmaktadırlar. Yetersiz beslenme ve kötü koşullarda yaşayan çocuklar arasında duygu durum bozuklukları gözlenmiştir. Yine çocukların yetersiz beslenme nedeniyle büyümede yavaşlık, bodurluk, diş ve göz hastalıkları, bazı sindirim sistemi sorunları olduğu belirtilmiştir.

Araştırma kapsamında görüştüğümüz 35 yaşlarında bir erkek;

“Gıda yardımı alamıyoruz, genellikle bulabildiğimiz sebzeleri yiyoruz. Ama en önemli problemimiz su, temiz su bulmakta zorlanıyoruz”

Bebekler ve çocuklar

Özellikle bebek ve çocukların bakımsızlık nedeniyle vücutlarında yaralar oluştuğu, yeni doğan bebeklere aşı yapılmadığı ve bu konuda annelerin yetersiz bilgileri olduğu tespit edilmiştir. Çadırlarda yaşayan hamile kadın ve bebeklere yönelik sağlık kurumlarının çalışma yapmadıkları ifade edilmektedir. Geçici Koruma Kimlik Belgesi olmayan ya da kayıtları başka illerde olanlardan sağlık ücreti istenmesi ve Domların maddi durumları nedeniyle düzenli olarak ilaçlarını alamamaları da birçok hastalığı ortaya çıkarmaktadır. Alan çalışması kapsamında ziyaret edilen Dom çadır gruplarındaki bebek ve çocuklarda suçiçeği ve şark çıbanına² rastlanmıştır. Ayrıca yaşlı ve engellilerin koruyucu hizmetlerden yararlanamadıkları kaydedilmiştir. Hiçbir sağlık yardımı almayan hem zihinsel engelli hem de ruh sağlığı açısından riskli birçok göçmenin hastalıklarının ilerlediği ifade edilmiştir.

“Buna biz ‘‘Şark Çıbanı’’ diyoruz. İşte bak! Hepimizde var. Fırat’ın sineği yapıyormuş. Önce sivilce gibi büyüyor, sonra da yayılıyor etrafa, içten içe yiyor eti. Çocuklar için çok zor. Yüzüne dağılınca izi kalıyor. Tedavi olamıyoruz. Çünkü kartımız yok, eskiden Kilis’te almıştık. Burada bakmıyorlar, gidin nerede aldığınız orada baksınlar diyorlar. Biz büyükler neyse de çocuklar çok acı çekiyor. Ne yapalım, burada kimi kimsemiz yok, bizi insandan saymıyorlar, çadırlarımıza izin vermiyorlar. Hastamıza bakmıyorlar... Çaresiz kaldık, bize Qurbet diyorlar... Sanki biz insan değiliz....”

Cinsiyet

Kadın

Yaş

55

Doğum yeri

Menbiç

Medeni durumu

Evli

Çocuk sayısı

6

Ailedeki kişi sayısı

9

Konuştugu diller

Arapça, Kürtçe, Türkçe

Kendisini nasıl tanımlıyor (Etnik)

Dom

Eğitim durumu

Yok

Travma ve Gelecek Kaygısı

Alan çalışması esnasında görüşme yapılan Dom göçmenlerde savaş ve çatışmalı sürecin yarattığı travma ve gelecek kaygısına rastlanmıştır. Gelecekte ne yapacaklarını bilememeleri, bir plan yapamamaları ve savaş biterse hemen hemen birçoğunun geri dönme isteği sürekli tekrarlanan ifadelerdir. Yaşadıkları yerlerde kolluk kuvvetlerinin

² Çadırlarda Kalan Suriyeli Çocuklarda ‘Şark Çıbanı’na Rastlandı / www.milliyet.com.tr/d/t1.aspx?ID=598557

zaman zaman müdahale etmesiyle yer değiştirmek zorunda kalmaları onlarda başka travmaya da neden olmaktadır. Öte yandan ne çocuklar ne de ailenin diğer üyeleri herhangi bir şekilde psiko-sosyal destek hizmeti almamaktadır.

Travma oluşmasının en önemli nedenleri şunlardır:

- Yiyecek, su, giyecek bulmakta zorluk çekmeleri,
- İş bulmada karşılaştıkları ayrımcılık ve zorlukların yanı sıra düşük ücretle çalıştırılmaları,
- Güvenlik bakımından sürekli toplu yaşama istekleri ve bunun dışında kendilerini koruyacak hiçbir mekanizmanın olduğuna inanmamaları,
- Aile ve gruplarının dağılacağı korkusu,
- Yerel topluma karşı güvensizlik,
- Farklı kimlikleri, yaşam koşulları ve barınma şartları bakımından kadınlar ve kız çocukların cinsel istismara açık olmaları,
- Yerel yönetimler, mahalle baskısı gibi nedenlerle sürekli yer değiştirmek zorunda kalmaları,
- Kamplara gönderilme ve sınır dışı edilme korkusu.

Banyo ve Yıkanma

Domların banyo için sıcak su ve temizlik malzemesi olarak sabun ve plastik leğenler dışında herhangi malzemeleri bulunmamaktadır. Banyo için sıcak su kış aylarında genellikle sobanın üzerinde ısıtılmaktadır. Kışın zorlu koşullar nedeniyle genellikle günlerce ve hatta haftalarca banyo yapılamamaktadır. Bu nedenle erkek olsun kız olsun bütün çocukların saçları çok kısa kesilmektedir. Böylece bitlenmeye karşı önlem de alınmış olmaktadır. Kız çocuklarının saçlarının kısa kesilmesinin diğer önemli nedeni ise çalıştıkları ortamlarda erkekler tarafından taciz edilmelerini önlemektir.

Alan araştırmasında görüşülen 16 yaşındaki Esmâ, saçlarının kısa kesilmesinden oldukça rahatsız. Çünkü Çingene kadınları, özellikle de Abdallar, saç ve makyaj

2016 Urfa - Birecik Fırat'ta yıkanan Dom çocukları

konusunda oldukça hassastırlar. Esmâ ve ailesi Gaziantep'in eski Ermeni mahallesindeki yıkık bir taş evde yaşamaktadır. Daha önce kentin farklı mahallelerinde ve tarihsel olarak Dom topluluklarının bulunduğu konaklama alanlarında çadırlarda yaşamış olan ailenin erkekleri geçici, günlük işlerde çalışmakta ya da sokaklarda yardım toplamaktadırlar. Kadınlar ve kız çocukları daha çok çadırdaki kalıp çocuklara bakmakla meşguldürler. Esmâ ve ailesiyle farklı zamanlarda farklı konaklama yerlerinde karşılaşmışlardır. Kentin dışındaki bu tarihsel konaklama yerleri daha çok yerel Dom gruplarının konakladıkları, yerel toplum arasında Çingene Çadır Yeri olarak bilinen yerlerdir. Kilis, Gaziantep ve İslâhiye'deki bu alanlar daha çok bir kaynak suyuna ya da bir çeşmeye yakın boş arazilere verilen isimdir. Yüzlerce yıldır Çingene topluluklarının "göç mekânları", konaklama yerleri olarak bilinmektedir. Esmâ'nın ailesi bu yerlerin sık sık jandarma, polis ve zabıta tarafında kontrol edildiğini, özellikle de Suriyeli grupların ev kiralama ya da kamplara gitmeleri için zorlandığını ifade etmişlerdir. Kendilerinin de bu nedenle bir evde kalmak zorunda kaldığını, yoksa Suriye'ye gönderilmekle tehdit edildiklerini, maddi olanakları olmadığı için yıkık bir eve sığındıklarını, burayı işgal ettiklerini söylemişlerdir. Bu yüzden çocuklar dâhil herkesin çalışmak zorunda kaldığını ya da yardım toplamak için çevre mahallerdeki evleri sık sık ziyaret ettiklerini, özellikle kadınların bu durumdan çok rahatsız olduklarını, genç kadınların sık sık tacize uğradığını belirtmişlerdir. Yaklaşık iki yıl önce yapılan bir alan görüşmesinde "*Çocuk sanılsın diye kestik Esmâ'nın saçlarını*" demiştir Esmâ'nın annesi. Esmâ bu durumdan çok rahatsız olduğunu belirtmiştir. Alan araştırması kapsamında, Esmâ'yla tekrar görüşüldüğünde saçlarını başörtüsüyle kapattığı görülmüştür. "*Saçlarımı artık kestirmiyorum, bu yüzden sokağa çıkınca başımı örtüyorum*", diyen Esmâ, saçları kesildiğinde kendisinin erkek gibi görüldüğünü, oysa saçlarının çok güzel olduğunu söylemiştir.

Antakya 2013 - Suriye'den gelen Dom bir aile,
çocuklar cadır direklerini taşıyor

Çocukların Eğitimine Engeller

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun (UNICEF) 4 Nisan 2016 verileri, Suriyeli göçmen çocuk sayısını (Suriyeli nüfusun yüzde 54'ünü oluşturmakta) 1 milyon 490 bin 33 olarak belirtmiştir. Bunlardan 860 bini zorunlu eğitim çağında olup okula kayıtlı çocuk sayısı 325 bindir. Bu çocukların ne kadarının sürekli okula devam ettiği konusunda veri ise mevcut değildir.

Türkiye'de Suriyeli göçmen çocukların eğitimi, en temel sorun alanı olarak tanımlanmaktadır. Bu soruna Türkiye'de doğmuş yaklaşık 250 bine yakın *"vatansız"* çocuğun vatan-daşlık sorunu gibi acil önlem alınması gereken sorunlar da eklenmiştir. Aileler beş yıldır eğitim alamayan çocuklarının geleceklerinin ellerinden kayıp gittiğinin farkına varmaya başlamışlardır. Eğitim alamayan çocuklar, hiç olmasa meslek sahibi olsun diye atölyelere, sokağa ya da tarlalara gönderilmektedir. Bu durum Türkiye'yi yeni bir sorunla; *"Suriyeli göçmen çocuk işçiliği"* sorunuyla karşı karşıya bırakmaktadır.

Türkiye'nin çocuk işçiliğiyle doğrudan veya dolaylı mücadele kapsamında imzaladığı BM Çocuk Haklarına dair Sözleşme, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 138 No'lu Asgari Yaş ve 182 sayılı No'lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi, ulusal çalışma yasaları ve yönetmelikleri 15 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılmasını yasaklanmıştır. En kötü biçimdeki çocuk işçiliğinde yaş sınırı ise 18'dir.

DİL ENGELİ

Çoğu Arapça ve anadilinden başka bir dil bilmeyen Suriyeli çocuklar, Türkçe eğitim verilen okullarda dil engeliyle karşılaşmaktadır.

EKONOMİK ZORLUKLAR

Parasızlık yüzünden aileler ulaşım, okul gereçleri ve geçici eğitim merkezleri söz konusu olduğunda okul harcı gibi masrafları karşılayamamaktadır. Kendi işsiz nüfusu üzerinde olumsuz etkileri olabileceği endişesiyle Türkiye'nin sınırlı çalışma izni verdiği Suriyeli göçmen nüfus içinde çocuk işçiliği oldukça yaygındır. Çalışma hayatına ilişkin güvencelerden yoksun kalan anne ve babalar emeklerinin karşılığı sayılabilecek adil bir gelir elde edemedikleri için, birçok aile geçinmek için çocukların getirdiği gelire muhtaç kalmaktadır.

TOPLUMSAL UYUM

Suriyeli bazı aileler okulda zorbalığa maruz kalacağı ve Türk sınıf arkadaşlarıyla kaynaşmakta zorluk çekeceğine dair endişelerle çocuklarını yaşadıkları yerdeki kamu okullarına kayıt ettirmektedirler.

Çocuk işçiliği, insani gelişim açısından önemli sorunlar yaratmaktadır. Çalışan çocukların, büyük ölçüde eğitim ve sağlıklı bir çevreden ve temel özgürlüklerden mahrum kaldıkları, küçük yaşta çalışmanın fiziksel, sosyal, kültürel, duygusal gelişimlerine zarar verdiği bilinmektedir.

Suriye'deki iç savaşın en büyük mağduru olan göçmen çocuklar, eğitim hakkından mahrum bırakıldıkları için ailelerinin yaşam mücadelesine çalışarak ortak olmaktadır. Çocuklar; kırsalda tarlalarda, bahçelerde, kentlerde ise atölyelerde ve sokakta çalıştırılmaktadır. Diğer yandan yetişkinlerin iş bulamaması çocukları çalışmaya zorlamaktadır. Gaziantep, Şanlıurfa, Adana ve Mersin gibi illerde ve Suriyelilerin yaşadığı diğer sınır illerde Suriyeli çocuk işçiler trikotaj atölyelerinde, tekstil fabrikalarında, kuru meyve fabrikalarında, ayakkabı imalat atölyelerinde ve araba tamirhanelerinde, tarım işçiliğinde, sokaklarda kâğıt mendil, su satıcılığı gibi işlerde çalıştırılmaktadır. Suriye'deki iç savaştan kaçma, ülkelerini, evlerini terk etme, yakınlarını kaybetme ya da kavuşamama travmasına bir de yaşına uygun olmayan iş yükünün eklenmesi çocuklar üzerinde olumsuz fiziki ve psikolojik etkileri artırmaktadır. Uluslararası ve ulusal basında giderek artan haberler araştırmanın bu yöndeki kanıtlarını oluşturmuştur. Bu haberlere göre Suriyeli işverenlerin üretim yaptıkları atölyelerin çoğunluğunda da çocuk işçiler yoğun olarak çalıştırılmaktadır. Özellikle plastik, ayakkabı, trikotaj gibi ağır iş kollarında yoğun olarak çocuk işçiliği yaygınlaşmıştır. Yetişkin işçilerle birlikte gün işi görmeyen, izbe atölyelerde, günde 12- 14 saat çalışan çocuk işçiler, genellikle düşük ücret almaktadır. Erken yaştan itibaren kimyasallar ve ağır iş şartlarına maruz kalan çocukların bedenlerinde meslek hastalıklarını kısa sürede görmek mümkündür.³

Antep – 2016

Çocuklar Polis tarafından yıkılmış
evlerinden arda kalan eşyaları topluyor

³ Suriyeli çocuk işçiler eğitim alamıyor, ucuza çalıştırılıyor
www.evrensel.net/haber/283807/suriyeli-cocuk-isci-asansorde-can-verdi

Reuters Suriyeli çocuk işçileri yazdı
www.birgun.net/haber-detay/reuters-suriyeli-cocuk-iscileri-yazdi-121790.html

H&M'den Suriyeli çocuk işçi itirafı
www.birgun.net/haber-detay/h-m-den-suriyeli-cocuk-isci-itirafi-102436.html

BBC Türkçe-Suriyeli çocuk işçi: Ders zordu ama iş daha zor
www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160209_suriyeli_cocuk_isci

Ebeveynler iş bulamayınca, çocuklar çalışıyor
www.dw.com/tr/ebeveynler-is-bulamayinca-cocuklar-calisiyor/a-19068094

Alan çalışması esnasında görüşme yapılan hemen hemen bütün Dom çocukların eğitim olanaklarından hiçbir biçimde yararlanamadığı tespit edilmiştir. Özellikle çocukların sürekli hareket hâlinde yaşamak zorunda olan bir topluluğun üyesi olmaları ve yerleşim yerlerini sık sık değiştirmek zorunda kalmaları ve kendilerine yönelik önyargılar bu durumun en önemli nedenidir.

Görüşülen dokuz yaşındaki bir çocuk bunu kısaca özetlemiştir:

“Okula gidersek bizi dışlarlar. Zaten hiç yerimizde durmuyoruz, sürekli yer değiştiriyoruz. Burada çalışıyorum. O yüzden annem göndermiyor.”

Aileler Dom etnik kimliklerinden dolayı çocuklarının hem Suriyeli diğer gruplar hem de Türk çocukları tarafından ayrımcılığa uğrayacaklarını düşünmektedirler. Oysa çadırlarda yaşayan ve hareket hâlinde olan bu göçmen çocukları konakladıkları yerlerdeki kamu okullarına kimlik ve ikamet yerlerine bakılmaksızın yönlendirmek gerekmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) 2014/21 No'lu Genelgesi'ne⁴ göre, Suriyeli çocukların kendilerine verilen Geçici Koruma Kimlik Belgesi ile herhangi bir devlet okuluna kayıt yaptırmaları mümkündür (MEB, 2014). Yine barınma yerleri sabit olduğunda eğitime erişimi engelleyen ulaşım sorunu da servis hizmetiyle çözülebilir. Ayrıca hem eğitimci hem çocuklara hem de ailelere yönelik önyargının ortadan kaldırılmasıyla ilgili eğitim çalışmaları yapılabilir. Çadırlarda yaşayan ve okula gitmeyen çocuklarla ilgili en önemli sorunlardan biri de bu çocuklarla ilgili veri ve bilgi eksikliğidir. Ailelerin anlatımlarına göre hiçbir kamu görevlisi bu çocukların eğitim sorunuyla ilgili kendilerinden bilgi istememiştir. Görüşmelerde özellikle çocukların Türkçe öğrenmeye meraklı olduğu gözlenmiştir. Ayrıca kamu kurumları, sivil toplum kuruluşlarıyla Dom grupları arasında hemen hemen hiç iletişim olmadığı görülmüştür. Bu göçmenlerin yapılan yardımlar, eğitim faaliyetleri, temel haklar konusunda hiçbir şekilde bilgilendirilmediği anlaşılmaktadır.⁵

Yerel Toplumla İlişkiler ve Dışlanma

Dom göçmenler daha çok çalıştıkları, yardım ve iş aramaya çıktıklarında yerel toplumla temas kurmaktadır. Domların yoğunluklu oldukları kentler Hatay, Kilis, Osmaniye, Adana, Mersin, Gaziantep, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Adıyaman, Mardin, Batman, Diyarbakır, İzmir, Kayseri ve Konya'dır. Haber incelemesi ve alan araştırması görüşmelerinde, bu grupların yaşadıkları ve/veya çalışmak için gittikleri yerleri sayarken ya da akrabaları ve diğer tanıdıklarının yaşadığı illeri belirtirken bu iller dışında da başka illerde yaşamış oldukları tespit edilmiştir. Bu iller İstanbul, Ankara, Antalya,

⁴ Yabancılar yönelik eğitim - öğretim hizmetleri genelgesi
kayapinar.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/31103130_genelge.pdf

⁵ UNICEF: Suriyeli Çocuklar Okula Gitmeli İşe Değil
bianet bianet.org/bianet/cocuk/175760-unicef-suriyeli-cocuklar-okula-gitmeli-ise-degil

Denizli, Bursa, Kocaeli, Van, Şırnak, Elazığ, Malatya, Nevşehir, Aksaray, Sivas ve Kırıkkale'dir. Bu topluluklar göç ettikleri illerde; çadırlarda yaşayan göçebeler, kentlerin varoşlarında yaşayanlar, kentlerdeki Roman ya da Dom mahallerinde kiralık evlerde ya da çadırdaki yaşayanlar, kendi kurdukları kayıtsız çadır kamplarında yaşayanlar, kentsel dönüşümün yaşandığı bölgelerde boşaltılan ya da yarı yıkılan evlerde kalanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ankara Dikmen Vadisi, İstanbul Fikirtepe ve Tarlaabaşı, İzmir Kadife Kale bunlardan birkaçıdır.

Domların komşularıyla ilişkilerine bakıldığında kendileri gibi toplulukların yaşadığı yerlerde yaşıyorlarsa önemli sorunlar yaşanmadığı görülmektedir. Hatta Suriyeli sığınmacılar içerisinde toplumsal uyumun en fazla olduğu gruplardan birinin Dom toplulukları olduğu söylenebilir. Domlar arasında büyük bir uyum bulunmaktadır. Yer yer gruplar arası evlilikler, ortak işler yapma, birçok ailenin mevsimlik işlere birlikte gittiği görülmektedir.

Sorun daha çok Dom olmayan yerel toplum ve kolluk güçleriyle yaşanmaktadır. Özellikle çadırlarda yaşayan gruplar yakınlarındaki yerleşik toplum tarafından sık sık şikâyet edilmektedir. Yaşam alanlarının yakınında bu insanların bulunması istenmemektedir. Şikâyet edildiğinde zabıta, polis ya da jandarma Domların çadırlarını başka bir yere taşımalarını istemekte, taşınmadıkları takdirde çadırlarını zorla yıkmakta ve o yöreden gitmeleri konusunda uyarmaktadırlar. Daha küçük kasaba ve ilçelerde özellikle yerel yönetimler bu grupların kendi belediye sınırlarının dışına çıkarılmasını istemektedir. Bu tür durumlarda çadırları yıkmakta, yakılmakta ya da eşyalar toplatılıp zabıta tarafından götürülmektedir. Sınır köy ve kasabalarda Domların bizzat götürülüp sınır dışı edildiğini söyleyen topluluk üyeleri ve kolluk görevlileriyle sık sık karşılaşmışır.⁶

Bunun yanı sıra sivil toplum kuruluşları ve diğer insani yardım kurumlarının Domlara yaptıkları ya da yapacakları yardımlar onları sokakta yaşamayı özendirceği gerekçesiyle konuyla ilgili yetkililerce engellenmektedir. Derme çatma çadırlarda yaşayan, sokaklarda yardım toplayan ya da çalışan Domlar, yerel toplum şikâyetleri gerekçe gösterilerek kolluk kuvvetlerinin müdahaleleriyle karşı karşıya kalmaktadır.⁷

Dilenci Genelgesi; Bunları Biz de İstemiyoruz!

Türk basınında Dom göçmenlerin *"Suriyeli dilenciler"* ya da *"Suriyeli Çingeneler"* başlıklı haberlerle gündeme getirilmesi bu topluluğun zorlu hayat koşullarını daha da zor hâle getirmektedir. İçinde bulundukları durumun Domların kendi tercihleri ve hayat tarzı gibi sunulduğu bir üslûpla yazılan haberler Dom göçmenlerin maruz kaldıkları sosyal dışlanma ve ayrımcılığın daha da körüklenmesine neden olmaktadır.

⁶ Suriyeli Ve Çingeneler Karmaşık Yaşıyor
www.urfahaber24.com/sanliurfa/suriyeli-ve-cingeneler-karmasik-yasiyor-h17131.html

⁷ Ankara'da çadırdaki yaşayan Suriyeliler güçlükle tahliye edildi
www.ihh.com.tr/video-ankarada-cadirda-yasayan-suriyeliler-guclukle-tahliye-edildi-78787/

Zaman zaman Türkiye’de yükselen Suriyeli karşıtı tepkiler, özellikle bazı medya ve basın yayın organlarında çıkan haberlerin de desteğiyle, bu topluluğa doğru yönlendirilmektedir. Ne yazık ki, Suriyeli göçmen temsilcilerinin de içinde olduğu birçok kişinin medyaya, *“Bunlar Çingene, bunlar Suriye’de de dileniyorlardı, bunları biz de istemiyoruz, bunlar Arap değil”* gibi demeçler vermesi toplum ve kolluk güçlerini bu topluluğa karşı hâle getirmektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 25.07.2014 tarih ve 48952707/205/000 sayılı yazısı ve Emniyet Genel Müdürlüğü’nün 25.07.2014 tarih ve 313111769.4976(91244) sayılı 46 No’lu Genelgesi’nde⁸, *“Suriyeli yabancılardan gerek suça karışmış olanlar, gerekse diğer nedenlerle kamu düzeni ve kamu güvenliğine tehdit oluşturduğu değerlendirilenler ile uyarılara rağmen dilencilik, sokakta yaşama vb. faaliyetlerde bulunanların, Valilikler tarafından Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı bünyesinde hizmet veren barınma merkezlerine kolluk refakatinde sevk edilmesi hususlarını düzenlemektedir.*” denmektedir. Bu genelge kamuoyunca *Suriyeli Dilenci Genelgesi* olarak bilinmekte, Suriye’den gelen Çingene topluluklarının (Dom göçmenler) ayrımcılığa ve kötü muameleye maruz kalınmasına neden olmaktadır (Tarlan, K.V., 2014).

Genelge 81 ilin yetkili birimlerine gönderilmiş ve kolluk güçleri sokaklarda ve kendi imkânlarıyla kurdukları çadırlarda yaşayan tüm Suriyeli sığınmacılara iki seçenek sunmuştur: kamplara yerleşmek ya da ev kiralamak. Üçüncü seçenek olarak da Suriye’ye

⁸ Dilenen Suriyeliler Osmaniye’deki kampa gönderdik
mus.goc.gov.tr/tr/news/suriyeli-dilencileri-kamplara-gonderdik

Organize işler
www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/organize-isler

Syria’s most hated refugees find sanctuary in an Istanbul ghetto
www.theguardian.com/cities/2016/jun/02/syrias-gypsy-refugees-sanctuary-istanbul-turkey-ghetto-how-long-will-last?CMP=share_btn_tw

The forgotten children of Turkey’s Syrian refugee crisis
www.thenational.ae/world/middle-east/the-forgotten-children-of-turkeys-syrian-refugee-crisis

Some of Syria’s most marginalized people don’t even feel safe in refugee camps
www.pri.org/stories/2015-10-21/some-syrias-most-marginalized-people-dont-even-feel-safe-refugee-camps

Suriyeli Ve Çingeneler Karmaşık Yaşıyor
www.urfahaber24.com/sanliurfa/suriyeli-ve-cingeneler-karmasik-yasiyor-h17131.html

Aydın’da dilencilikle mücadele eylem planı uygulamaya konuldu
www.haberturk.com/yerel-haberler/haber/47201131-aydinda-dilencilikle-mucadele-eylem-planı-uygulamaya-konuldu

İstanbul’un göbeğinde Suriyeli avı
www.cumhuriyet.com.tr/m/haber/turkiye/531945/istanbul_un_gobeginde_Suriyeli_avi.html

Geçici Koruma Kapsamında Suriyelilerle İlgili Çalışmalarımız
www.goc.gov.tr/files/files/gecici_koruma_alanında_yapılan_calismalarımız_ek3(1).pdf

Bursa’da Suriyeli mültecilere operasyon!
m.bursadabugun.com/haber/bursa-da-suriyeli-multecilere-operasyon-614993.html

Türkiye’de Yaşayan Suriyeliler, ‘Suriyeli Dilenciler’den Rahatsız
www.haberler.com/turkiye-de-yasayan-suriyeliler-suriyeli-dilenciler-7979462-haberi/

Onlar Suriyeli değil çingene çadırı
www.antalyakorfez.com/guncel/16300/2/onlarsuriyelidegilcingenecadiri

Arap Turistlerin en çok rahatsız olduğu Suriyeli dilenciler sorunu nasıl çözülecek?
www.gunebakis.com.tr/haber/104656/arap-turistlerin-en-cok-rahatsiz-oldugu-suriyeli-dilenciler-sorunu-nasil-cozulecek.html

dönmeleri söylenmiştir. Aslında bu genelgeyle doğrudan Domlar hedef alınmıştır. Birçok ilin valisi, bu genelgeyi sıkı bir şekilde uygulamış, kolluk kuvvetlerini görevlendirmiştir. Bazı illerde ve ilçelerde nerdeyse bir süre avı başlatılmıştır. Sokakta yardım toplayan çocuklar, ailelerinden habersiz kamplara gönderilmiştir. AFAD denetimindeki kamplara gitmek istemeyen kişi ve gruplar yerlerinden edilmiş, bazı topluluklar Suriye'ye savaşın içine dönmek zorunda kalmıştır. Bu genelgeyle birlikte kolluk güçleri zaman zaman Dom göçmenleri keyfi bir şekilde Suriye'ye geri göndermiştir. Belli dönemlerde bu topluluk üyelerinin sokaklardan toplanıp kamplara gönderildiği, bu haksız duruma maruz kalanların seslerini duyuramadığı birçok örneğe basında ve alan görüşmelerinde rastlanmıştır. Alan araştırması süresince kolluk güçlerinin Dom ailelerinin bazı üyelerini, özellikle de kadın ve çocukları onların kendi isteği dışında kampa götürdüğü, aylarca bu kamplarda tutuldukları vakalar dile getirilmiştir. Osmaniye Düziçi Geçici Barınma Merkezi'nde çok sayıda Dom üyesinin aylarca tutulduğu, dertlerini kimseye anlatamadıkları, orada çaresizce bekledikleri ifade edilmiştir. Kamu yöneticileri söz konusu genelgeyi ileri sürüp, bu kampın Domlar için daha iyi koşulları olduğunu belirtmektedirler.

Osmaniye Düziçi Geçici Barınma Merkezi'ne yaklaşık beş ay kalan bir Dom erkek yaşadıklarını şöyle anlatmıştır:

“Ben ailemle birlikte Bursa’da bir çiftlikte çalışıyordum. Dört çocuğum, eşim ve ben yaklaşık bir yıl çiftlikte çalıştık. Oğullarım çoban olarak, biz de diğer tarla işlerinde çalışıyorduk. Bir gece jandarma gelip bizi aldı. Bir hafta Bursa’da kaldık. Bu arada 13 ve 16 yaşındaki oğullarım çoban oldukları için hayvanları otlatmada olduklarından onları bulamadılar. Beni, kızlarımı ve eşimi alıp Osmaniye’ye gönderdiler. Beş ay boyunca kampta kaldık, kimseye derdimizi anlatamadık. Bizi kamptan dışarı bırakmıyorlardı. İzin isteyip dışarı çıkmak istediğimizde çocuklarımızı kampta rehin tutuyorlardı. Aylarca orada hiçbir şey yapmadan bekledik. Bize yemek veriyorlardı. İnanın hapishaneden beterdi bizim için. Hiçbir şey yapmadan insan nasıl gün boyunca oturur. Yaklaşık 600 kişi değişik şehirlerden toplanıp buraya getirilmiş. Buraya hırsızların, dilencilerin, Çingenelerin kampı diyorlar. Biz Bursa’da iş bulmuş, iyi kötü geçimimizi sağlıyorduk. Evimizi dağıttılar. İki çocuğum orada kaldı, onları aylarca göremedik,”

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi tarafından Aralık 2014’te yayımlanan *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum* başlıklı raporda Suriyelilerin en çok rahatsız oldukları hususlardan birisinin Türkiye’nin gündeminde olan *“Suriyeli dilenciler”* olduğu belirtilmektedir. Suriyeliler, bu dilencilerin Türkiye’ye geldikten sonra yoksullaşan kişiler değil, Suriye’de de dilencilik yapan *“Dom toplulukları”*, *“profesyonel dilenci”* grupları olduklarını iddia etmişlerdir. Rapordaki bu bakış tüm ülkelerde olduğu

gibi Suriye’de de Dom topluluklarına yönelik önyargının en önemli göstergesidir. Suriye’de hem savaş öncesi hem de savaş sonrasında Türkiye’ye sığınmalar bile ayrımcılığa uğrayan bu göçmen grupların Haziran 2014’te yayınlanan genelgeyle toplanarak kamplara götürülmesiyle ilgili aynı raporda şu sözlerle yer verilmiştir (Erdoğan, M. M., 2014);

‘Bilindiği üzere Haziran 2014’ten sonra dilencilerin toplanması ve kamplara yerleştirilmesi politikası, konuyla ilgili görünür bir rahatlama sağlamış olsa da, dilencilik hususu hem güvenlik boyutu hem de Suriyelilerin hepsinin “üzerine yapışan” bir algı unsuru olarak ciddiyetle ele alınması gereken bir husustur. Ötekileştirmeyi, aşışlamayı, nefreti, düşmanlığı da tetikleyen dilencilik konusunda ciddi önlemlerin daha da katı biçimde uygulanması talebi oldukça yaygındır.’

Raporda kamplara götürülmelerinin dışında daha ciddi ve katı yaptırımlar uygulanmasının nefreti önleyecek bir önlem olacağı görüşüne yer verilmiştir. Oysa *dilenci* diye toplanıp sınıra ya da sınırdaki kamplara götürülen bu grupların kamplarda da kendilerine diğer Suriyeli gruplar tarafından etnik kimlikleri nedeniyle ayrımcılığa uğradıkları ve bu yüzden kamplarda kalmak istemedikleri göz ardı edilmiştir. Yine Domların tamamının dilencilik yaptıkları gibi bir yargı bu grupların Suriye’den gelen diğer gruplar gibi eşit haklar elde etmesi için mücadele etme gerçeğinin de önündeki en büyük engeldir. Bu topluluğa kamplara gönderildikten sonra orada farklı gruplar tarafından sadece etnik kimlikleri nedeniyle baskı uygulaması, bu grupların kamplarda kalmak istememeleri ve göçebe hayatı seçmek zorunda kalmalarının en önemli nedenidir.

Bütün bu nedenlerden dolayı zaman zaman yer değiştirmek zorunda kalsalar dahi hayatta kalabilmek ve varlıklarını sürdürebilmek için şehir şehir, kasaba kasaba kendi gelenek ve göreneklerinden taviz vermeden yaşamayı sürdürmeye çalışmaktadırlar. Hangi kimliğe, kültüre, dile ve dine sahip olursa olsun her topluluk barınma ve yaşama hakkına sahiptir. Bu temel hakları elde etmek Türkiye’ye sığınan Suriyeli Domlar için neredeyse “ölüm-kalım” mücadelesine dönüşmüştür. Kendilerine yönelik önyargı, dışlanma, ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı birçok yoksul göçmen şehrin en ücra, en uzak yerlerinde en azından “suya” erişebilecekleri kadar şehre yakın yaşamakta ancak yine de suya muhtaç durumda kalmaktadırlar. Yaşadıkları çadırların tuvalet ve banyosu olmadığı için sağlık açısından yüksek riskler bulunmaktadır. Çadırlarda birkaç ailenin bir arada kaldığı ve sayının 5-10 kişi arasında olduğu tespit edilmiştir. Kolluk kuvvetlerinin “çevredekilerin rahatsızlığını” gerekçe göstererek çadırdaki yaşayanların sürekli yer değiştirmelerini istemeleri bu grupların sağlık hizmetlerine erişimi engellediğinden çeşitli bulaşıcı hastalıklara yakalanmaları açısından büyük risk taşımaktadır. Topluluklar sürekli başka topluluklarla temas ettiklerinden kızamık gibi bulaşıcı hastalıkların bulaşması ve taşınmasına da sebep olmaktadır. Sürekli yer değiştiren gruplar Geçici Koruma Kimlik Belgesi’ni aldıkları ilden başka yere gittiklerinde sağlık hizmeti almakta zorluklar yaşamaktadır.

Dom Kadınları; Ayrımcılık Önce Kimliğe Sonra Cinsiyete

Göç nedeniyle zaman zaman kadınlar iş bulamayan erkeklerin yerine evlerin geçim yükünü omuzlamaktadırlar. Özellikle savaşta eşini kaybetmiş kadınlar, çocuklarının ve evin gereksinimleri için çalışmaya başlamaktadırlar.

Göçmen bir kadın ve çocukları sığındıkları yoksul mahallede iş arama sürecini anlatırken, yaşama çabasını ve çaresizliğini, karanlığın içinden ışığa tutunabilmenin ancak kendi elleriyle olacağını şöyle ifade etmiştir;

“

“Kadın başıma iş istemek için, kapısına gittiğim erkeklere göre ben sadece muhtaç bir kadıyım, onlara göre “yoksulluk, yoksunluğu getirir”, ama ben çalışmak ve emeğimin karşılığını almak istiyorum. Bedenimi değil, emeğimi ona sunuyorum. Ve karşılığında çocuklarımın ekmeğini istiyorum, çünkü insanca yaşayacaksam başka çarem yok.”

Emek göçü tarihinde göçmen kadınlar en korunmasız, kötü koşullarda, vasıfsız işlerde en düşük ücrete çalışmışlardır. Özellikle emek yoğun sektörlerde erkeklerin yerini kadın işçiler almaktadır. Tarım işçiliği, mevsimlik tarımsal işler, gündelik işler ve ev içi işlerde göçmen kadın işçiler yoğun olarak çalıştırılmaktadır. Kadın, göçmen, farklı bir etnik grupta ve işçi sınıfına ait olmaları emeklerinin her anlamda sömürülmesini attırmıştır. Böylece göçmen işçi kadın, göçmen olarak yerli işçi kadın karşısında, kadın olarak erkek göçmen karşısında, işçi olarak vasıflı göçmen işçi karşısında dezavantajlı konumdadır. Çalışan göçmen kadınlar, erkeklere göre, yaklaşık olarak yüzde 40 daha düşük ücret almaktadır (Toksöz, G., 2004).

Araştırma boyunca yapılan yüz yüze görüşmelerde yukarıda değinilen bulguyla karşılaşılmış, çalışan kadınların ücretlerinin erkeklere göre yaklaşık yüzde 30-40 daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Kadın ve çocuk emeğinin daha ucuz olması nedeniyle, özellikle tarımsal alanlarda erkeklerden çok kadınların çalıştırıldığı görülmüştür.

Kadınlara yönelik yerel toplumun önyargılı yaklaşımı kadınların günlük hayatlarına da yansımaktadır. Göçmen kadınlar istismarı hem sokakta hem de günlük alışverişlerini yaparken yaşamaktadırlar. Yerel kadınların bir kısmının kendileriyle dayanışma yerine kendilerini rakip gördükleri ifade edilmiştir. Adana’da mevsimlik tarım işçisi olarak ça-

Gaziantep 2013
Suriye'den yeni gelmiş Dom bir anne ve çocuğu

lışan 45 yaşlarındaki Türkiyeli bir kadının Suriyeliler hakkında söylediği şu sözler bu görüşü kısmen desteklemektedir.

“Suriyelileri sormayın, onlar gitsinler ülkelerine, onlar geldi biz aç kaldık. Kadınlar kocalarımızı elimizden alıyor. Kapalıdır, ama çarşıaflarının altında hep gece kıyafetleri var. Bize diyorlar ki, siz lahana gibi giyiniyorsunuz üst üste. Perdeleri kapatıyor, iç çamaşırlarıyla dolaşıyorlar evde. Gitsinler artık. Geziyorlar durmadan.”

Suriyeli göçmen kadınlara karşı toplumdaki bu algı sıra Dom kadınlara geldiğinde etnik köken, kimlik ve cinsiyetleri üzerinden daha da artmaktadır. Basında çıkan *Suriyeli Çingene* ve *Suriyeli dilenci* haberlerinin çoğunda kadın fotoğrafları ve görselleri kullanılmaktadır. Sokağa çıkıp yardım toplamak zorunda kalan kadınlar her türlü istismara, cinsel şiddet ve tacize açık hâle gelmektedir. Özellikle kız çocuklarının sokakta yardım toplama esnasında cinsel saldırıya uğradıklarına dair vakalar, kadın örgütleri tarafından tespit edilip yargıya intikal ettirilmiştir.⁹

⁹ Suriyeli Kız Çocuklarına Yönelik Cinsel Sömürüye Karşı Kampanya
bianet.bianet.org/bianet/cocuk/163224-suriyeli-kiz-cocuklarina-yonelik-cinsel-somuruye-karsi-kampanya
İzmir’de bir kafede 9 yaşındaki Suriyeli çocuğa cinsel istismar!
www.birgun.net/haber-detay/izmir-de-bir-kafede-9-yasindaki-suriyeli-cocuga-cinsel-istismar-107848.html
Suriyeli dilenci kızlar tacize maruz kalıyor!
www.urfanatik.com/yerel/suriyeli-dilenci-kizlar-tacize-maruz-kaliyor-h38385.html

*“Suriye’den dört yıl önce geldim. Babam savaşta bombardı-
manda öldü. Sınırdan geçerken çok bekledik. İzin vermediler,
orada çadır kurup bekledik, bir ay sonra, nedense izin verdiler
bize de... İmam Keskin’de çadır kurduk, çok zaman geçmedi,
Diyarbakır’a gittik. Diyarbakır’da iş yoktu. Orada da çatışmalar
vardı. Sur içinde bir evde kaldık. Oradan da bizi çıkardılar, çün-
kü çatışmalar başladı, Suriye Halep gibi her gün bomba sesleri
geliyordu. Biz de çıkıp tekrar buraya Urfa’ya geldik. Çadırdaki ka-
lıyoruz... İş yok, ancak gidip sokakta yardım topluyoruz, onunla
karnımızı doyuruyoruz... Bizim erkeklere iş yok...”*

Cinsiyet

Kadın

Yaş

25

Doğum yeri

Halep

Medeni durumu

Evli

Çocuk sayısı

2

Ailedeki kişi sayısı

9

Konuştugu diller

Arapça, Domari, Türkçe

Kendisini nasıl tanımlıyor (Etnik)

Dom

Eğitim durumu

Yok

İstihdam ve İşsizlik

Dom topluluklarının geleneksel meslekleri olan dişçilik, müzisyenlik, çerçilik, nalbantlık, demircilik, kalaycılık, kalburculuk, sepetçilik, tüfek tamirciliği, yük hayvanları için koşum yapımı, yabani kuş avcılığı gibi mesleklerin büyük bir kısmı günümüzde geçerliliğini yitirmiştir. Bu durum Domlar için iş alanlarının daralması anlamına gelmektedir. Birçok topluluk bu mesleklerin daha gelişmiş alanlarına yönelse de, yani demirci topluluklar bugün inşaatlarda soğuk ya da sıcak demir işleri yapsa da, büyük ölçüde farklı mesleklerle yöneliş olmuştur. Geleneksel dişçilik gibi hijyen ve uzmanlığın gerektirdiği meslekler ise Türkiye gibi birçok ülkede yasaklanmıştır. Türkiye’de bu işi daha önce yapanlar şartların gerekliliğiyle diş teknisyeni ya da diş atölyelerinde kalifiye eleman olarak iş bulabilmektedir. Bir kısım Dom dişçi ise Türkiye dışında Ortadoğu ülkelerine gidip bu mesleklerini orada yapmayı sürdürmektedir.

Urfa 2016 - Suriyeli Domlar “horoz dövüşü” yapıyorlar

“Biz Türkiye’ye gelmeden önce Kobani, Rakka ve buranın köylerinde, tarlalarda mevsimlik işçilik yapıyorduk, göçebe olarak yaşıyorduk. Suriye iç savaşı başladıktan sonra Rakka ve çevresinde şiddetli çatışmalardan kaçıp önce Kobane’ye sığındık. Yaklaşık bir yıl burada kaldık daha sonra, iş ve yiyecek azlığı ve IŞİD’in saldırılarından dolayı Türkiye’ye sığındık. Akrabaların bir kısmı Suriye’de kaldı, bir kısmı Irak’taki akrabalarının yanına sığındı. Biz Urfa’dan geçtik sonra Mardin’e gittik. Orada akrabalarımız vardı, onların mahallelerine yerleştik. Onlarla birlikte mevsimlik işçilik için Adana’ya geldik. İş yok, ancak, kadın ve çocuklar az da olsa iş buluyor, o da haftada birkaç gün oluyor. Erkekler çalışmıyor, onlara iş vermiyorlar. Çok sıcak buralar, komşular bizi burada da istemiyor. Derman niyetine istesek bir parça buz vermezler...”

Cinsiyet

Kadın

Yaş

23

Doğum yeri

Kobane

Medeni durumu

Evli

Çocuk sayısı

2

Ailedeki kişi sayısı

12

Konuştuğu diller

Arapça, Domari, Kürtçe

Kendisini nasıl tanımlıyor (Etnik)

Dom

Eğitim durumu

Yok

Müziyenlik yapan, özellikle davul-zurna, klarnet çalan gruplar ise, bu enstrümanlara ek olarak diğer orkestra enstrümanları, vurmali ve ritim, bağlama gibi müzik aletlerini çalmaya başlamış, düğünlerde ve düğün salonlarında bu becerilerini icra etmeye devam etmişlerdir. Ne var ki Dom topluluğunun çoğunluğu artık geleneksel mesleklerini yapamaz konumdadır. Kırsal alanda yaşayanlar günlük ya da mevsimlik tarım işçiliği yapmakta, şehirlerde yaşayanlarsa hurda ve atık toplayıcılığı, hamallık, inşaat işçiliği ve seyyar satıcılıkla uğraşmaktadırlar. Araştırma kapsamında görüşülen Domların büyük bir çoğunluğu hurda atık toplayıcılığı, mevsimlik tarım işçiliği, hamallık, tarla ve bahçe temizliği, inşaat işleri gibi işler yaptığını beyan etmiştir.

Antakya - 2006
Müziyen bir Dom grubu

Geleneksel mesleği müziyenlik ve dışçılık olan gruplarda işsizlik oranı oldukça yüksektir. Bu topluluklar daha çok yardım toplayarak hayatlarını idame ettirmektedir.

Dom toplulukları bugün Şanlıurfa, Gaziantep, Adana ve Mersin illerinde; tarım işçiliği, inşaat işçiliği, hamallık gibi günlük işlerde ve hurda atık toplayıcılığı yapmaktadır. Çingene oldukları bilindiğinde genellikle iş verilmemekte verilmiş işlerine son verilmektedir. Mevsimlik tarım işçiliği yapanlara da işçi açığı veya hasat gecikmesi gibi zorunlu durumlarda iş verilmektedir.

Bu toplulukların karşılaştıkları diğer sorun da özellikle mahallelerde yaşayan ve günlük işçilik ya da seyyar satıcılık yapanların kolluk kuvvetleriyle yaşadıkları sıkıntılardır. Alan çalışmasındaki bir görüşmede; Suriye'de de yaptığı tırnak makası, küçük bıçak, araba süsleri, el fenerleri gibi taşınabilir hırdavat satıcılığı yapan bir Dom erkek, büyük bir çantaya doldurduğu bu eşyaları daha çok nakliyeciler, kamyoncu ve araba tamircilerinin bulunduğu küçük sanayi bölgelerinde sattığını, ama sık sık eşyalarına el konulduğunu ifade etmiştir. Bu olaya benzer bir olay da Abdal grubuyla yapılan görüşmede dile getirilmiştir. Görüşme yapılan kişi Kuran'dan ayetlerin basılı kartlar sattığını, zabitanın kartlarına el koyduğunu belirtmiştir.

Geçici koruma kapsamındaki yabancıların iş gücü piyasasına girmelerini düzenleyen *Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik* Ocak 2016'da yayınlanmıştır. Alan çalışması süresince bu yönetmelik kapsamında çalışan topluluk üyesine rastlanmadığı gibi, bu yönetmelik ve mevzuattan haberdar olan Doma da rastlanmamıştır. Yönetmeliğin 5. maddesi; *“Çalışma izni ve çalışma izni muafiyeti başvurusu”* başlığı altında; *“Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılar, çalışma izni muafiyeti kapsamındadır. Çalışma izni muafiyeti başvuruları, geçici koruma sağlanan il valiliğine yapılır. Bu başvurular, ilgili valilik tarafından Bakanlığa bildirilir.”* hükmünü getirmektedir. Suriye'den gelen Dom göçmenler büyük bir çoğunlukla bu kapsamdaki işlerde çalıştıkları için çalışma izni zorunluluğu olmamakla birlikte *“çalışma izni muafiyeti”* konusunda da henüz bir işlem yapılmamaktadır.¹⁰

Kamu Hizmetlerine Erişimeme Hali

Görüşme yapılan Dom göçmenlerin hemen hemen tamamı öncelikle sağlık, eğitim ve sosyal yardımlar gibi kamusal hizmetlere ulaşmak konusunda zorluk çektiklerini belirtmişlerdir. Göçmenlere yönelik temel haklar konusunda bilgilerinin olmadığı gözlemlenmiş ve bu konuda hiçbir kamu kurumundan destek görmedikleri ifade edilmiştir. Türkçe bilmedikleri için kamu hizmetlerine erişimde sıkıntı yaşamaktadırlar. Adana'da bir mahalle muhtarının Dom göçmenleri istemediği ve bu nedenle kamu hizmetleri konusunda bilgilendirme yapmadığı gözlenmiştir. Göçmen ve göç mevzuatı ve uygulamaları konusunda büyük bir bilgi eksikliği görülmektedir. İkamet, kayıt, yabancı tanıtım belgesi, yabancıların çalışma izni mevzuatına dair bilgi eksikliğine sıkça rastlanılmaktadır. Göçmenlerle ilgili çalışan bilgilendirme merkezleri bu topluluklara ulaşamamaktadır. Özellikle zorla sınır dışı edilme, kampa gönderilme gibi durumların fiiliyatta gerçekleşmemesi için topluluk üyeleri bilgilendirilmelidir. Ayrıca araştırmanın yapıldığı dönemde gündeme gelen ve kamuoyunca çok tartışılan *Suriyelilere vatandaşlık* konusunda Domların hiçbir umutlarının olmadığı, bu konuda en son vatandaşlığa kabul edilecek grupların başında gelecekleri ifade edilmiştir. Bu konuyla ilgili 55 yaşlarında bir Dom şunları söylemiştir.

“Cumhurbaşkanının Suriyelileri vatandaş yapacağım demesi, Türkiye’de bize olan nefreti artırdı. Ama biz cumhurbaşkanının bizim gibi çadırlarda yaşayanlardan söz etmediğini biliyoruz. Bizi vatandaş yapmazlar, biz de zaten istemiyoruz, savaş bitsin hemen döneceğiz. Bizi vatandaş yapmak isteseler, oradan oraya sürmezler. Dedim ya, istemiyoruz, savaş bitsin bir dakika durmayız.”

¹⁰ Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik
www.goc.gov.tr/files/files/gecici_koruma_saglanan_yabancilarin_calisma_izinlerine_dair_yonetmelik.pdf
Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi
www.calismaizni.gov.tr/media/1035/gkkuygulama.pdf

Sivil Toplum Ne Diyor?

BÖLÜM 5

Araştırma kapsamında olan Şanlıurfa, Gaziantep, Adana ve Mersin illeri Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı iller arasında yer almaktadır. Bu nedenle bu iller, göçmenler ve göçmenlerle ilgili çalışan çok sayıda ulusal ve uluslararası STK, kurum ve kuruluşa ev sahipliği yapmaktadır. Bu kurumlar yaklaşık beş yıldır Suriyeli göçmenlere çeşitli yardımlar yapmakta, eğitim başta olmak üzere birçok alanda hizmet vermektedirler. Alan çalışması ve beş yıllık gözlemler bu kurumların Suriyeli Dom göçmenlerle ilgili neredeyse hiç bilgi sahibi olmadığını göstermektedir. Saha çalışması boyunca görüşülen kurum temsilcileri genel olarak Suriyeli göçmenlere yardım ettiklerini, ama Dom toplumuyla ilgili hiçbir şey bilmediklerini ifade etmişlerdir. Suriyeli Dom göçmenlerle ilgili çalışan sınırlı sayıda STK ve kurumun görüşleri ise;

Kırkayak Kültür Derneği

Faaliyetlerini Gaziantep'te iki merkezde sürdüren dernek bir yanda kültür, sanat alanında çalışmalar yaparken diğer yandan da göç, göçmenler gibi toplumsal alanlarda da çalışmalar yapmaktadır. Kırkayak Kültür, Dom toplumunun Ortadoğu için bir kültürel zenginlik olduğunu ve diğer toplumların kültür taşıyıcısı olduğu bilinciyle bu konuda çeşitli kültürel ve sosyal faaliyetler yapmaktadır. Bu toplulukların yaşadıkları mahallelerde zaman zaman çocukların eğitimi ve okula devamını desteklemek amacıyla kültür-sanat atölyeleri düzenlemektedir. Örneğin Nisan 2016 ki Film Gösterimi Programı, 8 Nisan Dünya Çingeneler Günü nedeniyle Suriyeli göçmen Domlara adanmış ve tanıttımlarına katkıda bulunmuştur. Dernek, Suriyeli göçmenlerin sorunlarıyla ilgili hak temelli çalışmalar da yapmaktadır. Bu çalışmaların başında Gaziantep'teki Suriyeli göçmenlerle birlikte yaşamayı ve toplumsal uyumu destekleyen çalışmalar gelmektedir. Öte yandan göç, göçmen, mülteci mevzuatıyla ilgili STK ve bu alanda çalışan kurumlarla ortak çalışmalar gerçekleştirmektedir. Dom topluluklarıyla ilgili çalışan dernek uzmanları, ihtiyaçlar temelinde bir haritalandırma çalışması yapmaktadır. Yine Dom gruplarının karşılaştıkları barınma, eğitim, sağlık gibi sorunlarının çözümü için kamu kurumları arasında işbirliğinin geliştirilmesi için hak temelli çalışmalar yapmaktadır. Özellikle Dom grupların kurdukları kamp yerleriyle ilgili izinlerin alınması için STK ve kamu kurumlarını bilgilendirir, bürokratik işlemler ve sürecin hızlandırılması konusunda hizmetler verir. Ayrıca önümüzdeki dönemde, Suriyeli Dom göçmenlerin Türkiye, Ürdün ve Lübnan'da yaşam koşulları, sorunlarının tespiti ve çözümlerini kapsayacak bir çalışma yapmaya başlayacaktır. Bu projenin, Ortadoğu'da yaşayan Dom topluluklarının ve kültürlerinin de tanıtılmasına büyük katkısı olacağı öngörülmektedir.

Türkiye Roman Hakları Forumu (ROMFO)

Üyeleri: Roman Hakları Derneği, İzmir Çağdaş Romanlar Derneği, Sakarya Romanlar Derneği ve İznik Halk Dansları Gençlik Spor Derneği

Türkiye Roman Hakları Forumu (ROMFO) ve Avrupa Roman Hakları Merkezi (ERRC) 2014 yılında düzenlediği "Avrupa ve Türkiye Roman Strateji Planları" başlıklı toplantıya araştırmacı ve Dom uzmanı Kemal VURAL'ı davet etmiştir ve böylelikle "Suriyeli Dom Mülteciler" başlığıyla ilk kez ve çok yakından Domların sorunları dinlenmiştir. Toplantı

sonrasında ROMFO'ya bağılı dernek *"bugün çok daha iyi anladık ki bizler savaşta da barışta da eziliyoruz. Oysa hiçbir zaman savaş istemedik ve hiçbir savaşın tarafı olmadık."* yorumunu yapmıştır. Bu toplantının ardından iki yıl boyunca ROMFO üyeleri bulundukları bölgelerde Dom göçmenlerle karşılaştıkları zaman özellikle kamu kurumlarıyla ilişkileri konusunda aracı olmaya başlamıştır. Özellikle göçmen derneklerine ulaşamayan veya sokakta kalan Dom göçmenlerin sorunları ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Kimliksiz veya kimliği ile ilgili problemleri olanlara yardım edilmiştir. Ayrıca çocukların giysi ihtiyaçları ile ilgili küçük çapta kampanyalar düzenlenmiştir. En önemlisi ROMFO üyeleri 2014-2016 yılları arasında aynı zamanda Romanlardan sorumlu olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağılı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve İnsan Hakları Komisyonu ile *"Romanların sorunları yanı sıra Domlara yönelik dilencilik genelgesinin kaldırılması ve Domların problemlerinin çözülmesine ilişkin"* görüşmeler yapmışlardır. Üyeler önümüzdeki dönemlerde de özellikle kendi bulundukları bölgelerde Dom çocukların eğitimi ve kadınların istihdamı konusunda çalışmalar yapacak ve ilgili kamu kurumların dikkatini bu konuya çekmeye çalışacaklardır.

Davulcular ve Zurnacılar Derneğı

Bileç Davulcu, Dernek Başkanı: *"Gaziantep'te bizim yaşadığımız, Ünalı, Barış, Yeşilova ve diğer mahallelere akrabalarımız olan Suriyeli Abdallar geldiler. Onlara yardım etmek istiyoruz, ama biz Türkiyeli aileler de çok yoksuluz. Gelenler arasında müzisyenler var, ama sokak düğünleri çok azaldığı için biz de geçinemiyoruz. Bu yüzden gelenler iş bulmada sıkıntı yaşıyorlar. Daha çok hurda ve atık toplayarak geçiniyorlar. Büyük bir çoğunluğu da yardım toplayarak geçiniyor. Birkaç aile birleşip ancak bir ev kiralayabiliyor. Çadırda yaşamalarına izin vermiyorlar. Bu yüzden kira veremeyenler iş için göçebe olarak yaşamaya başladı. Kimse yardım etmiyor. Suriyelilere gelen yardımlar bizim aşiretlere verilmiyor. Çocuklar eğitim alamıyor. Zorla yaşamaya çalışıyorlar."*

Gaziantep Abdalları Derneğı

Dernek Başkanı Niyazi Buluter: *"Suriye'de savaş başladığından beri Suriyeli Abdallar Antep'e de geldiler. İçlerinde akrabalarımız da var. Çadırlarda yaşamalarına izin verilmediği için onlara mahallerimizi açtık. Kiralar çok pahalı olduğundan aileler bir arada yaşıyor. Kira ödeyemeyenler de evlerimizin avlularında, sokaktaki boş arsalara kurdukları derme çatma baraka ve çadırlarda barınmaya çalışıyor. Bir kısmı yeniden göçebe oldu, yazın tarlalarda iş bulabilirlerse çalışıyorlar, güzün tekrar dönüyorlar. Kışın da ya hurdacılık yapıyorlar ya da plastik, pet gibi atık topluyorlar. Bir kısmı yardım topluyor. Müzisyenlik yapanlar da var. Kimse onlara yardım etmiyor. Aşiret olduklarını biliyorlar, Suriyeliler de zaten istemiyor bizimkileri. Suriyeli çocukların gittiği okullara ve toplum merkezlerine çocuklarımızı almıyorlar. Ayrımcılık var. Şimdi sorsan kimse ayrımcılık yapıyoruz demez. Ama uygulamada çok açık ayrımcılık var, çünkü bunlara göçebe diyorlar. Bizim Hürriyet mahallesinde, şimdi bile yüz elli hane var, şu anda en az olduğu dönem, çünkü çoğunluğu göçebe olarak dışarıda. Diğer mahallelerle birlikte binlerce aile ediyor. Bu insanlar çok yoksul. Yiyecek, elbise, kışın evlerini ısıtacak yakacak. Yi-*

yeceklerini koruyacak buzdolabı yok. Buralarda onlara yardım eden yok, geçen yıl İzmir'den bir dernek geldi, yakacak verdiler her eve yirmişi torba ancak veriyoruz. Biz de mahalledeki ailelere böldük kimine ev başı onar torba verdik. Sokakta yardım toplayanları, iş arayanları toplayıp Osmaniye AFAD kampına götürüyorlar. Bu insanlar kampta yaşayamaz. "Bizi öldürün, ama kampa götürmeyin" diyorlar. Biz de aracı olduk, onları kamptan çıkarmak için kefil olduk. Otuz kadar aileye kefil olup biz çıkardık. Kamplar onlar için cehennemden farksız, yaşayamaz bizim aşiretler orda. Biraksalar kendi kurdukları çadırlarda yaşar, bir gün aç bir gün tok, idare ederler. Kimseye zararları olmaz bu insanların..."

Tarlabaşı Toplum Merkezi

Ceren Suntekin – Sorumlu Sosyal Hizmet Uzmanı: *Tarlabaşı Toplum Merkezi (TTM) İstanbul'un çok boyutlu dezavantajlı bölgelerinden biridir. Bölge sakinlerinin kent yaşamına eşit katılımını desteklemek için 2006 yılında kurulmuş, hak temelli çalışan bir sivil toplum örgütüdür. Çalışmalarında sanat, eşitlik, katılım ve çok kültürlülüğe yer verir; cinsiyet eşitliğini savunur ve şiddetin her türüne karşıdır.*

Suriye'den gelen Domlarla aslında sokak dışındaki ilk karşılaşmamız 2015 yazında oldu. Tarlabaşı'nda yaşayanlar merkeze gelmeye ve bizden bir şeyler istemeye başladılar. İlk başta Türkçe bilmediklerinden onlarla sadece Kürtçe iletişim gerçekleştirdik.

Tarlabaşı Toplum Merkezi'nin nasıl bir yer olduğunu, bizim ne iş yaptığımızı, merkezin çalışma prensiplerini anlatmamız çok zor oldu. Kendilerini ifade ederken şiddete çok başvuruyorlar, birbirlerine ve çevreye çok zarar veriyorlardı. Merkezden eşya alıp kaçırıyorlar, eşyaları deviriyorlar, ortalığı dağıtıyorlar birbirlerine ve diğer çocuklara çok sert davranıyorlardı. Uzunca bir süre onlarla merkezde "boğuştuk" diyebilirim, fakat onlardan hiç vazgeçmedik. Yaz ayında Kürtçe bilen gönüllülerimizden destek isteyerek onlar için bir atölye planladık. Diğer çocuklar gibi merkezin bir parçası olmak istediklerinin farkındaydık. Tekrar tekrar merkezin çalışma prensibini anlattık. Eylül ayında onlarla haftada iki kez çalışmaya başladık. Atölyeler Türkçe öğrenmeye yönelik olsa da aslında oyun, sanat aktivitesi, motor becerilerini geliştirecek kalem, makas tutma, yazı yazma, oyun hamurlarından heykeller yapma gibi temel eğitimleri kapsıyordu. Bu çalışmalar altı ay boyunca düzenli sürdü. Atölyeyi yaş grubuna göre ikiye ayırarak daha özel ihtiyaçlara yönelerek çalıştık. İlkbahar döneminde çocuklarda şiddet davranışlarında inanılmaz değişiklikler oldu. Çalışma saatleri konusunda çok özenlilerdi. Tarlabaşı'ndaki ilkokulda öğretmen olan ve Kürtçe bilen başka bir gönüllü ile çalışmalara devam etmeye başladık. İlkokul öğretmeni ile çalışmalar çok daha verimli olmaya başladı. Temmuz ayına kadar Dom çocuklarla çalışmalar, temel okuma yazma becerileri ve okul öncesi çalışmaları kapsayacak şekilde toplam dört gönüllü ile sürdü. Bu süre zarfında yaşlar 7- 14 arası yaklaşık 50 çocuk faaliyetlere katıldı.

- *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politikalar Merkezi ile 2016-2017 yıllarında Domlara yönelik aile ziyaretleri ve Tarlabaşı'ndaki demografik yapılarla ilişkin araştırma yapıldı.*

- Sürekli bir göç dalgası olduğundan sayılar zaman zaman düştü zaman zaman yükseldi.
- Mayıs ayında kolluk kuvvetleri baskını ile dilendirilen çocuklar aileleri ile evlerinden alınarak önce Pendik'teki kampa sonra da Osmaniye'ye ve sınırdaki kamplara gönderildi. Bu sürede saklananlarla ve Tarlabası'nda kalanlarla çalışmalara devam ettik.
- Beş çocuk okula yönlendirildi. İkiisi okula devam etti.
- Ağustos 2016 ayında merkeze düzenli devam edenlerden mevsimlik işçilik için göç edenler oldu.
- Bu süre zarfında ilk defa bazı aileler çocuklarını sormak için merkeze geldi. Bazıları atölye çalışmalarının ortasında dilenmeye çıkmak için çocuklarını çalışmadan alıyordu.
- Genelde bütün çocuklar başta kendi isimlerini söylemiyordu. Bir sene sonunda kendi isimlerini söylemeye ve ailelerinden diğer bireyleri de merkeze getirmeye başladılar.
- Öğretmen ve gönüllülerle bazılarının evlerine gidildi fakat korktukları için kapıdan görüldü.
- Temmuz ve Ağustos 2016 aylarında Domlarla ilgili hiçbir çalışma yapılamadı, Temmuz ayında merkez kapalıydı, Ağustos ayında gönüllü bulunamadı.
- Eylül 2016 ayından itibaren TTM'deki tüm çalışmalara katılıyorlar. Türkçeleri çok iyileşti. Tüm çalışmalar karma olarak planlanıyor.
- Eylül ayında başlayan TTM oyuncak kütüphanesinden onlar da yararlanıyorlar.

Bu topluluklar Suriyeliler dâhil tüm gruplar tarafından en çok dışlanan ve çalışma şekillerinden ve kıyafetlerinden dolayı şiddete en fazla maruz kalanlardır. Kolluk kuvvetleri tarafından en fazla keyfi müdahale uygulananlardır. Özellikle çocuklar sokakta dilendikleri için tehlikeye en açık olan gruplardır. Çevreye karşı en güvensiz ve kırılgan gruplardır. Güven ilişkisi kurmak çok zaman almaktadır. El becerileri çok gelişmiştir. Ergen tüm çocuklar kültür içinde artık "yetişkin"/ "çocuk bakıcısı" konumundadır. Erken evlilikler görülmektedir. Okula devam edebilmeleri sistemin dışında kaldıklarından çok zor. Bit, hastalık, hırsızlık gibi konularda okulda da öğretmenler, sınıf arkadaşları ve diğer ebeveynler tarafından da en hızlı onlar yaftalanmaktadır.

Biz bütün çalışmaları karma yapıyoruz, sosyal içerme için tüm kurumlarda karma çalışmaların artırılması gerektiğine inanıyoruz. Ayrıca ayrımcılık ve şiddet konusunun Türkiyelilerle çalışılması gereken bir konu olduğunu biliyor, çocuklarla ve ailelerle yapılan tüm atölyelerde bu konuyu tüm çalışmalara yediriyoruz.

Yukarıda bahsettiğim gibi Dom çocuk ve ailelere yönelik haklarını gözetecek bir araştırma, kültürü anlayıp daha iyi stratejiler geliştirmek için yapmayı planladığımız bir çalışma. Bunun dışında kaynak arıyoruz. Bu gruplarla çalışan kurumlar yok. Daha sistematik ve kapsayıcı çalışmalar yapmak istiyoruz. Daha düzenli çalışmalar yapmak için insan kaynağına ve uygun ve yeterli hibelere ihtiyacımız var.

Temel İhtiyaçlar, Politika ve Uygulama Önerileri

BÖLÜM 6

Ayrımcılıkla Mücadele

Görüşme yapılan Dom grupları etnik ve mezhepleri nedeniyle ayrımcılığa uğradıklarından sıkça söz etmişlerdir. Ayrımcılıkla mücadele etme ve farkındalık yaratacak çalışmaların başında göçmenlerin en fazla muhatap oldukları kamu çalışanlarına yönelik kapsamlı eğitim programlarının uygulanması gerekmektedir.

Göçmenlerle ilgili çalışma yapan ulusal ve uluslararası STK'lar, uluslararası kuruluşlar ve kamu kurumu çalışanlarının "Çingene toplumuyla" ilgili bilgi yetersizliği ve önyargılara sahip olmaları bu alanın temel sorunlarından biridir. Bu önyargı ve bilgisizliğin giderilmesi için sivil toplum kuruluşlarına, kamu kurumları ve uluslararası örgütlere yönelik eğitim ve bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır. Bu görev "hak temelli çalışma" yapan STK, aktivist ve özellikle de Roman ve Dom STK'larına düşmektedir.

Roman ve Dom sivil toplum örgütleri, ne yazık ki Suriyeli Dom topluluklarının sorunlarına yeterince sahip çıkmamakta, kendi toplulukları dahi henüz bu konuda yeterince duyarlılık göstermemektedir. Bu alanda çalışan akademisyen ve göç uzmanlarının katılımıyla hazırlanan Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi (2016-2021)¹ göç alanında çalışan tüm kurum ve kuruluşlarla paylaşılmalıdır.

Araştırma kapsamında basında Suriyeli göçmen ve Suriyeli Domlar ile ilgili çıkan haberlerin incelenmesi çalışmasında görüldüğü üzere medyada Suriyeli Dom topluluklarıyla ilgili ayrımcı, ötekileştirici nefret dili kullanılmaktadır. Bunun giderilmesi için, üniversitelerin iletişim fakültelerine ve basın -yayın bölümlerine, ulusal ve yerel medya kuruluşlarına ve basın örgütlerine önemli görevler düşmektedir. Bu amaçla ortak çalışmalar ve bilgilendirici seminerler yapılmalı, kamuoyunu bilinçlendirici ve farkındalığı arttırıcı faaliyetler yürütülmelidir.

Veri Eksikliğinin Giderilmesi

Suriye'den gelerek Türkiye'de yaşayan ve sürekli hareket hâlinde olan Dom göçmenlerin nüfusuna ilişkin resmî ya da gayri resmî herhangi bir veri bulunmamaktadır. Bu grupların sosyo-ekonomik profilleri, kamu hizmetlerine ve temel haklara erişimleri, beklentileri ve ihtiyaçları üzerine somut, gerçekçi ve ihtiyaçlara göre güncellenen göstergeler geliştirilmesi gerekmektedir. Öte yandan Dom göçmenlerin eğitim, istihdam, sağlık ve barınma koşullarıyla ilgili yapılacak çalışmaların verilere dayalı, hareket hâlinde oldukları için de dinamik bir anlayışla yapılması gerekmektedir. Dom gruplarının çabalarıyla kurdukları çadır yerleşimleri, topluluğun insanca yaşayabileceği standartlar için su sistemi, tuvalet, banyo ve geçici eğitim merkezleri yapılabilir. Bu koşullar sağlandığı takdirde Dom topluluklarının hem uyumu kolaylaşacak hem de kayıt altına alınma imkânı elde edilecektir.

¹ Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi
www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160430-11.htm

Hareket hâlinde olan ve her türlü temel ihtiyaçtan yoksun Suriyeli Dom grupların temel hizmetlere yani eğitim, barınma, istihdam, sağlık ve sosyal yardımlara erişimini kolaylaştırmak için mutlaka bir izleme mekanizması oluşturulmalıdır. Bu mekanizmanın sağlıklı bir biçimde işlemesi için kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyon ve işbirliğine ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiye'deki şehirlerde genellikle Dom, Rom, Lom mahallerine kurdukları çadırlarda yaşamaya çalışan topluluklar, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 46 No'lu Genelgeyi² yayınlanmasından sonra kamu tarafından yönetilen kamplara götürülme veya sınır dışı edilme korkusuyla sürekli olarak yer değiştirmek zorunda kalmaktadırlar. Bu genelgeden haberdar olan yerli halkın şikâyetleri yüzünden topluluklar yerleştikleri yerlerde barınamaz duruma gelmektedirler. Bu toplulukların yaşam tarzları ve kaygıları göz önüne alınarak genelgenin iptali için girişimde bulunulmalıdır. Genelgenin etkisiyle Dom toplumu, şehirlerde, büyük kalabalıklar içinde kaybolmak ve görünmez olmak için bölünerek küçük gruplara dağılmaya başlamıştır. Bu durum, yalnız yaşam deneyimi olmayan bireyleri suça açık hâle getirmekte, özellikle kadınlar ve çocuklar bu durumdan olumsuz etkilenmektedirler.

² Valilere Suriyeli dilenciler için emir: Toplayın!

www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1919986

Suriyeli dilenciler toplaniyor

www.sabah.com.tr/yasam/2014/12/07/suriyeli-dilenciler-toplaniyor

Genelge var, dilenen Suriyeliler de... - Antakya Gazetesi

antakyagazetesi.com/H5666-genelge-var-dilenen-suriyeliler-de.html

Suriyeli dilenci operasyonu

www.ihha.com.tr/haber-suriyeli-dilenci-operasyonu-418110/

www.ihha.com.tr/video-kocaelide-dilencilik-yapan-suriyeliler-toplaniyor-49379/

Dilendirilen Suriyeli Çocuklar Sokaklardan Toplanıyor

www.hurriyet.com.tr/dilendirilen-suriyeli-cocuklar-sokaklardan-toplaniyor-37231507

Politika ve Uygulama Önerileri

Kamu Kurumlarına Yönelik Öneriler

Sınır dışı etmeme ve kamplara göndermeme; Suriye'deki iç savaş nedeniyle Türkiye'ye sığınan Domlar kültürel farklılık ve/veya yaşam biçimleri ya da etnik kökenleri, dilsel ve dinsel farklılıkları ya da "dilencilik" gibi gerekçelerle asla ve zorla ne sınır dışına ne de kamplara gönderilmemelidir.

Temel ihtiyaçların giderilmesi; Domların temel ihtiyaçlarının giderilmesi ve temel hizmetlere erişimleri için verilen çabanın artırılması ve bu konuyla ilgili sadece finansal değil insani kaynağın da ayrılması ve uygulamaların sistematik ve planlı yapılarak izlenmesi gerekmektedir.

Sağlık hizmetlerine erişim; Dom toplulukların bulundukları bölgelerde acil sağlık taraması yapılmalı ve ihtiyaca göre sağlık hizmetlerine erişimleri acilen sağlanmalıdır. İl Sağlık Müdürlükleri tarafından Domların yerleşim alanlarına gezici sağlık personeli görevlendirilmelidir.

Kayıt altına alma; Domlar kayıt altına alınarak güvenlikleri sağlanmalı, uluslararası korumanın gereği olarak temel insani yardımlara ulaşabilmeleri ve kayıt iline bakılmaksızın temel hizmetlerden faydalanmaları için acil çalışma yapılmalıdır.

Sivil toplumla işbirliği; Dom grupların kırılganlığı ve ihtiyaçları göz önüne alınarak, her ilin valiliği başta olmak üzere belediyeler ve yerel kamu kurumları Domlara yönelik projelerde ve uygulamalarda sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği ve bilgi/deneyim paylaşımı yapmalıdır.

Sınır dışı etmeme ve kamplara göndermeme
Temel ihtiyaçların giderilmesi
Sağlık hizmetlerine erişim
Kayıt altına alma
Sivil toplumla işbirliği
Yaşam yerlerinin belirlenmesi ve iyileştirilmesi
Çocukların eğitimi
Arabuluculuk sistemi
İstihdam politikası, mesleki eğitim
Toplum yararına çalışma
Kolluk kuvvetleri ile işbirliği
Kamu hizmetlerine erişim
Mobil iletişim
Sosyal yardım ve hizmetler
Veri derleme
Çocuklar için giyim ve beslenme yardımı
Koordinasyon
Ayrımcılıkla mücadele

Yaşam yerlerinin belirlenmesi ve iyileştirilmesi; Öncelikle, Domların yaşadıkları ve/veya yaşayacakları yerlerin belirlenerek, bu yerlerde su, elektrik, tuvalet gibi temel insani ihtiyaçların karşılanmasına yönelik girişimlerde bulunulmalıdır. Domların yaşadıkları çadırlar yerine konteynerler ve yine bulundukları yerlere tuvalet, duş, çamaşır yıkama yeri gibi temel ihtiyaçlarını karşılayacakları mekânlar oluşturulmalı, barınma koşulları acilen iyileştirilmelidir. Yaşadıkları yerler bulaşıcı hastalıklara karşı düzenli olarak ilaçlanmalıdır,

Çocukların eğitimi; Sürekli hareket hâlinde ve yer değiştiren Domların çocuklarının tamamının eğitime devam etmediği göz önüne alınarak hem bulundukları yerde mobil eğitim mekânları kurulmalı hem de Millî Eğitim Bakanlığı ve il /ilçe temsilcileriyle ortak Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı (YSÖP) uygulanmalıdır. Eğitime erişemeyen çocuklar için geçici eğitim merkezlerine ulaşım hizmetleri sağlanmalıdır. Okul öncesi çocuklarla ilgili olarak yine Domların bulundukları yerlerde mobil kreş veya benzeri okula hazırlık için merkezler kurulmalıdır. Dom çocuklarının eğitimine yönelik burs imkânları geliştirilmelidir.

Arabuluculuk sistemi; Dom topluluğunun bulundukları yerlerde topluluğun temsilcileri ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin de yer aldığı arabulucu sistemi geliştirilmeli ve bu arabulucular aracılığıyla kamu kuruluşlarının temel hizmetleri konusunda topluluklar bilgilendirilmelidir.

İstihdam politikası; Dom topluluklarının yaşam biçimleri ve kültürel farklılıkları göz önüne alınarak istihdamları konusunda yeni bir politika oluşturulmalıdır.

Mesleki eğitim; Domların özellikle tarım, inşaat gibi geçici işlerde çalıştıkları göz önüne alınarak bu gruba mesleki eğitimler verilerek ucuz iş gücüyle çalışmalarının önüne geçecek mekanizmalar oluşturulmalıdır.

Toplum yararına çalışma; Yetenekleri ve istekleri göz önüne alınarak İŞKUR'un Toplum Yararına Çalışma Programı'ndan bu topluluğun da yararlanabilmesi için yasal mevzuat gözden geçirilmelidir.

Kolluk kuvvetleriyle iletişim; Domların kolluk kuvvetleriyle ilgili endişesinin giderilmesi amacıyla güvenlik görevlileriyle bu topluluklar arasında iletişimin geliştirilmesi için kamunun öncülük etmesi sağlanmalıdır.

Kamu hizmetlerine erişim; Sürekli hareket hâlinde olmaları göz önüne alınarak başta sağlık, eğitim ve barınma ihtiyaçlarına yönelik kamu hizmetlerine daha kolay erişimlerini sağlamak amacıyla bu hizmetlerin Domların bulundukları yere götürülmeleri sağlanmalıdır.

Mobil iletişim; Suriyelilere yönelik mevzuat düzenlemelerinin Dom topluluğuna da hızla ulaştırılması için arabulucu, mobil hizmet ve/veya cep telefonlarına kısa mesaj olarak gönderilmesi sağlanmalıdır.

Sosyal yardım ve hizmetler; Domların sosyal yardım ve hizmetlere erişim zorluğu yaşamaları ve yer yer ayrımcılığa maruz kalmalarından dolayı öncelikle kamu kuruluşlarının aktif katılımı sağlanarak sosyal hizmetlere erişim hızla sağlanmalıdır. Ayrıca Domlara yönelik kamu görevlilerinin mevcut önyargıları giderilmelidir.

Veri derleme; Domlara yönelik uygulanacak proje ve programlar kapsamında Domların temel hizmetlere erişebilmeleri için demografik özellikleri, temel ihtiyaçları hakkında verilerin toplanması ve analizi yapılmalıdır.

Çocuklar için giyim ve beslenme yardımı; Dom çocuklarını mevsim koşullarına göre giysi ve besin ihtiyaçlarının karşılanması için imkânlar çerçevesinde öncelik verilmiştir.

Koordinasyon; Domlara yönelik temel eğitim, sağlık, barınma ve istihdam hizmetleriyle ilgili faaliyet yürüten kamu kurumları ve sivil toplum örgütlerinin koordineli ve etkin bir şekilde çalışmaları gerçekleştirilmelidir.

Ayrımcılıkla mücadele; Ayrımcılıkla mücadele amacıyla Dom topluluğun kırılgan yapısı dikkate alınarak yerel halka yönelik farkındalığın artırılması sağlanmalı, ayrımcı uygulamaların ve nefret suçlarının önlenmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Uluslararası ve Ulusal Sivil Toplum Kuruluşlarına Öneriler

Beslenme desteği; Domların yaşadıkları yerlerde aşevine benzer yerlerin kurulması ve beslenme konusunda çeşitli özel şirket ya da yerel yönetimlerle işbirliği yapılarak, sıcak yemek ve çocuklara her gün yoğurt veya süt verilmesi sağlanmalıdır.

Hamile kadınlara ve bebeklere sağlık hizmeti; çadırlarda yaşayan ve sağlık hizmetlerine erişimi olmayan hamile kadınlar ve bebekler tespit edilerek takip, kontrol ve aşılama için sağlık kuruluşlarına yönlendirilmelidir.

Ayrımcılığın nlenmesi; Dom topluluğuna yönelik her türlü ayrımcılık ve önyargının önüne geçebilmek için STK'lar bu konudaki ihlalleri raporlamalı ve ayrımcılık konusunda çalışan uzmanlar kamu çalışanlarına yönelik farkındalık faaliyetleri yürütmelidir.

alışan ocukların eğitime yönlendirilmesi; Dom topluluğunda özellikle mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan çocuklar eğitime ve becerilerini geliştirecek eğitsel etkinliklere ya da programlara yönlendirilmelidir.

Sağlık okur-yazarlığı; Kadınlara yönelik sağlıklı yaşam için farkındalığın oluşturulması ve en azından sağlık okur-yazarlık düzeyinin arttırılmasına dair faaliyetler yürütülmelidir.

Bulaşıcı hastalıklarla mücadele; Domların yaşadıkları her bölgede bulaşıcı ve salgın hastalıklar konusunda bilgilendirmenin yapılarak bireylerin bilgi ve farkındalık düzeyi artırılmalıdır.

Sosyal yardım bilgilendirmesi; Sosyal yardımlar, sosyal hizmetler ve her türlü eğitim ve danışmanlık hizmetleri konusunda Dom topluluklarına bilgilendirme yapılmalıdır.

Engelli hakları; Engelli hakları konusunda alışan STK'ların Dom topluluklarındaki engellilerin tüm hak ve hizmetlerden etkin bir şekilde faydalanması için özel program ve proje yürütmesi sağlanmalıdır.

İzleme komisyonları; Verilere dayalı olarak belirlenecek olan politikaların izlenmesi için kamu-sivil toplumun işbirliğiyle her bölgede "İzleme Komisyonları" kurulmalıdır.

Kapasite geliştirme; Dom topluluğundaki kadınlara ve çocuklara yönelik her türlü istismarın önlenmesiyle ilgili sivil toplum kuruluşları kapasite geliştirme programları uygulamalıdır.

Erişim ve fırsat eşitliği; Domların kamu hizmetlerine erişimi ve onlara fırsat eşitliğinin sağlanması, Domların yaşadığı sosyal dışlanmanın önlenmesi ve kamu grevlilerindeki önyargıların giderilmesi için STK'lar acil çalışmalar yapmalıdır.

Eğitimin izlenmesi; STK'lar tarafından okul çağındaki çocukların eğitime erişimi ve okula devamının izlenmelidir.

Kaynakça

- AFAD Afet Raporu: Suriye
www.afad.gov.tr/TR/icerikDetay1.aspx?ID=16&icerikID=747
- Aksu, M. 2006, Türkiye'de Çingene Olmak, Kesit Yay.
- DİSK-AR, 2015, Türkiye'de Çocuk İşçiliği Gerçeği Raporu-2015
disk.org.tr/2015/04/disk-ar-turkiyede-cocuk-isciligi-gercegi-raporu-2015/
- Duygulu, M. 2006, Türkiye'de Çingene Müziği, Pan Yayıncılık.
- Erdoğan, M. M., 2014, Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum, Bilgi Üniversitesi.
- Fraser, A., 2005, *Avrupa Halkları Çingeneler*, Homer Kitapevi.
- Girgin, G. 2015, 9/8 Roman Dansı: Kültür Kimlik Dönüşüm ve Yeniden İnşa, Kolektif Kitap.
- Herin, B. 2012, The Domari language of Aleppo (Syria), *Linguistic Discovery*. 10,2, sayfa. 1–52.
- Kenrick, D., 2006, Çingeneler, Ganj'dan Thames'e, Homer Kitapevi.
- Kenrick, D., 1993, From India to the Mediterranean: The Migration of the Gypsies, Dom Research Centre.
www.domresearchcenter.com/journal/11/kenrick11.html
- Keskin, N. 2006, Mardin ve Çevresinde Bir Anlatım Biçimi Olarak Mıtrıplık, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniv.Sos. Bil. Enst, Ankara.
- Kolukırkık, S., 2008, Türkiye'de Rom, Dom ve Lom Gruplarının Görünümü, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Yıl: 5 Sayı: 8, sayfa 143–153.
- Marsh, A. 2008, Etnisite ve Kimlik: Çingenelerin Kökeni *Biz Buradayız! Türkiye'de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi*, derleyen Savelina Danova, İstanbul: ERRC/hYd/EDROM, sayfa 21–22–23.
- Marushiakova, E., Veselin P., 2001, *Gypsies in the Ottoman Empire: a Contribution to the History of the Balkans*, Donald Kenrick [ed.], Interface Collection, Paris ve Hatfield, Centre de recherches tsiganes and University of Hertfordshire Press.
- Matras, Y., 2000, Two Domari legends about the origin of the Doms. *Romani Studies* 5 (10), sayfa 1–70.
- Meyer, F., 2004, Biography and Identity in Damascus: A Syrian Nawar Chief' in *Customary Strangers: New Perspectives on Peripatetic Peoples in the Middle East, Africa and Asia*, edited by Joseph C. Berland and Apama Rao, Praeger Publishers.
- Middle East Gypsies, www.middleeastgypsies.com
- Mutlu, Y., Kırımsoy, E., Antakyalıoğlu, Ş., 2016, Bulanık Mekanlarda Gölgede Kalanlar: Suriyeli Mülteci Çocuklar ve Vatansızlık Riski Araştırma Raporu.
- Sarıkaya, M., Seyfili M., 2004, Kırşehir Abdal / Teber Dili ve Anadolu, Azerbaycan, Özbekistan Gizli Dilleriyle İlgisi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 15, sayfa 243 – 278.
- Syria's Gypsy refugees find sanctuary in an Istanbul ghetto – but for how long?
www.theguardian.com/cities/2016/jun/02/syrias-gypsy-refugees-sanctuary-istanbul-turkey-ghetto-how-long-will-last

-
- **UNHCR**, Syria Regional Refugee Response.
data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php#_ga=1.150812086.1634584225.1465540161
 - **Tarlan, K.V., 2013**, Syrian Refugees are being Ignored: The Gypsies. <http://www.domresearchcenter.com/journal/30/index.html>
 - **Toksöz, G., 2004**, Uluslararası Emek Göçü, Ankara: İmaj, sayfa 10-44
 - **Tarlan, K.V., 2014**; Savaş, Göç, Sınıf : Emeğin Göçü, Birikim Dergisi, Sayı 320.
 - **Tarlan, K.V., 2014**, Helpless people of Middle East: Gypsies are in tight spot.
thecairopost.youm7.com/news/97107/op/helpless-people-of-middle-east-gypsies-are-in-tight-spot
 - **Tarlan, K.V., 2014**, Yabancı düşmanlığının yeni hedefi: Suriyeli Çingene sığınmacılar.
blog.radikal.com.tr/insan-haklari/yabanci-dusmanliginin-yeni-hedefi-suriyeli-cingene-siginmacilar-68623
 - **Tarlan, K.V., 2015**, From the Occupation of Iraq to "The Arab Spring": Gypsies in the Middle East.
www.domresearchcenter.com/journal/30/index.html
 - **Tarlan, K.V., 2016**, The Dom of Syria: The "other" refugees.
tr.boell.org/de/2016/01/08/dom-syria-other-refugees
 - **Tarlan, K.V., 2016**; Deportation, *İsolation*, and Destruction: The Syrian Dom in The Crossfire, (Yayımlanmamış makale)
 - The Dom Syria's Invisible Refugees.
www.voanews.com/a/the-dom-syrias-invisible-refugees/1626658.html
 - The forgotten children of Turkey's Syrian refugee crisis.
www.thenational.ae/world/middle-east/the-forgotten-children-of-turkeys-syrian-refugee-crisis
 - **UNICEF**, 2016, Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar Raporu.
www.unicefturk.org/suriye/Suriyeli_Cocuklar_Bilgi_Notu_Nisan%202016_1.pdf
 - **UNHCR**, www.unhcr.org/figures-at-a-glance.htm
data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php#_ga=1.218858010.248556344.1472487697
www.unhcr.org/syria-emergency.html
 - **UNHCR**, Syria Regional Refugee Response.
data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php#_ga=1.150812086.1634584225.1465540161
 - **Williams, G. A., 2000**, Dom of the Middle East: An Overview, Kuri Journal.
www.domresearchcenter.com/journal/11/dom.html
 - **Wieviorka, A., 2006**, 60 Yıl Sonrası Auschwitz, İletişim Yayınları.
 - **Yıldırım, F., 2008**, Teber Dili. Kültür Tarihimizde Gizli Diller ve Şifreler, İstanbul: Picus, sayfa. 52-74.
 - **Yıldız, Y.Y., 2015**, Nowhere to Turn: The Situation of Dom Refugees from Syria in Turkey.
www.errc.org/cms/upload/file/nowhere-to-turn-september-2015.pdf
 - **Yılğır, E., 2016**, Roman Tütün İşçileri, Ayrıntı Yayınları.

EKLER

EK-1: DOM DURUM ANALİZİ ARAŞTIRMASI GÖRÜŞME SORULARI

Görüşülen Yer : _____

Tarih : _____

Görüşmeci : _____

DEMOGRAFI SORULARI

Cinsiyet : _____

Yaş : _____

Doğum yeri : _____

Medeni durumu : _____

Çocuk sayısı : _____

Ailedeki kişi sayısı : _____

Konuştığı diller : _____

Kendisini nasıl

tanımlıyor (Etnik) : _____

Eğitim durumu : _____

SURİYE'DE YAŞAMLARI

Türkiye'ye gelmeden önce hangi şehirden yaşıyorlardı?

Ne iş yapıyordunuz?

SAVAŞ SONRASI

Savaşın etkileri nelerdir?

Neden Türkiye?

Türkiye'ye ne zaman ve ne şekilde giriş yaptılar?

Tüm aile birlikte mi geldiler?

Sınır kapısında yaşadıkları, ilk geldikleri şehir, gittikleri diğer şehirler nereler?

KAMPLAR

Kamlarda kaldılar mı?

Kalmadıysa neden kalmadılar? Kaldıysa deneyimleri nelerdir?

KAYIT DURUMU

Kayıt yaptırdılar mı? Kimlik kartı aldılar mı?

BARINMA DURUMU

Şu anda yaşadıkları yer barınma koşulları ve sorunları nelerdir?

Bir hanede kaç kişi kalıyor?

GIDA VE BESLENME

Yiyeceklerini nasıl temin ediyorlar?

Herhangi bir gıda yardımı alıyorlar mı?

Gıda ve beslenme konusunda yaşadıkları sorunlar nelerdir?

SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİM

Herhangi bir sağlık kuruluşuna gittiler mi?

Ücret ödediler mi?

İlaç alma konusundaki sıkıntıları var mı?

Doğum gibi acil sağlık yardımına ihtiyaç durumunda yaşadıkları sorunlar nelerdir? Çocukların aşı oluyor mu?

Hamile kadınlar kontrol oluyor mu?

İSTİHDAM

İş deneyimleri nelerdir?

Çalışırken karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

İş bulmada ne tür zorluklar yaşıyorlar?

Çalışırken ve iş ararken ayrımcılığa uğruyorlar mı?

EĞİTİM

Okul yaşında çocuklar var mı?

Suriye'deyken okula gidiyorlar mıydı?

Şimdi okula gidiyorlar mı?

Kamu kuruluşları ya da STK'lardan eğitim yardımı, kurslar vb yararlanıyorlar mı?

KOLLUK KUVVETLERİ İLE DENEYİMLERİ

Kolluk güçleriyle ile herhangi bir temasları oldu mu?

Bu süreçte yaşadıkları sorunlar nelerdir?

Suriye'ye geri gönderilme ya da zorla başka bir şehre ya da kampa gönderildiler mi?

TÜRKİYELİ TOPLUM İLE İLİŞKİLERİ

Gittikleri yerde yaşayan insanlarla ilişkileri nasıl?

Olumsuz deneyimleri olmuş mu?

DİL VE İLETİŞİM SORUNU

Dil sorunu yaşıyorlar mı?

Nasıl iletişim kuruyorlar?

KADINLAR

Savaş travması yaşayan kadınlar var mı? (eşlerini, çocuklarını, yakınlarını kaybedenler),

Hamile kadınların deneyimleri nelerdir? (doğum öncesi bakım, doğum sırasında herhangi bir sağlık, yardımı, doğum sonrası sağlık hizmeti, gıda yardımı vs),

Hijyen konusunda yaşadıkları sıkıntılar nelerdir?

ÇOCUKLAR

Ne tür işlerde ve hangi koşullarda çalışıyorlar?

Eğitim alabiliyorlar mı?

Gıda ve beslenmeleri yeterli mi?

Yetkililer ya da STK'lar aracılığıyla eğitim, sosyal faaliyetler ve psiko-sosyal destek aldılar mı?

GELECEK BEKLENTİLERİ VE KAYGILARI

Savaşın bitmesi durumunda Türkiye'de kalmak mı Suriye'ye gitmek mi istiyorlar?

Gelecekle ilgili plan ve kaygıları nelerdir?

EK-2: SURİYELİ MÜLTECİLER VE DOMLARLA İLGİLİ ARAŞTIRMA VE RESMİ BELGELER

- Nowhere to Turn: The Situation of Dom Refugees from Syria in Turkey
www.errc.org/cms/upload/file/nowhere-to-turn-september-2015.pdf
- Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar, UNICEF, Şubat, 2016
unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87o_cuklar_Bilgi%20Notu%20Subat%202016_2.pdf
- Bekleme Odasından Oturma Odasına: Suriyeli Mültecilere Yönelik Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum Kuruluşlarına Dair Kısa Bir Değerlendirme, Zümray Kutlu, Açık Toplum Vakfı, Haziran, 2015
www.aciktoplumbakfi.org.tr/medya/02062015beklemeodasi.pdf
- Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Sıkça Sorulan Sorular, UNHCR, Ocak, 2015
www.unhcr.org/turkey/uploads/root/s%C4%B1k_sorulan_sorular.pdf
- Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar Raporu, İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (MAZLUMDER), Nisan, 2014
panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/m/a/mazlumder-kamp-disinda-yasayan-suriyeli-kadin-siginmacilar-raporu.pdf
- Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Vatansızlık Riski: Politika Belgesi Yeşim Mutlu, Emrah Kırımsoy ve Şahin Antakyaloğlu, Gündem Çocuk Derneği, Mart, 2016
www.gundemcocuk.org/wp-content/uploads/2016/03/SuriyeliCocuklarVatansizlikRiski.pdf
- Kayıp Bir Nesil Olmalarını Önlemek, "Geleceğimi Hayal Etmeye Çalıştığımında Hiçbir Şey Göremiyorum": Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitime Erişiminin Önündeki Engeller, Human Rights Watch, Kasım, 2015
www.hrw.org/tr/report/2015/11/09/283247
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Plan Hazırlık Programı, Fatih İşlek, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Eylül, 2013
sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_09/20035209_meb_20152019_stratejik_plan_hazirlilik_programi.pdf
- Geçici Koruma Yönetmeliği
www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf
- Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi
www.calismaizni.gov.tr/media/1035/gkkuygulama.pdf
- Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik
www.goc.gov.tr/files/files/gecici_koruma_saglanan_yabancilarin_calisma_izinlerine_dair_yonetmelik.pdf
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm
- Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun
mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=3.5.20168375&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=ge%C3%A7ici%20koruma

- **AFAD Afet Raporu | Suriye**
www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=747
www.afad.gov.tr/upload/Node/2376/files/60-2013123015491-syrian-refugees-in-turkey-2013_baski_30_12_2013_tr.pdf
www.afad.gov.tr/upload/Node/2376/files/61-2013123015505-syrian-refugees-in-turkey-2013_print_12_11_2013_eng.pdf
www.afad.gov.tr/upload/Node/2376/files/80-20140529154110-turkiye-deki-suriyeli-kadınlar_-2014.pdf
- **DİSK-AR: Türkiye’de Çocuk İşçiliği Gerçeği Raporu-2015**
disk.org.tr/2015/04/disk-ar-turkiyede-cocuk-isciligi-gercegi-raporu-2015/
- **Kalkınma Atölyesi “Türkiye’de Mevsimlik Tarımsal Üretimde Yabancı Göçmen İşçiler”.**
www.kalkinmaatolyesi.org/v2/tr/yabanci-gocmen-isciler/
- **Geleceğimi Hayal Etmeye Çalıştığımda Hiçbir Şey Göremiyorum: Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitime Erişiminin Önündeki Engeller” raporu.**
www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/turkey1115tu_web.pdf
- **Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri**
tesev.org.tr/wpcontent/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf
- **Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri**
tisk.org.tr/tr/e-yayinlar/353-goc/353-goc.pdf
- **İçimizdeki Suriye [Gaziantep Ortak Akıl Raporu-2**
gto.org.tr/upload/serbest/Icimizdeki-Suriye-Ortak-Akil-Raporu--2-113627.pdf
- **Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Haklarının Korunması ve Yaşam Koşullarının Arttırılmasında Rol Alan STÖ’lerin Üç Sınır İlindeki Çalışmalarıyla İlgili Örnek Durum Analizi**
www.igamder.org/wp-content/uploads/2012/06/Suriye-STK-Raporu.pdf
- **Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu**
www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacirpr.pdf
- **Suriye**
www.diyagnetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Suriye_Raporu.pdf
- **Ocaklı, İ., 2013; Avrupa Birliği Roman Politikaları, Trakya Kalkınma Ajansı**
investinedirne.org.tr/uploads/docs/06112013Sk8vI7.pdf
- **MÜLTECİDER, 2015, Türkiye’de Mültecilerin Kabul Koşulları, Hak ve Hizmetlere Erişimleri Uydu Kentler İzleme ve Raporlama Projesi Raporu**
multeci.info/wp-content/uploads/2016/03/Turkiye-de-Multecilerin-Kabul-Kosullari-Hak-ve-Hizmetlere-Erisimleri-Uydu-Kentler-Izleme-ve-Raporla.pdf
- **AHİM Kararları: Yaşam Hakkı ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele Yasağı ile ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları**
www.echr.coe.int/Documents/FS_Roma_TUR.pdf
- **Türkiye Çingenelerinin Karşılaştığı Hak İhlalleri**
www.errc.org/cms/upload/media/03/9A/m0000039A.pdf

Raporda yararlanılan Suriyeli Mülteciler ve Dom topluluklarıyla ilgili haberler;

- Bursa'da Suriyeli mültecilere operasyon!
m.bursadabugun.com/haber/bursa-da-suriyeli-multecilere-operasyon-614993.html
- İstanbul'un göbeğinde Suriyeli avı
www.cumhuriyet.com.tr/m/haber/turkiye/531945/istanbul_un_gobeginde_Suriyeli_avi.html
- Suriyeli mülteciler Fikirtepe'de
fotogaleri.hurriyet.com.tr/galeridetay/84243/2/1/suriyeli-multeciler-fikirtepede
- Suriyeli mülteciler Mardin
www.haberexen.com/suriyeli-multeciler-yasam-mucadelesi-veriyor-245474h.htm
- Herkes bıktı ne olacak bu Suriyeli dilenciler?
www.internethaber.com/herkes-bikti-ne-olacak-bu-suriyeli-dilenciler-698360h.htm
- İstanbul'da Suriyeli dilenci gerçeği
www.haber5.com/guncel/istanbuldaki-suriyeli-dilenciler-gercegi
- Organize işler
www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/organize-isler
- Suriyeli dilencilere kamp çözümü
www.aljazeera.com.tr/haber/suriyeli-dilencilere-kamp-cozumu
- Suriyeli mültecilerin hali işler acısı
m.hurbakis.net/content/suriyeli-multecilerin-hali-icler-acisi
- Çingeneler Mesire Alanlarını Mesken Tuttu
www.haberler.com/cingeneler-mesire-alanlarini-mesken-tuttu-7457564-haberi/
- Arap Turistlerin en çok rahatsız olduğu Suriyeli dilenciler sorunu nasıl çözülecek?..
www.gunebakis.com.tr/mobil/haber/104656/arap-turistlerin-en-cok-rahatsiz-oldugu-suriyeli-dilenciler-sorunu-nasil-cozulecek.html
- Sokak köpek terörü haberine açıklama geldi
www.kocaeligazetesi.com.tr/sokak-kopek-teroru-haberine-aciklama-geldi-611845yy.htm
- Türkiye'de Yaşayan Suriyeliler, 'Suriyeli Dilenciler'den Rahatsız
www.haberler.com/turkiye-de-yasayan-suriyeliler-suriyeli-dilenciler-7979462-haberi/
- Türkiye'de yaşayan Suriyeliler, 'Suriyeli dilenciler 'den rahatsız
www.cihan.com.tr/tr/turkiyede-yasayan-suriyeliler-suriyeli-dilencilerden-rahatsiz-1968433.htm
- Suriyeli Kardeşlerimiz ve Türkiye
www.stratejiktak.com/2016/04/suriyelilerin-hukuki-durumu.html
www.stratejiktak.com/2016/04/suriyelilerin-hukuki-durumu.html
- Antep'i karıştıran cinayette bin bir türlü ayrımcılık
www.birgun.net/haber-detay/antep-i-karistiran-cinayette-binbir-turlu-ayrimcilik-67769.html

- Şanlıurfa'da son 3 günde dilencilik yaparken yakalanan 150 Suriyeli, Şanlıurfa belediyesine ait araçlar ile zabıta tarafından Akçakale ilçesine götürülerek İlçe Emniyet Amirliğine teslim edildi.
m.haber7.com/haberDetay.php?id=990018
- Dünya İnsani Zirvesi Öncesi İstanbul'da 'Mülteci Temizliği'
ilerihaber.org/icerik/dunya-insani-zirvesi-oncesi-istanbulda-multeci-temizligi-54546.html
- Syria's Gypsy refugees find sanctuary in an Istanbul ghetto – but for how long?
www.theguardian.com/cities/2016/jun/02/syrias-gypsy-refugees-sanctuary-istanbul-turkey-ghetto-how-long-will-last
- Ebru Küçükaydın - Suriyeli Dilenciler - Antalya Hürses
www.antalyahurses.com/yazarlar/ebru-kucukaydin/suriyeli-dilenciler/18033/
- Dilencilğe Zorlanan Suriyeli Çocuklar
www.amerikaninsesi.com/a/3386099.html
- Dilenen Suriyeliler Osmaniye'deki kampa gönderdik.
mus.goc.gov.tr/tr/news/suriyeli-dilencileri-kamlara-gonderdik
- Dilenci genelgesi
www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-50494c.pdf
- Göç Müdüründen Dilenci Uyarısı
www.milliyet.com.tr/goc-mudurunden-dilenci-uyarisi-ordu-yerelhaber-1280052/
- Suriyeli Ve Çingeneler Karmaşık Yaşıyor
www.urfahaber24.com/sanliurfa/suriyeli-ve-cingeneler-karmasik-yasiyor-h17131.html
- Komşudan gelen Çingeneler
www.radikal.com.tr/radikal2/komsudan_gelen_cingeneler-1132194
- Ortadoğu'nun kimsesizleri, çingeneler, zor durumda!
blog.radikal.com.tr/yasam/ortadogunun-kimsesizleri-cingeneler-zor-durumda-43877
- Arap Turistlerin en çok rahatsız olduğu Suriyeli dilenciler sorunu nasıl çözülecek?..
www.gunebakis.com.tr/haber/104656/arap-turistlerin-en-cok-rahatsiz-oldugu-suriyeli-dilenciler-sorunu-nasil-cozulecek.html
- Suriyeliler - Mustafa Güneş
www.urfahaber.net/yazar/suriyeliler-1294.html
- Syria's most hated refugees find sanctuary in an Istanbul ghetto
www.theguardian.com/cities/2016/jun/02/syrias-gypsy-refugees-sanctuary-istanbul-turkey-ghetto-how-long-will-last?CMP=share_btn_tw
- The forgotten children of Turkey's Syrian refugee crisis
www.thenational.ae/world/middle-east/the-forgotten-children-of-turkeys-syrian-refugee-crisis
- Some of Syria's most marginalized people don't even feel safe in refugee camps
www.pri.org/stories/2015-10-21/some-syrias-most-marginalized-people-dont-even-feel-safe-refugee-camps

- Çadırlarda Kalan Suriyeli Çocuklarda 'Şark Çıbanı'na Rastlandı
www.milliyet.com.tr/d/t1.aspx?ID=598557
- Suriyelilerin ve Romanların çadırları yıkıldı
www.evrensel.net/haber/74883/suriyelilerin-ve-romanlarin-cadirlari-yikildi
- Suriyeli çocuk işçiler eğitim alamıyor, ucuza çalıştırılıyor
www.evrensel.net/haber/283807/suriyeli-cocuk-isci-asansorde-can-verdi
- Reuters Suriyeli çocuk işçileri yazdı
www.birgun.net/haber-detay/reuters-suriyeli-cocuk-iscileri-yazdi-121790.html
- H&M'den Suriyeli çocuk işçi itirafı!
www.birgun.net/haber-detay/h-m-den-suriyeli-cocuk-isci-itirafi-102436.html
- BBC Türkçe - Suriyeli çocuk işçi: Ders zordu ama iş daha zor
www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160209_suriyeli_cocuk_isci
- UNICEF: Suriyeli Çocuklar Okula Gitmeli İşe Değil - bianet
bianet.org/bianet/cocuk/175760-unicef-suriyeli-cocuklar-okula-gitmeli-ise-degil
- Ebeveynler iş bulamayınca, çocuklar çalışıyor
www.dw.com/tr/ebeveynler-is-bulamayinca-cocuklar-calisiyor/a-19068094
- Valilere Suriyeli dilenciler için emir: Toplayın!
www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1919986
- Suriyeli dilenciler toplanıyor
www.sabah.com.tr/yasam/2014/12/07/suriyeli-dilenciler-toplaniyor
- Genelge var, dilenen Suriyeliler de... - Antakya Gazetesi
antakyagazetesi.com/H5666-genelge-var-dilenen-suriyeliler-de.html
- Suriyeli dilenci operasyonu
www.iha.com.tr/haber-suriyeli-dilenci-operasyonu-418110/
www.iha.com.tr/video-kocaelide-dilencilik-yapan-suriyeliler-toplaniyor-49379/
- Dilendirilen Suriyeli Çocuklar Sokaklardan Toplanıyor
www.hurriyet.com.tr/dilendirilen-suriyeli-cocuklar-sokaklardan-toplaniyor-37231507
- Suriyeli Kız Çocuklarına Yönelik Cinsel Sömürüye Karşı Kampanya - bianet
bianet.org/bianet/cocuk/163224-suriyeli-kiz-cocuklarina-yonelik-cinsel-somuruye-kar-si-kampanya
- İzmir'de bir kafede 9 yaşındaki Suriyeli çocuğa cinsel istismar!
www.birgun.net/haber-detay/izmir-de-bir-kafede-9-yasindaki-suriyeli-cocuga-cinsel-istismar-107848.html
- Suriyeli dilenci kızlar tacize maruz kalıyor!
www.urfanatik.com/yerel/suriyeli-dilenci-kizlar-tacize-maruz-kaliyor-h38385.html

Kalkınma Atölyesi, Avrupa Komisyonu İnsani Yardım ve Sivil Koruma Ofisi (European Commission's Directorate-General for Humanitarian Aid and Civil Protection-ECHO) Avrupa Birliği İnsani Yardım Fonu finansal desteği ve uluslararası bir sivil toplum kuruluşu olan GOAL Global ile işbirliğinde Mayıs–Kasım 2016 arasında uyguladığı “Türkiye’nin Güneyindeki Suriyelilerin ve Göçmenlerin Korunma ve Sağlık Koşullarının İyileştirilmesi Projesi” kapsamında bilgilendirme, savunu ve insanî yardımı içeren bütünsel bir yaklaşımla hassas durumdaki göçmen gruplarının korunmaya dair karşılaştıkları riskleri azaltmayı amaçlamıştır.

Temel hedefi derinlemesine araştırma ve savunu, bilgi yayımı ve gıda dışı malzemelerin dağıtımıyla göçmen nüfusun karşı karşıya olduğu risklerin azaltılması olan projenin aşağıdaki başlıca faaliyetler uygulanmıştır;

1. Bilgi Yönetimi ve Mevcut Durum Analizi

Düzensiz göçmenlerin nerede ve hangi bitkisel ürünleride çalıştıklarının haritalanmasını, koşullarının daha iyi anlaşılmasını ve karşılaşılan korunma risklerinin giderilmesi için kanıt temelli politika öneriler sunulması.

2. Toplumsal Ağlar Aracılığıyla Bilgi Yayımı

Hedef gruba temel haklar, yükümlülükler ve hizmetler hakkında bilgi sunularak Suriyeli göçmenlerin mevcut hizmetlere erişimi ve kullanımına destek verilmesi.

3. Gıda Dışı Malzeme Dağıtılması

Temel ihtiyaçların karşılanması amacıyla hedef gruplara hijyen ve koruyucu malzemeler içeren gıda dışı malzeme paketleri dağıtılması.

Suriyeli Dom Göçmenler Yoksulluk ve Ayrımcılık Arasında Göç Yollarında